

XI LABYRINTEN EN GETALLEN

o.a. 17, 19 en 71, resp. 13, 31, 113

(Inhoudsoverzicht op p. 260)

11.01:

Inleiding

De getallen 17, 19 en 71, resp. 13, 31 en 113, ontmoeten we met nog enkele andere op karakteristieke wijze in een paar labyrinten. Daarnaast ook in andere 'omgevingen', doch het labyrint is een bijzondere daar het ons in zijn ontwikkeling bepaalde aspecten presenteert van de cultuurgeschiedenis over de laatste 4 à 5000 jaar.

In zekere zin heeft zich in deze figuur in de loop der tijd een raakvlak gevormd tussen de voorchristelijke en de christelijke belevingswereld. In dit opzicht neemt een uit 324 n.C. daterend labyrint in Orléansville (Alg.) wel een heel bijzondere plaats in. Merkwaardigerwijs is het tot op zekere hoogte zowel in een exoterische als in een esoterische versie bewaard gebleven. Bij onderzoek blijkt dat het in zijn *verborgen openbaarheid* zowel de voorchristelijke als de christelijke benadering tot uitdrukking laat komen van hetzelfde centrale thema:

de Menswording

in zijn relatie tot het Goddelijk Kind.

Anders uitgedrukt: het christelijk Opstandingsmysterie en de voorchristelijke Mysteryën treffen elkaar hier in het kwalitatieve aspect van het getal. Rudolf Steiner heeft er in één van zijn voordrachten ook op gewezen dat in de eerste eeuwen van het christendom onder de priesters nog werkelijke Ingewijden waren.¹

Al met al reden dat we met een aantal aantekeningen uitvoerig aandacht zullen besteden aan het labyrint, zowel wat betreft de historie als ook de mogelijke inhoud(en) waarvan deze figuur in verschillende culturen uitdrukking is geweest of zelfs nog steeds is.²

11.01.01:

Historie

• "De etymologie van 'labyrinthos' is onduidelijk. Het vroeger gelegde verband met de dubbele bijl - labrys - is onhoudbaar gebleken. Bekend is dat de uitgang 'inthos' meestal betrekking heeft op een plaatsaanduiding. Er is niet meer dan een zwak vermoeden dat het eerste deel met 'steen' verband houdt. De Grieken troffen dit woord reeds aan bij hun immigratie, ca. 2000 v.C. De voorstelling van het labyrint uitte zich op 3 verschillende wijzen, die elk hun eigen ontwikkeling te zien gaven:

- in een bewegingsfiguur (de dans);
- in de literatuur: - als een bewonderenswaardig gebouw;
  - als een gebouw met dwaalwegen;
  - als een grot, resp. grotten;
  - als metafoor voor een doodlopende weg;
- in een grafische vastlegging: - als het Kretenzische type;
  - als een variatie daarop;
  - als doolhof.

Het zijn de allereerste literaire aanduidingen van een labyrint, die doen vermoeden dat daar een bewonderenswaardig (stenen) gebouw onder werd verstaan. Waarschijnlijk staat

1 St.-GA094: Leipzig, 11-07-06; p. 177.

2 Voor de historie en de betekenis van het labyrint in het algemeen hebben we ons overwegend gebaseerd op het omvangrijke werk van Kern: zie bibliografie.

de oudste tekst op een kleitablet van 1400 v.C. uit Knossos, waar sprake is van 'de Heerseres van het Labyrint'. De volgende dateert uit de 6e eeuw v.C. en is van Theodoros van Samos, die de door hem gebouwde Heratempel een labyrint noemde. *Van dwaalhoven is nog geen sprake*. Ook niet als in de 3e eeuw v.C. in bouwrekeningen voor de grote Apollotempel op Didyma sprake is van labyrinten: bedoeld waren hier 2 stuks zorgvuldig bewerkte trappenhuizen uit steen, met meanderversieringen aan het plafond. De begripsverschuiving naar 'dwaalweg' vond waarschijnlijk plaats ná Plato, die zelf het woord labyrint nog als een metafoor gebruikt - Euthydemos (291b) - voor het als gevolg van een foutieve gedachtengang uitkomen op een doodlopend punt, het centrale punt van wending, dat noodzaakt om rechtsomkeert te maken: beeld van een echt labyrint. De Griekse dichter Kallimachos van Kyrene (3e eeuw v.C.) spreekt echter al over het labyrint van Kreta in de zin van een doolhof. En het zogenaamde Egyptische labyrint - dat echter labyrint noch doolhof was, doch de dodentempel van Amenemhet III, farao van 1892-1847 v.C. - werd pas in de 1e eeuw een labyrint genoemd. Sinds de 3e eeuw is zelfs dikwijls sprake van een doolhof, hoewel de 1e afbeelding hiervan pas dateert van ca. 1420.

*Bij een labyrint gaat het niet om de muren, resp. de afscheidingen,
doch om de eigenlijke weg; in tegenstelling met de doolhof is die
vrij van kruisingen en biedt geen keuzemogelijkheden .*

De weg begint met een kleine opening in de 'buitenmuur' en voert langs allerlei omwegen die het hele labyrint beslaan, naar het middelpunt. Dat is een wendingspunt waar het naar binnen gaan overgaat in een naar buiten gaan langs dezelfde weg

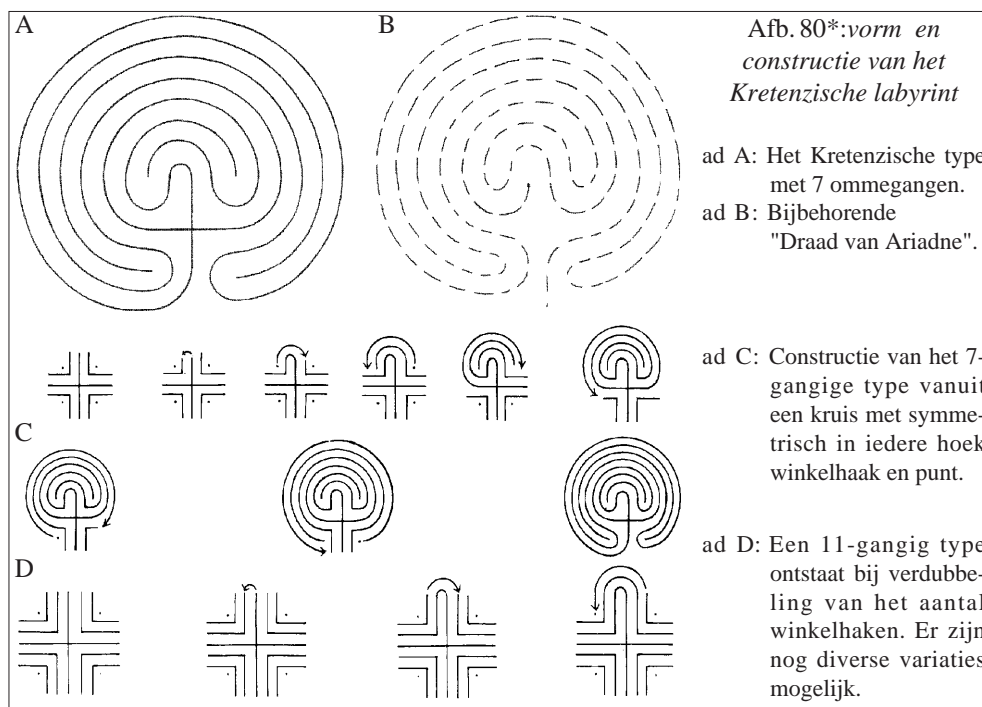
Een spiraal op zichzelf mist de pendelbeweging van een labyrint. Een meander, hoewel niet identiek, kan men vaak zien als een labyrint in verkorte vorm. In de literatuur wordt echter het woord dikwijls gebruikt voor figuren die alleen maar op een of andere wijze 'gewikkeld' zijn, daarbij soms tevens 'ingewikkeld' of 'verward'.

Het oudste labyrinttype, met 7 ommegangen, heet op grond van zijn vermoedelijke oorsprong het Kretenzische; afb. 80 op p. 197 geeft een indruk van vorm en constructie. Het komt als basisvorm van een labyrint niet alleen voor in heel Europa, maar ook in Indië en Amerika. Van het oorspronkelijke Kretenzische labyrint heeft echter geen enkele schrijver in de oudheid ook nog maar een restant onder ogen gehad. De oudste, met zekerheid dateerbare voorstelling van dit type staat op een kleitablet uit Pylos en is van niet later dan 1200 v.C.

De oudste vondsten zijn op zijn vroegst neolithisch; dus niet in de tijd van de rondtrekkende nomaden maar in die van de reeds gevestigde boerenbevolking. Dat blijkt uit bepaalde kosmologische aspecten van het labyrint; de waarneming van de hemel en de tijdsbepaling over het jaar waren nu eenmaal van meer belang voor de akkerbouwers.

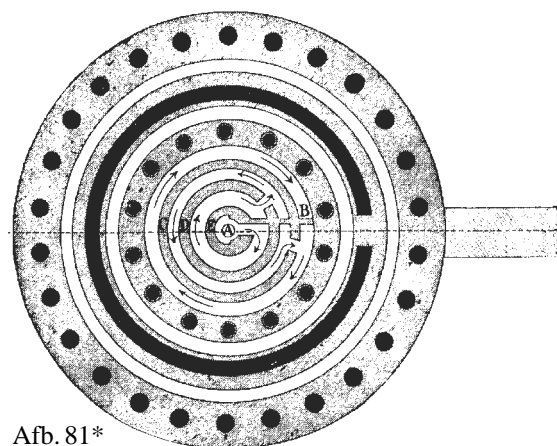
De vroegste getuigenissen die 'enigermate' zijn te dateren, zijn rotstekeningen uit de bronstijd. Ze worden aangetroffen in het gebied van de Middellandse zee, Engeland, Ierland en de Kaukasus. De meeste daarvan wijzen op een verband met mijnbouw. Waarschijnlijk is de labyrintfiguur door Myceense prospectors - ertszoekers - naar Spanje, Engeland en Ierland gebracht.

Een exemplaar in de Kaukasus, op een grote granietsteen van meer dan een vierkante meter, dateert van het eind van het 2e millennium en wordt als bewijs gezien van de relaties tussen de Kaukasus en de Middellandse Zee, nog vóór de tijd van Homerus. Een graf in Sardinië vertoont een exemplaar dat waarschijnlijk nog rond 1000 jaar ouder is en dat dateert van het midden van het 3e millennium v.C. Dit, zowel als het feit dat rond de Middellandse Zee veruit de meeste worden aangetroffen, maakt de aanname waarschijnlijk

dat de bakermat het Minoïsche Kreta is geweest met zijn toonaangevende cultuur in het 2e/3e millennium v.C. De gedachte dat de oorspronkelijke labyrintvoorstelling op Kreta thuis hoort wordt dus niet alleen opgeroepen door Homerus, met zijn beschrijving van een (labyrint-)dans op Knossos - Ilias 18590 e.v. - of door de berichten in de oudheid over het Kretenzische avontuur van Theseus. Hoe overigens die oorspronkelijke labyrintvoorstelling precies is geweest, is onbekend. Doch op grond van de archeologische vondsten is veel te zeggen voor de aanname dat het een groepsdans betrof en dat een ketting van dansers daarin een bepaalde grafische figuur heeft gevolgd die labyrint genoemd werd. Speculaties over een Egyptische of Babylonische oorsprong van het labyrint zijn onhoudbaar.

De Tholos van Epidauros is het enige bouwwerk van de oudheid dat met recht een labyrint in de eigenlijke zin genoemd kan worden.

Afb. 81*

Afb. 81 toont de 6 'grijze' ringmuren, onder andere van de fundatie. De ronde buitenmuur van de eigenlijke Tholos, alsmede de 40 zuilen -14 binnen en 26 buiten - zien we in zwart. De binnenste 3 muren van het labyrint zijn waarschijnlijk eerst bovengrondsgeweest en van buitenaf toegankelijk, want voor de nieuwbouw van de 4e eeuw v.C. - Asklepiostempel, Altaar en Tholos - werd een terras als één geheel opgehoogd. Bij deze verbouwing werd het aantal ommegangen van het labyrint

nog met één vermeerderd. Zie ook afb. 9 op p. 29. Over de eigenlijke functie van dit gebouw is niets bekend. Kern zegt verder nog dat boven de centrale cirkel van 1,11 m diameter, *misschien* een wegneembare afdekplaat is geweest, zodat men vanuit de cella in het midden van het labyrint kon afdalen. De weg voerde dan door de smalle ommegangen - 70 en 64,5 cm breed - tenslotte naar het dode punt in B, waar men moest omkeren. Via openingen in de ringmuren en door de aanwezigheid van dwarsmuren had deze weg het voor een labyrint specifieke karakter van (herhaalde) wisseling van richting.

De oudere labyrinten vindt men uitsluitend in Europa, Indië, Java, Sumatra en het zuidwesten van de USA. Voor Afrika (Zoeloe) en de Zuidzee (Ceram, Malekula) werd dit eveneens beweerd doch abusievelijk. *De labyrintvoorstelling is blijkbaar geen gemeenschappelijk bezit van de hele mensheid en is niet 'onafhankelijk' overal in verschillende culturen tot ontwikkeling gekomen.* Aannemelijk is, althans zeer waarschijnlijk, dat deze voorstelling in een bepaalde cultuur tot stand gekomen is en zich daarna heeft verbreid resp. daaraan is ontleend. Het verschil tussen een 'spontaan ontstaan' en 'migratie' is overigens niet zo groot als het lijkt, want *in de regel worden alleen voorstellingen uit een andere cultuur overgenomen indien daarvoor reeds een basis aanwezig is.* Volgens Kern - vermoedelijk onder invloed van een kerkelijk getinte opvatting van verlossing! - berust hierop het feit dat *een verlossingsfiguur als het labyrint* in het jodendom en de islam geen rol speelt. N.B.: de zgn. Jericholabyrinten - een afbeelding van deze 'stad met de 7 muren' - die ook in de joodse cultuur voorkomt, werden daar niét als labyrint beschouwd. -

De exemplaren in Indië - voor zover bekend - dateren op zijn vroegst van de 3e eeuw v.C., dus *na de tocht van Alexander de Grote tot aan de Ganges* in de 4e eeuw v.C. Van Indië uit bereikt de figuur Java en Sumatra.

In de USA zijn slechts labyrinten gevonden bij enkele Indianenstammen in Arizona en New Mexico, dus in het zuidwesten. Hoe en waarom op zo'n beperkt gebied de (Kretenzische) labyrintvorm hier terecht is gekomen is onbekend. Rechtstreekse Europese import via missie-activiteiten bij de Hopi-Indianen sinds 1629, lijkt zeer onwaarschijnlijk. Waarom zou een missionaris juist dié voorstelling van een labyrint hebben willen bijbrengen, die in het christendom nooit een centrale rol gespeeld heeft, noch ooit in een liturgie of een officiële tekst is opgenomen. Met andere woorden waarom wel de heidense Kretenzische vorm en niet de verchristelijkte, bijvoorbeeld van het type Chartres? Hoewel niet bewezen, is het waarschijnlijk dat de overdracht van de andere kant gekomen is, overzee vanuit Indië, conform de oorsprongsmythe van de Hopi's: met boten lange tijd naar het oosten gevaren, ook een tijd naar het noord-oosten, van eiland naar eiland. Vermoedelijk is daarna via hen het labyrint bij ander Pueblo-Indianen terecht gekomen. De gevonden voorbeelden bij de Hopi's kunnen niet ouder zijn dan de 11e eeuw, de tijd van hun vestiging in Oraibi, Arizona.

Scandinavië is het klassieke gebied voor de zgn. trojaburchten, die daar in grote aantallen voorkomen, in hoofdzaak aan de kust of op eilanden. Dat wijst dus op verspreiding door een vis vangende, zeevarende bevolking. Het zijn labyrinten van het Kretenzische type, doch variërend in aantal ommegangen en constructieschema. Ze zijn gevormd uit los op de grond liggende stenen van vuist- tot hoofdgrootte. Er zijn zelden directe aanknopingspunten voor een datering. In Noord-Zweden rijst echter de kust iedere 100 jaar ca. 90 cm. Houdt men hiermee rekening dan kan tweederde van 166 Trojaburchten die in de buurt van de kust liggen, op zijn vroegst in de vroege middeleeuwen ontstaan zijn. Een 20-tal die meer in het Zuid-Zweedse binnenland liggen, bevinden zich in de buurt van graven waarvan de oudste gedateerd kunnen worden in de bronstijd.

Een Etruskische kan uit 620 v.C., laat ruiters zien die als het ware uit een (Kretenzisch) labirint tevoorschijn komen: een voorloper van *het Romeinse trojaspel*. Waarschijnlijk werd dit oorspronkelijk te voet uitgevoerd, doch in Rome was dat uitsluitend bereden. Aanvankelijk door 2 partijen, doch na een vernieuwing door keizer Augustus door 3. Alleen knapen in de leeftijd van 7 tot 14 jaar mochten meedoen. De verhoging van het aantal deelnemers tot 3 groepen van elk 12 man, bracht geen wijziging teweeg in het oorspronkelijke schema omdat ze niet náást elkaar reden, maar paarsgewijze áchter elkaar in 2 rijen van elk 18 man.

De groepen verdeelden zich - volgens Virgilius - naar links en rechts en reden in de labirintwindingen om elkaar heen. Hoe het labirint er dan uitzag is onduidelijk. Men moet aannemen dat in het midden een ruime plaats voor de wending van zoveel ruiters aanwezig geweest moet zijn. -

In Romeinse mozaïeken tussen de 2e eeuw v.C. en de 6e n.C. komen tal van labyrinten voor. Destijds moeten er honderden geweest zijn, de grootste verzameling van de oudheid. Verreweg de meeste zijn kwadratisch, met zijden van 3-4 meter. Ze stellen een stad voor met muren, tinnen, hoektorens en toegangspoorten en zijn verdeeld in 4 sectoren. Die moeten na elkaar gepasseerd worden alvorens in een centraal veld uit te komen. Dit laatste vaak met een Minotaurus, doch ook wel met andere voorstellingen, bijv. Ariadne. Van de meestal 4 poorten is er telkens slechts één open. Soms loopt een draad van Ariadne vanaf de ingang tot in het centrum. De vierdeling wijst erop - gelet op het verband van deze labyrinten met het stichten en beschermen van een stad, zie onder 11.01.02, p. 201 - dat er verband bestond met 'Roma quadrata'. Hier is echter alleen de vierdeling van belang, niet de vorm aan de buitenkant, want Rome was nooit een vierkant en Plutarchus spreekt met betrekking tot de stichting uitdrukkelijk van ronde muren. En wat betreft Romulus, de stichter van Rome: ook Theseus was een stichter van steden.

Deze labyrinten geven uitdrukking aan een in het Romeinse Rijk wijd verbreide voorstelling en mogen daarom niet worden onderschat als een decoratief spelletje met de Theseusmythe: ze betreffen de rijbanen die in het trojaspel zelf slechts provisorisch, waarschijnlijk iedere keer opnieuw werden uitgezet. Plinius, 23-79 n.C., noemt beide, mozaïeklabirint en trojaspel in één adem en met gelijke functie. Wat betreft de naam troja, eigenlijk trüia: de één vindt het etymologische Spielerei om hier aan de oude stad Troje te denken, anderzijds wordt er op gewezen dat de overlevering in heel Europa met grote hardnekkigheid de begrippen troja, dans en labirint met elkaar associeert. De Romeinen hebben in elk geval een nauwe verbinding gezien tussen het labirint, de labirintbeweging en het stadsarchetype Troje. Dit laatste hield verband met de ouderdom, de onbedwingbare muren en het bijzondere lot van deze stad.

De opvatting van het labirint als stad vinden we het eerst bij de Romeinen, met een gevarieerde nawerking in andere culturen. Zo zien we later in de Arabische wereld Konstantinopel als labirint en ontstaan eeuwenlang talrijke Jericholabyrinten; dat echter het Hemelse Jeruzalem als doel van kerklabyrinten verschijnt kan een latere duiding zijn. N.B.: in 324 n.C. ontstaat in een basiliek in Orléansville (Alg.), een Romeins mozaïeklabirint met duidelijk christelijke kenmerken. Op bijzonderheden rondom dit labirint komen we nog uitvoerig terug onder 11.02.01, p. 207.

Van de in handschriften bewaard gebleven labyrinten dateren de oudste pas uit de 9e eeuw. Er is bij de daarvoor in aanmerking komende exemplaren een ontwikkeling waar te nemen waarin het labirint tot voertuig wordt van christelijke voorstellingen. De middeleeuwse typen, in handschriften of kerken, zijn meestal opgebouwd uit concentrische cirkels. Sinds de 9e eeuw zijn dat er 11 i.p.v. 7 en sinds de 10e eeuw komt in de structuur duidelijk een

kruis naar voren. Deze toenemende verchristelijking eindigt met het zogenaamde type van Chartres. Het is het klassieke type van het kerklabyrint geworden, afgezien van varianten in de zin van rond, vierkant of achthoekig. *De opvallende overeenkomst tussen deze kerklabyrinten en de Engelse gazonlabyrinten* houdt verband met de Noormannen, die vanuit Normandië in 1066 Engeland veroverden. Op Scandinavische herkomst duiden ook namen van in de buurt van gazonlabyrinten gelegen plaatsen, althans voor zover die op 'by', het Deense woord voor stad eindigen."¹ N.B.: enige achtergronden van de kathedraal van Chartres en het daarin aanwezige labyrint komen nog uitvoerig ter sprake onder 11.03.

11.01.02: *Mogelijke betekenis(sen) van het labyrint*

- "Wat betreft de mogelijke betekenis van het labyrint, is volgens de kunsthistoricus Kern het bronnenbestand uitgesproken onbevredigend. Overleveringen schuiven bijkans onontwarbaar over elkaar heen. Ook is het een symbool dat nog steeds werkzaam is, hetgeen onze kijk op de historische samenhangen beïnvloedt. 'Waar de historisch-filologische werkwijze tekortschiet om een afgerond beeld te geven, moet het ontbrekende worden aangevuld door visuele analyse en ahistorisch-psychologische argumentatie.'

*Aan het labyrint zijn onlosmakelijk begrippen verbonden als
initiatie, dood, onderwereld en wedergeboorte.*

De van binnen aanwezige ruimte is als het ware geheel gevuld met zogenaamde omwegen. Als de mens volhoudt bereikt hij 'het Midden', ontmoet er zich zelf, een Goddelijk Principe of wat ook de uitdrukkingvorm van dit 'Midden' moge zijn.

Het is een Wendingspunt van dood naar wedergeboorte.

Dat ligt al aangeduid in de pendelbeweging op weg daar naar toe:

de bewegingsrichting tegen de zon in betreft de dood, mét zon correspondeert met het leven.

De 7 ommegangen geven niet het eenvoudigste labyrint: het is kennelijk een bewuste keuze. Ook zijn er 9, 11 enz. ommegangen mogelijk, zie afb. 80 op p. 197. Bij analyse blijkt dat bij al deze typen een vierkant getransformeerd wordt in een cirkel. Het doet denken aan de kwadratuur van de cirkel, niet in mathematisch opzicht, maar als een oeroud kosmologisch perspectief: de vier windrichtingen en de cirkel van de horizon. In het labyrint hebben we een oriëntatiefiguur die binnen een afgesloten geheel, het wereldbeeld, een eenduidige weg wijst. Zien we de cirkel als beeld van de hemel en het vierkant als dat van de aarde, dan wijst de kwadratuur van de cirkel op de vereniging van beide. Voorts is het niet zonder betekenis dat de oudste labyrinten gevonden zijn in de buurt van een graf of in samenhang met vroegere mijnbouw, waar voor de betrokkene de gevaarlijke weg begint, in de schoot van de aarde. Daedalus, de grote bouwmeester van labyrinten, zou er ook een hebben aangebracht op het portaal van de grote Apollotempel in Cumae, waar de opening van een reusachtige grot, als een geslachtsopening van Moeder Aarde de ingang tot de Hades vormde. De reeds eerder genoemde Etruskische kan uit 620 v.C., heeft bij het labyrint een afbeelding van 2 copulerende paren. Ook bij Theseus en Ariadne is de voltrekking van het Heilig Huwelijk verondersteld, als aanduiding van *de 'Hiëros Gamos' de levenwekkende vereniging van (Vader) Hemel en (Moeder) Aarde.*

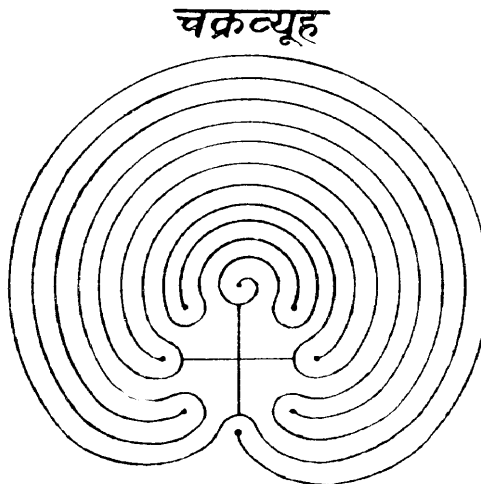
In dezelfde richting gingen gebruiken bij de noordse trojaburchten, die ook 'Jungfrudans' genoemd werden en waar in Mei de vruchtbaarheid van de ingezaaide velden magisch beïnvloed zou zijn door een copulatie op het veld. *Feit is dat bij de Hopi-Indianen het*

¹ Kern: p. 10, 13/15, 17/20, 22, 28, 43, 95, 97, 99, 105, 108, 113, 114, 139 e.v., 208, 214, 246, 439.

labyrint uitdrukkelijk wordt beschouwd als de plaats voor een kosmisch huwelijk tussen Vader Zon en Moeder Aarde.

Relaties tussen labyrint en bewegingen van zon, maan en planeten zijn wel verondersteld doch zijn meestal niet erg overtuigend. Toch is er in de 6e tot 4e eeuw v.C. in Knossos een verbinding aan te wijzen met zonnevoorstellingen. De vroegste Knossische munten vertonen namelijk aan de achterkant, waar later het labyrint verschijnt, een swastika of een swastikameander, dus een zonnesymbool. Ook kan alleen de rechthoekige swastikameander als verklaring worden gezien van het feit dat de meeste en vroegste Knossische muntlabyrinten rechthoekig zijn.

Bepaalde Tantrische tekeningen in N.W. India - in elk geval sinds de 17e eeuw - betreffen een thans nog voorkomend gebruik om op magische wijze de geboorte te verlichten. Het labyrint - afb. 82 - wordt met saffraan op een bronzen schaal getekend en afgespoeld met water van de Ganges; dit wordt de moeder te drinken gegeven. Bepalend is hier de voorstelling dat het labyrint overeenkomt met de baarmoeder en dat het kind de weg gewezen wordt door de 7 afdelingen daarvan. Een 7-delige uterus vinden we ook in de anatomische tekeningen van Leonardo da Vinci. Het cakra-vyūha (lett.: wiel-slagorde) in India, heeft betrekking op een opstelling van troepen in een labyrint-vorm die met magische krachten ondoordringbaar gemaakt is. Het komt voor in het

Afb. 82*: 'Cakra-vyūh' uit NW-India, met kruis, 8 punten en 11 ommegangen

Indische Mahabharata-epos bij de beschrijving van de slag van Kurukshetra tussen de Pândavas en de Kauravas. Op de 10e dag van deze grote slag wordt de magiër Drona legeraanvoerder van de Kauravas en hij zegt een slagorde te zullen formeren waarin zelfs goden niet kunnen binnendringen. Ook zijn hier duidelijke aanwijzingen op een solaire betekenis van het labyrint, want Drona stelt aan de ingang alle Prinsen met Zonneglans op. Ook het destijds zo genoemde Egyptische labyrint, dat echter helemaal geen labyrint was, werd in de tijd van Plinius algemeen voor een zonnetempel gehouden. Het epos heeft tussen de 4e eeuw v.C. en de 4e n.C. zijn huidige vorm gekregen. De veroveringen van Alexander de Grote in Indië vonden plaats in 327 v.C., ongeveer de tijd waarin de redactie van het Mahabharata begon.

Een dergelijke beschermingsmagie is ook aanwezig in het land van de Tamils in Z.O. India. Daar wordt vóór zonsopgang, uitsluitend door Hinduvrouwen, voor de deur van het huis een labyrint van het Kretenzische type aangebracht. Het gebeurt alleen in de ongeluksmaand tussen half december en half januari, de maand van het wintersolstitium, waarin de zon 'sterft'. Aan het eind wordt met een feest, het Pongal, de wedergeboorte van de zon gevierd.

In het Romeinse denken is het labyrint vergaand geïdentificeerd met een stad, die dan tevens een beeld van de wereld is. Niet alleen als 'navel' der wereld, doch in een kosmologische relatie ook als de vierdeling van het gezichtsveld. De stichting van een stad was een religieuze handeling, de muren werden als iets heiligs beschouwd. De stad kon als zodanig, als afbeelding van de wereld, zelfs een heilig gebied voorstellen. De muren scheidde een

binnenruimte van een ruimte buiten. Het trojaspel dat bij zo'n gelegenheid werd opgevoerd, een labyrintvormige figuur voor ruiters, had blijkbaar tot taak om op magische wijze de kracht van de stadsmuren te versterken. Het waren voor de Romeinen belangrijke gebeurtenissen, wat blijkt uit het feit dat bijna alle Romeinse mozaïeklabyrinten, als decoratief gevarieerde uitbeeldingen van het trojaspel, een versterkte stad voorstelden. Vaak werden ze vlak bij de ingang van het huis gesitueerd als afweer van boze invloeden. Het spel kwam overigens bij twee gelegenheden tot uitvoering: bij de stichting van een stad met name bij de bouw van de muren, en bij begrafenisplechtigheden. Beide hadden betrekking op magische bescherming.

In een verrassend groot aantal handschriften wordt de stad Jericho als labyrint of in het centrum van een labyrint afgebeeld. Zowel Troje als Jericho heetten door 7 muren omgeven te zijn doch beide steden werden merkwaardigerwijs zonder geweld ingenomen, de een door de Grieken en de andere door Israël. Maar Jericho heeft nooit 7 muren gehad, evenmin als Troje. Waar daarvan sprake is hebben ze betrekking op de magische werking van de 7 ommegangen als bescherming bij de stichting van de stad resp., maar dan in omgekeerde zin, bij de verovering. Waarschijnlijk zijn de christelijke Jericholabyrinten onafhankelijk van de joodse ontstaan, hoewel ze van latere datum zijn. De verbinding stad en labyrint gaat hier niet via de heidens-magische voorstelling van de 7 ommegangen, maar via de naam. Jericho en Maan hebben namelijk in het Hebreeuws dezelfde wortel. De Maan die met zijn voortdurende verandering wijst op de onbestendigheid van de wereld. Het rooms-katholieke westen typeerde dan met het Jericholabyrint de verlossing behoevende, zondige wereld. Deze inhoud werd - aldus Kern - echter nog veel duidelijker naar voren gebracht in de 11 ommegangen van het type Chartres waarbij bovendien de hoop op verlossing werd gesymboliseerd door een kruis in de labyrintstructuur. Er is ook nog een uit de 12e eeuw daterende combinatie van beide: Jericho in het centrum van het type Chartres. - N.B.:

- alle christelijke Jericholabyrinten zijn van het Kretenzisch-heidense type. Voor de Grieks-orthodoxe kerk is dat vanzelfsprekend omdat daar de verchristelijking van het labyrint niet heeft plaats gevonden;
- als in veel middeleeuwse manuscriptlabyrinten sprake is van een negatieve interpretatie in morele zin - het labyrint als de op dwaalwegen voerende zondige wereld - dan bestaat het nieuwe van die christelijke interpretatie alleen uit het toevoegen van deze negatieve waardering. Daarónder ligt het reeds in de Oudheid, alleen in de literatuur aanwezige begrip van doolhoven en daaronder tenslotte het oorspronkelijke labyrintbegrip;
- keuzemogelijkheden in het labyrint en doodlopende gedeelten treden pas op na de 16e eeuw, als symptoom van secularisering van de labyrintgedachte;
- als na de 15e/16e eeuw doolhoven worden aangelegd, zoals in de zogenoemde liefdeslabyrinten, met hun associaties aan erotische verwickelingen, dan berust dit waarschijnlijk ook weer op het reeds in de oudheid aanwezige literaire motief van de doolhof, met daarnaast de naklank van andere met het labyrint verband houdende motieven. *Vermoedelijk is de doolhofgedachte in de oudheid reeds het gevolg geweest van een niet meer verstaan van de structuur in de oorspronkelijke labyrintdansen* en moesten ze daarom wel als een verwarrend geheel overkomen.

Een niet onaanzienlijk deel van de handschriftlabyrinten bevindt zich in zgn. 'Computi': teksten en tabellen in verband met de berekening van de juiste datum voor Pasen. Met andere woorden het labyrint in relatie met de gedachte aan Opstanding. Voorts wordt melding gemaakt, zowel voor de kathedraal van Auxerre als die van Sens, van een dans

om het labyrint door de bisschop en het Kapittel op Paaszondag. Voor Chartres bestond iets dergelijks. Deze Paasdansen waren, i.v.m. de ruimte, alleen mogelijk bij de grote kerklabyrinten in Noord-Frankrijk. Over de achtergrond van deze geografische specialiteit het volgende: er is een opvallende overeenkomst tussen déze labyrinten en de Engelse gazonlabyrinten; de verklaring ligt in een gemeenschappelijke invloed van de Noormannen, die vanuit Normandië in 1066 Engeland veroverden. Het is niet uitgesloten (Kern) dat de cultische Meidans van de in de Scandinavische landen zeer veel voorkomende trojaburcht - labyrintvormige steenzettingen in het vrije veld - zich langs deze weg heeft verenigd met de christelijke voorstelling van het labyrint. In dit verband: de Noorman Rollo, aan wie Normandië werd afgestaan, liet zich in de 10e eeuw met de zijnen dopen.

Over functie en betekenis van de kerklabyrinten is echter weinig met zekerheid bekend.

Daaronder zijn zowel ronde, achthoekige als vierkante exemplaren waarmee overigens geen wezenlijke verandering van de betekenis verbonden is. Op de overgang van 7 naar 11 ommegangen werd al even gewezen. - N.B.:

- de 8 kan hier echter wel gezien worden als het getal van de opstanding, de volkomenheid, van het nieuwe begin na afloop van een week en van het octaaf in de muziek. Het achttal is dikwijls te constateren bij doopvonten. Dat betekent dat het grondkarakter van de labyrint-voorstelling, namelijk de uitbeelding van een initiatieproces - een spirituele dood en een spirituele wedergeboorte - tevens uitdrukking kon zijn van wat bij de doop aan de orde is;
- de 11 heeft in de christelijke getallensymboliek van de middeleeuwen de betekenis van zonde, overtreding, mateloosheid, het gaat namelijk boven het aantal geboden uit; ook van onvolkomenheid, daar het aantal van 12 bij de apostelen niet wordt bereikt. In de 9e eeuw was er een bisschop Hincmar van Reims, die de zondige wereld zelfs in 11 regio's verdeelde (Italië, Gallië, Afrika enz.) In het midden van een labyrint met 11 gangen kan dan een duivelse Minotaurus huizen, de vrucht van een zondige liefde, als Heer der Wereld.

De meeste verhalen over het gebruik als boeteweg of als pelgrimsweg hebben ons bereikt als geruchten en kunnen van zeer late datum zijn, mogelijk pas uit de 18e eeuw. Vast staat dat het labyrint al vroeg als een symbolische voorstelling van de zondige wereld werd opgevat. Hiermee in overeenstemming is de plaatsing van de ingang in het westen, zowel bij alle Italiaanse mozaïeken als alle labyrinten die geheel te voet gegaan kunnen worden. Maar het westen is de plaats van zonsondergang, de doodsrichting; aan de westgevel van de kerken was ook de plaats voor voorstellingen van het Laatste Oordeel. Via het westen betreedt de gelovige het heiligdom, het geeft de verbinding met de wereld. Als hij dan kort na binnenkomst op het labyrint stoot, dan komt dit overeen met de merkwaardige positie van een aantal handschriftlabyrinten als dekblad, schutblad. De meeste hiervan hebben ook hun ingang onderaan, d.i. in de middeleeuwse cartografie het westen. Al deze elementen, westen, dood, ingang (initiatie), 11-tal ommegangen, wijzen in dezelfde richting: de weg door het labyrint wordt gezien als loutering van de christelijke ziel, als voorbereiding op de ontmoeting met God.

*Beide aspecten van de christelijke duiding van het labyrint,
de zondige wereld en de louteringsweg, gaan vaak in elkaar over.
Bij beide rijst de vraag naar de verlossing.*

Christus wordt met Theseus geïdentificeerd, de Overwinnaar van Minotaurus, dat wil zeggen van Satan. Het is het goddelijke karakter van Christus dat als een draad van Ariadne de mens weer uit het labyrint voert. Niet alleen in het avontuur met het labyrint

maar in de hele mythe rond Theseus liggen tal van aanwijzingen die op een initiatie wijzen. N.B.:

- het is mogelijk, gelet op de ouderdom van de betreffende geschriften, dat de uitdrukking 'de Weg naar Jeruzalem' met betrekking tot het kerklabyrint pas in de 18e eeuw is ontstaan;
- vermelding van de naam van architecten in kerklabyrinten houdt verband met Daedalus, in de middeleeuwen de enige met name bekende architect uit de oudheid. Het labyrint wordt hier eigenlijk gebruikt als een metafoor voor een grote verbazingwekkende prestatie van de architect.

Tot slot zij vermeld dat in de 14e, 15e en de 16e eeuw, de heersende graven in Mantua een bijzondere verbinding hadden met het labyrint. In de 'Sala di Psyche' wordt in fresco's de geschiedenis van Amor en Psyche weergegeven, in de vloer komen labyrinten voor. Ruimtelijk heeft het geheel te maken met de gang van de menselijke ziel vanuit de verstricking in de materie - de labyrinten - tot in de hemel. Het labyrint had hier echter nog twee andere betekenissen: als devies van zwijgzaamheid en als teken van regeneratie, van lichamelijke en geestelijke opwekking; gelet op de vele 8-hoeken met hun symboliek van doop en wedergeboorte. Elders in Mantua, in de 18e eeuw, komt kennelijk vanuit de gedachte aan een doolhof het labyrint naar voren als zinnebeeld van de twijfel."¹ - Uit andere bron nog het volgende:

- "De oudst bekende spiraal is gevonden in een paleolithisch graf bij het Baikalmeer in Siberië."² Hij overtreft het uit het Neolithicum stammende labyrint dus in ouderdom. Dat vormt op zichzelf natuurlijk nog geen bewijs dat het labyrint, waar het voor het eerst is verschenen, vanuit de spiraal tot stand gekomen moet zijn.³ Toch ligt voor het gevoel een relatie voor de hand. Dat bepaalde elementen in de opbouw van een labyrint bovendien aan een spiraal doen denken, komt overigens herhaaldelijk voor. Een duidelijk voorbeeld geeft *het labyrint van Orléansville* - zie afb. 83 en 83a, p. 207 - waarvan 'de Weg' elk kwadrant vult met *een in zichzelf terugkerende rechthoekige spiraal*.

- "Beide tekens, spiraal en labyrint, zijn te zien als symbolen van wat men aanduidt als 'de Weg', de Weg die men te gaan heeft van de Omtrek naar het Midden en omgekeerd. In elk geval is het labyrint uitdrukking geworden van een centrale levensproblematiek. In de hoekige of ronde stilering van de labyrintspiraal toont zich de eigenaardige verwevenheid van dood en leven. De linkslopende spiraal van de dood gaat over in de rechtslopende van het leven. *De dubbele spiraal* betrof ook de jaarlijkse loop van de zon, met zijn stijgende en dalende boog aan de hemel: *het kosmisch gebeuren en de innerlijke beleving van de mens kwamen zo tot uitdrukking in verwante tekens*. Ook de meander is een ornament dat verband houdt met de spiraal.

De duistere onderwereld is slechts één van de aspecten van het labyrintmidden. Een van de namen van de Minotaurus is namelijk Asterios of Asterion: door alle tijden heen is het teken van de Ster een teken voor God of voor Licht. Het 'Midden' is dus niet alleen een plaats van Duisternis en Dood, doch ook van een Lichtkiem, door wiens activering de ommekeer teweeggebracht wordt in de verduistering van het Licht. *In de gang door het labyrint spiegelt zich zo een innerlijk proces*.

Het labyrintmotief is, zoals alle grote symbolen, in de loop der tijd geprofaneerd, maar

1 Kern: p. 16, 26, 28, 29, 33, 56, 108, 114, 182, 185/187, 191, 208/210, 212/214, 217, 271, 279, 284, 419, 325, 430.

2 Purce: p. 101.

3 Rosenberg: op p. 191 wordt dit door hem als feit aangenomen.

kinderen hebben er zich altijd spontaan toe aangetrokken gevoeld en veel oude labyrinten zijn op het eind geliefde speelplaatsen geweest."¹ Dat in innerlijke zin de geheimenissen van de eigen levensgang worden 'gespeeld', is overigens bij meer (oude) kinderspelletjes het geval.

11.01.03:

De Kretenzische mythe

Het vermoeden - p. 196 - van de Kretenzische oorsprong van het labyrint, vraagt ook om enige aandacht voor de mythe waarin dit labyrint zo'n bijzondere plaats inneemt. We zullen daarvan een bepaalde versie laten horen met aansluitend enige algemene opmerkingen als commentaar, alsmede nog een geheel andere visie:

- "In de mythe is sprake van een labyrint, dat als een spiraalvormige dwaalweg in de onderwereld voert, een soort grot. Daedalus maakte die in opdracht van Koning Minos van Kreta. Het was de gevangenis van het mensenetende monster Minotaurus, half mens half stier, waaraan iedere 9 jaar - men hoort ook wel van ieder jaar - 7 jongelingen en 7 maagden geofferd moesten worden, d.w.z. al hetgeen in de paren van tegenstellingen aanwezig was als toekomstbeeld. Toen dit voor de 3e keer in successie zou moeten plaatsvinden, lukte het de held Theseus het monster te doden. Hij had zich als één van de offers naar Kreta laten sturen. Hij slaagde dank zij 2 geschenken van Ariadne, de dochter van Koning Minos: een Lichtkroon, die het duister van de onderwereld verdreef en 'de draad van Ariadne', die zijn terugkeer mogelijk maakte.

Hiernaast komt nog een 2e labyrintversie voor. Ook daarin treedt de vindingrijke Daedalus als de maker op, doch nu gaat het om een marmeren dansvloer voor de koningsdochter Ariadne. Jongens en meisjes gaven daar een uitvoering te zien van de labyrintdans, waarvan de eigenlijke figuur een binnenwaarts en een buitenwaarts gerichte spiraal was: de afdaling in het dodenrijk en de opstijging naar het leven schenkende licht. Een dergelijke dans is ook in Polynesië bekend; de uitvoering duurt er 9 nachten: 'het schijnt dat 9, als Maangetal (?), hier en elders een relatie heeft met het mysterie van de wedergeboorte'.

Toch staat de labyrintdans in nauw verband met de overwinnaar van de Minotaurus. Bij zijn terugkeer naar Griekenland landde Theseus met de door hem geredde jongelingen en meisjes op het eiland Delos. Daar dansten ze 's-nachts bij fakkellicht de Geranos, de kraanvogeldans. Het was een spiraaldans die de afdaling van Theseus en zijn terugkeer symbolisch voorstelde. Een touw, waaraan alle dansers zich vasthielden zorgde dat tijdens de zich opwikkende en daarna weer afwikkende spiraal hun onderling verband behouden bleef."²

- "Het Kretenzische avontuur van de Atheense held Theseus wordt uitvoerig beschreven door Plutarchus, ca. 45-120 n.C. Dan blijkt reeds dat diverse overleveringen over elkaar heen geschoven zijn. De vroegste dateert van 1000 jaar later dan het eigenlijke gebeuren, *indien dat al een historische kern heeft*. Het is een weerspiegeling van de Minoïsche cultuur in een Griekse sage, vermengd met allerlei motieven. Dat in de bovenstaande weergave van de mythe het begrip dwaalweg niet oorspronkelijk kan zijn, kwam onder 11.01.01 reeds ter sprake. Ook de voorstelling van de lichtende kroon van Ariadne is een naar verhouding late toevoeging. En de opvatting van een grot werd eerst mogelijk in de hellenistische tijd, als vermenging van het dwaalwegmotief met trekjes van een oude grotcultus. Voorts blijkt uit alle berichten in de oudheid dat Theseus de draad van Ariadne alleen nodig had om uit het labyrint te komen, nadat hij daar eerst probleemloos in gekomen was. Dat wijst eerder op een ketting van dansers die, voorafgegaan door een leider een labyrintfiguur in dansen om er vervolgens weer uit te dansen, dan op het bovendien later ontstane beeld van een

1 Rosenberg: p. 196/197.

2 Rosenberg: p. 192 e.v.

stelsel van dwaalwegen in een gebouw. Wat betreft de 9 jaren van het offer aan de Minotaurus: volgens de Griekse wijze van tellen gaat het hier om een interval van 8 jr.

N.B.: dit zou verband houden met het Grote Jaar, de periode na afloop waarvan Zon en Maan op dezelfde plaats in conjunctie staan en Zon- en Maankalender weer met elkaar overeenkomen (?; zie ook p. 59, laatste alinea). Minos was, volgens Homerus, koning voor een periode van 9 jaren waarna zijn koningschap opnieuw bevestigd moest worden. Op Kreta werd de Zon als stier aangeduid en de Maan als koe, hetgeen doorverbinding geeft met de Koning, resp. de Koningin.

Het is onbekend waarom de dans naar de kraanvogel (Geranos) genoemd is. Een geschrift van Marius Victorinus, 4e eeuw n.C., maakt melding van een traditie waarin de Geranos in verband gebracht wordt met de pythagorische leer van de sferenharmonie."¹

Dit zou 'misschien' kunnen wijzen op een inwijdingsstadium met betrekking tot bovenzinnelijk waarnemen, het kunnen 'horen' - niet met het 'gewone' oor - van wat met '*sferenharmonie*' is aangeduid.² Het labyrint in de Kretenzische mythe wijst ook nog op iets anders:

- "In het leven der volkeren kwam de tijd dat zij zich meer afgesloten voelden van de goddelijke inspiratie der oervaderen. Hij die de eerste 'menselijke' cultuur ingeleid heeft, werd door de Egyptenaren 'Menes' genoemd en terzelfdertijd werd aangeduid dat het de mens daarbij mogelijk werd te dwalen. Want van toen af aan was hij aangewezen op het instrument van zijn hersenen. Dat de mens vergissingen kon maken, wordt gesymboliseerd door de mythe. Daarin wordt verteld dat het labyrint gesticht werd in de tijd toen de mensen verlaten werden door de Goden. Dit labyrint is een 'afbeelding' van de windingen der hersenen - instrument voor het zelfstandig denken van de mens - waarin de drager van dat denken verdwalen kan. De Oosterse mens noemde de mens als denkend wezen 'Manas' en de 1e vooraanstaande drager van het denken heet 'Manu'. Bij de Griekse volkeren is de naam van hem, die het eerst vorm gaf aan het menselijk gedachte-element 'Minos'."³

N.B.: het imaginatief bewustzijn krijgt beelden van de geestelijke werkelijkheid. Rudolf Steiner heeft er in een van zijn voordrachten op gewezen dat het hier een beelding betreft vanuit de Mysteriën, betrekking hebbende op de overgang van het tijdperk van de Stier naar dat van de Ram. Het labyrint is daarin een imaginatie van de hersenwindingen, de draad van Ariadne van het logisch denken. Het oude moet overwonnen worden door het aan de orde komende nieuwe, misschien beter gezegd: het oude dat zich als zodanig zou willen handhaven.⁴

Wat betreft de getallen nog het volgende: 7, in zijn kwalitatief aspect de aanduiding van 'Wijsheid', vinden we zoals bekend steeds waar de wording van mens en mensheid tot uitdrukking komt in de tijd; zie hoofdstuk IX. In de mythe verschijnt het als de 7 maagden en de 7 jongelingen, beeld van de toekomst; over een opvallend groot verspreidingsgebied ook in de 7 ommegangen van het Kretenzische labyrinttype. Uiteraard komen in elk labyrint getallen naar voren: in het aantal windingen, trajecten, richtingveranderingen, enz. Maar alleen als nog iets bekend is van de 'cultische omgeving' is er misschien een mogelijkheid dat we ook hun kwalitatief aspect enigszins tot uitdrukking zien komen.

En wáár dat zo is, zoeken we verder . . . , verder . . . , verder . . . en vinden wellicht steeds meer getallen van . . . . . een labyrint . . . . . van getallen.

Met betrekking tot de zin van het geheel zullen we daarin bij elk tot een oordeel moeten zien te komen, in elk geval tot een bevinding, terwijl we mogelijk heen en weer slingeren

1 Kern: p. 30, 46, 48, 53.

3 St.-GA015: p. 41/42.

4 St.-GA?: p. ?.

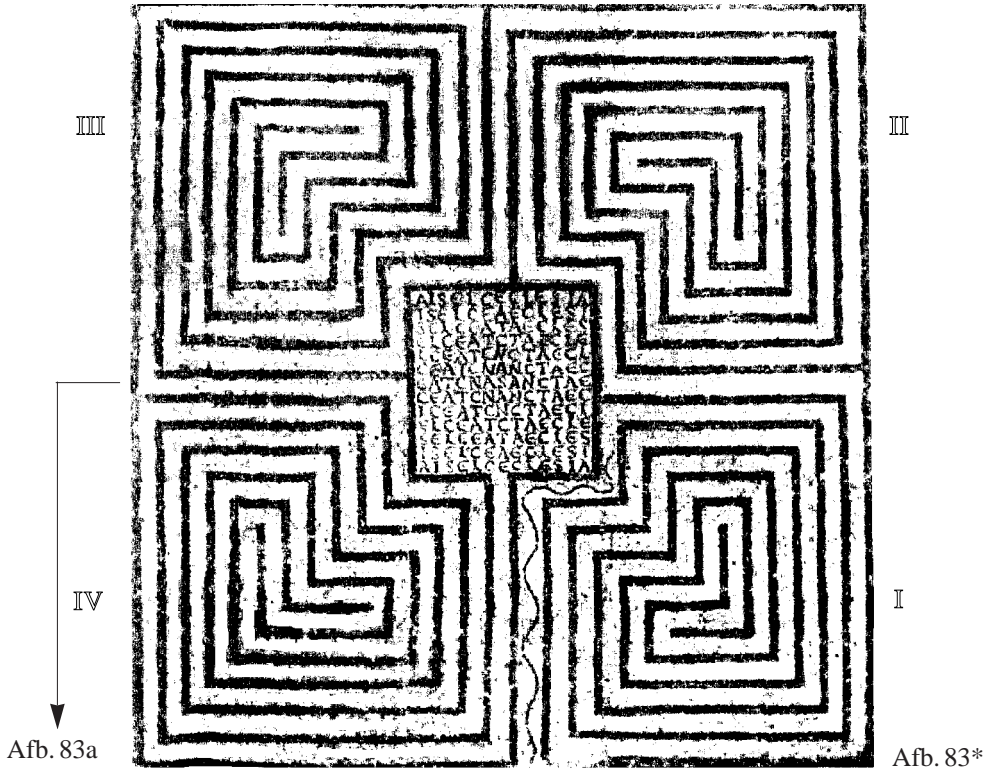
2 St.-GA136: Helsingfors, 06-04-12, p. 72 (waarschijnlijk ook nog in andere voordrachten te vinden).

tussen innerlijke openheid en innerlijke geslotenheid. Bij de eerstgenoemde ontvouwen zich misschien de wonderlijke aanduidingen van een ontzagwekkend mysterie, bij de andere bevinden we ons in een donker woud, een warwinkel van willekeurige getallen.

11.02.: *Het labirint van Orléansville*

11.02.01: *De twee versies*

Het oudst bekende kerklabyrint dateert van 324 n.C. Afb. 83 geeft een indruk van *de vorm waarin het zich THANS in de kathedraal van Algiers bevindt*. De reden waarom we dit zo op deze wijze formuleren zal verderop blijken. We noemen het *de exoterische versie*.

A	I	S	E	L	C	E	C	L	E	S	I	A
I	S	E	L	C	E	A	E	C	L	E	S	I
S	E	L	C	E	A	T	A	E	C	L	E	S
E	L	C	E	A	T	C	T	A	E	C	L	E
L	C	E	A	T	C	N	C	T	A	E	C	L
C	E	A	T	C	N	A	N	C	T	A	E	C
E	A	T	C	N	A	S	A	N	C	T	A	E
C	E	A	T	C	N	A	N	C	T	A	E	C
L	C	E	A	T	C	N	C	T	A	E	C	L
E	L	C	E	A	T	C	T	A	E	C	L	E
S	E	L	C	E	A	T	A	E	C	L	E	S
I	S	E	L	C	E	A	E	C	L	E	S	I
A	I	S	E	L	C	E	C	L	E	S	I	A

- "Met duidelijk christelijke kenmerken vormt het een brug tussen het Romeinse mozaïeklabirint en middeleeuwse handschrift- en kerklabyrinten. In het midden vertoont het in plaats van een Minotaurus een letterveld, door sommigen ook wel een letterlabirint genoemd, waarin naar alle richtingen SANCTA ECLESIA gelezen kan worden. In een uitgesproken kerkelijke duiding heeft dit de betekenis van 'Heilige Kerk', welke zich hier presenteert als hoedster van de centrale waarheid. In de afbeelding zien we de ingang onderaan, vlak naast het midden. Door het labirint

wordt 'met behulp van een draad van Ariadne' van buitenaf eenduidig de richting aangeven, door de heidense dwalingen heen, tot de Moederkerk, tot de christelijke waarheid. Dat is het doel in het midden, aan een weg terug bestaat geen behoefte. N.B.:

- men heeft wel vermoed dat met 'de heidense dwalingen' de 'Donatisten' bedoeld waren, een Noord-Afrikaanse afscheidingsbeweging sinds 312 n.C.; volgelingen van bisschop Donatus Magnus in Carthago. Ze drongen aan op een strenge kerkelijke tucht; ze meenden dat de waarde van een sacrament afhing van de heiligheid van de bedienaar;
- in 450 n.C., bestond in Tizirt sur Mer (Alg.) nog een andere christelijke basiliek met een vierkant labyrint, waarvan verder niets meer valt waar te nemen. De bijbehorende tekst is zwaar beschadigd. Waarschijnlijk wijst deze het labyrint aan als een weg die in de dwaling voert; dit zou verband kunnen houden met een verborgen aanval van de orthodoxe Trinitariërs tegen het ketterse arianisme dat in die tijd via de Vandalen in Noord Afrika kwam (presbyter Arius van Alexandrië, 336 n.C.: 'Christus kan niet Gods Zoon zijn')."¹

Oorspronkelijk bevond het 'Algierslabyrint' zich echter in Orléansville (Alg.) - destijds Castellum Tingitanum - in de vloer van de Reparatusbasiliek, vlak bij de ingang. 'Reparatus' was in de 4e eeuw een eigennaam bij christenen aan de kust van Carthago.

Er is iets bijzonders met dit labyrint.

Als afbeelding blijken er namelijk verschillende versies van in omloop te zijn. Afb. 83 geeft ongetwijfeld weer wat er *thans* in de kathedraal van Algiers te zien is, in elk geval tot voor kort. Maar is dat identiek met wat er destijds in Orléansville te zien was? Merkwaardigerwijs kwam ons voor we deze versie in het werk van Kern tegenkwamen, al een andere onder ogen in *Christliche Bildmeditation* van Rosenberg.² Zie afb. 84 en 84a. Om redenen die hieronder duidelijk zullen worden hebben we dit de esoterische versie genoemd. Het is echter een tekening en we constateren een aantal

opmerkelijke 'vergissingen':

- het letterveld vertoont op 2 plaatsen een 'foutieve' letter en is uiterlijk gezien geheel afgesloten. Eén van de kwadrantlabyrinten is door een simpele ingreep in het verloop van de lijnen, op 2 plaatsen wezenlijk anders. 'De Weg' vertoont nu een eigenaardige tweedeling en ook hier, althans uiterlijk gezien, ontbreekt een ingang;
- *verderop zal blijken dat deze zgn. 'vergissingen', in hun geometrische en aritmetische hoedanigheid van grote betekenis zijn wat betreft de uitdrukkingsmogelijkheid die ze geven aan de 'innerlijke zin' van het geheel.* De aard daarvan botst(e) ongetwijfeld met de bedoelingen van de Kerk doch hoeft geenszins strijdig te zijn met in die tijd aanwezige gnostische stromingen. We hebben op grond van een en ander ernstige twijfel of hier wel van vergissingen sprake is. Reden waarom we spreken van:

een exoterische en een esoterische versie van het labyrint van Orléansville.

Er zijn nu verschillende mogelijkheden:

A: de exoterische is van later datum en past in een streven om de andere met zijn inhoud te onderdrukken. Met andere woorden, de esoterische is uitdrukking van een ondergronds *geworden* (gnostische) stroming in het christendom;

B: beide versies bestonden van meet af aan; de exoterische kreeg later de bij A genoemde 'functie';

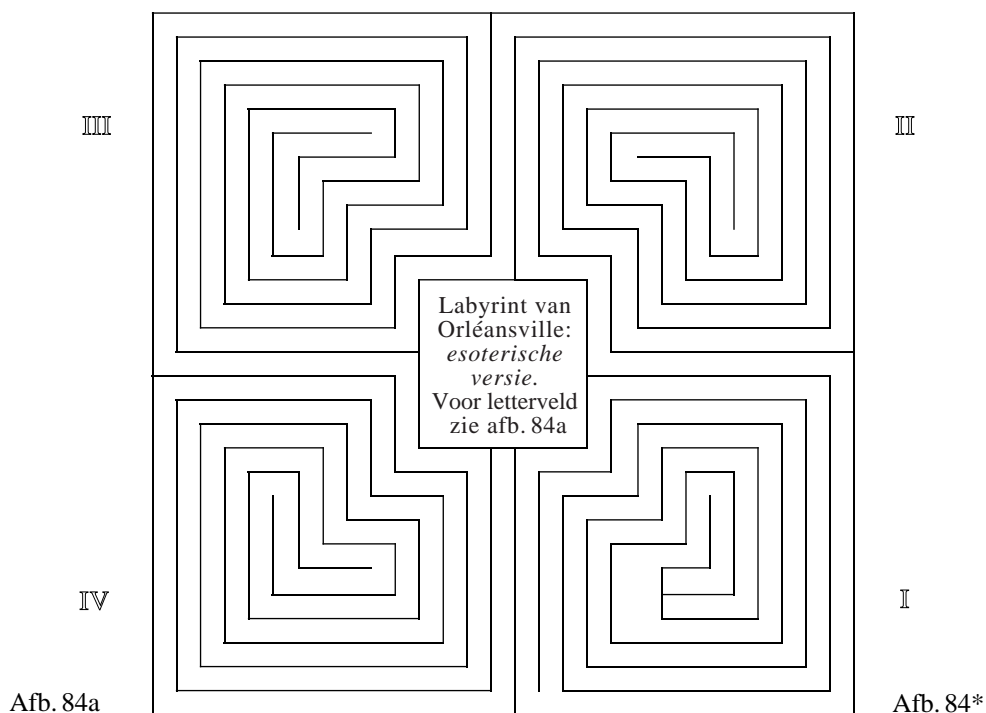
C: niet qua 'inhoud', want die heeft ook op andere wijze zijn weg gevonden, maar juist in deze specifieke vormgeving is de esoterische van latere datum, resp. later openbaar gemaakt;

1 Kern: p. 119 en 136.

2 Rosenberg: p. 198; helaas wordt geen herkomst vermeld.

D: er is sprake van ordinaire copieerfouten. We houden dit op grond van wat nog volgt voor uiterst onwaarschijnlijk. N.B.: er bestaat zelfs een soort 'tussenvorm' met betrekking tot de twee versies; meer hierover in bijlage E. Heeft men uit onbegrip soms willen 'verbeteren'?

We zullen onze aandacht vooral richten op *de esoterische versie van het labyrint* - al bestaat daarvan nog slechts een tekening van voorlopig onbekende herkomst, zie afb. 84, want van de hierin aanwezige 'merkwaardigheden' vinden we in het exemplaar dat is overgebracht naar Algiers slechts een deel terug. *Doch zonder enige bekendheid met wat in de vorige hoofdstukken werd aangeroerd, zou veel onopgemerkt blijven van wat bij dit labyrint in relatie staat met het centrale thema. Het zou verhuld blijven in een kleed van kleurloze toevalligheid.*

A	I	S	E	L	C	E	C	L	E	S	I	A
I	S	E	L	C	E	A	E	C	L	E	S	I
S	E	L	C	E	A	T	A	E	C	L	E	S
E	L	C	E	A	T	C	T	A	E	C	L	E
L	C	E	A	T	C	N	C	T	A	E	C	L
C	E	A	T	C	E	A	N	C	T	A	E	C
E	A	T	C	N	A	S	A	N	C	T	A	E
C	E	A	T	C	N	A	N	C	T	A	E	C
L	C	E	A	T	C	N	C	T	A	E	C	L
E	L	C	E	A	T	C	T	A	E	C	L	E
S	E	L	C	E	A	T	A	E	C	L	E	S
I	S	E	L	C	E	A	E	C	L	E	S	I
A	I	S	E	L	C	E	C	L	E	S	I	A

De betreffende 'merkwaardigheden' zijn namelijk, *indien ze afzonderlijk genomen worden*, slechts te zien als coincidenties, waarbij dan iedere poging om er iets anders achter te zoeken onvermijdelijk de indruk moet wekken van 'hineininterpretieren'. Anderzijds zou misschien de vraag opkomen hoe men de mogelijkheid heeft kunnen vinden om zoveel bijzonderheden in één figuur te combineren. De vraag blijft ook waartoe dit alles heeft moeten dienen, want wie 'las' het, van de weinigen die het konden lezen? Misschien zijn deze vragen, bijna 17 eeuwen later, slechts uitlopers van het huidige bewustzijn,

waarin een basis voor zekerheid veelal alleen gevormd kan worden door rationele verklaringen en goed geformuleerde doelstellingen. In dat bewustzijn is moeilijk de hoedanigheid te vatten van waaruit dit labyrint kan zijn ontstaan:

*als b e e l d , in het aardse vlak van hier en nu,
van een geestelijke werkelijkheid.*

We bevinden ons hier weer tussen de bekende twee extremen:

de ene ontkent alle spirituele kwaliteit; slechts het zintuiglijk waarneembare en het van daaruit bewijsbare heeft werkelijkheidswaarde;	de andere is het toneel van een teugellose fantasie, speelplaats van goedgelovige en bodemloze fantasten.
--	---

Daarom zullen een aantal van de gesignaleerde 'merkwaardigheden' in dit labyrint, voor de één te speculatief zijn terwijl bij de ander misschien niet ver genoeg gegaan wordt. 'Het Midden' te houden tussen de twee uitersten, is echter bij dit onderwerp voorwaarde om in contact te blijven, zowel met een *uiterlijke* als ook met een *innerlijke* werkelijkheid. Voor een ander kan men in deze geen scherpe grenzen trekken.

*Het bijzondere van dit labyrint is
dat al die 'merkwaardigheden' zich bewegen rondom hetzelfde centrale thema .*

11.02.02:

Het letterveld

Dit vormt van de $1+4 = 5$ delen waarin het geheel is verdeeld, 'het Midden'. Zie afb. 84a op p. 211. Het is een vierkant met een bijzondere ordening van $13 \times 13 = 169$ letters, uitsluitend de 13 van SANCTA ECLESIA. De wijze waarop hier iets tot uitdrukking moest komen, vroeg kennelijk om beperking tot één c in ec(c)lesia: van oorsprong het Griekse woord voor volksvergadering. Dat lijkt een dubieuze ingreep, maar het is een schrijfwijze die ook voorkwam bij Paulinus (353-431), de bisschop van Nola, een beroemd dichter van hymnen. Verder is het de vergadering der (op)geroepenen; de verzameling gelovigen, de gemeente. Reeds in Deuteronomium wordt Israël in de woestijn 'gemeente' genoemd. In algemene zin, zou men zeggen, betreft het een collectiviteit in relatie met het Allerhoogste. De Gnostici stonden in deze lijnrecht tegenover de Kerk. Zij weigerden er mee in te stemmen dat de gemeenschap der gelovigen zonder meer 'de kerk' vormde. Dat was een imitatie. Bij hen gold

SANCTA ECLESIA

*als innerlijke beleving bij hen die werkelijk gnosis bezaten.*¹

En daarin komt het kwalitatieve aspect van 13^2 tot uitdrukking:
de Werking, van het Begin van al het Nieuwe.

'Het Midden' - het letterveld, zie afb. 84a op de volgende pagina - is geordend vanuit de S in het middelpunt. De andere letters van de 2 woorden staan er omheen, gegroepeerd in vierkanten met een verticale diagonaal. Ter verduidelijking is in de figuur bij de overgang van SANCTA naar ECLESIA steeds de 1e E vet weergegeven. Het aantal posities per letter wordt met deze vierkanten van binnenuit opgebouwd als: $1 + 4 + 8 + 12 + 16 + 20 + 24$ enz.

Totaal: 1, 5, 13, 25, 41, 61, 85 enz., in Wijnmalens terminologie *Horusgetallen*²; elk is de som van 2 opeenvolgende kwadraten. Zou men de reeks hebben voortgezet tot de 13e letter, dan waren er $313 = 12^2 + 13^2$ letterposities ontstaan, in plaats van de $169 = 13^2$ die we nu in dit 'Midden' kunnen tellen. - Zoals gezegd:

1 Pagels: Hoofdstuk V.

2 Meer hierover in deel C.

• "Horus, ... in de Egyptische voorstelling *de Schepper van de toekomstige aardemens*. Het Hoger Ik, dat diep verborgen aan alle menselijke krachten ten grondslag ligt. Het is de Mens met de nimmer aflatende drang naar geestelijk Licht, daartoe voortdurend door de verborgen Isiskrachten aangespoord; de aardse Zoon van de in de geestelijke werelden verborgen gebleven Osiris. De onzichtbare Mens van het streven naar het Hoger Zelf."¹

De ordening vertoont merkwaardigerwijs op 2 plaatsen een 'afwijking', zie de onderstreepte contourletters. Naar we vermoeden staat de betekenis nergens vermeld. Op grond echter van de hierbij naar voren komende getallen en op grond van hetgeen in de voorgaande hoofdstukken daarover aan de orde kwam, is het wellicht toch mogelijk om enige indruk te krijgen van die betekenis:

A	I	S	E	L	C	E	C	L	E	S	I	A
I	S	E	L	C	E	<u>A</u>	E	C	L	E	S	I
S	E	L	C	E	A	T	A	E	C	L	E	S
E	L	C	E	A	T	C	T	A	E	C	L	E
L	C	E	A	T	C	N	C	T	A	E	C	L
C	E	A	T	C	<u>A</u>	N	C	T	A	E	C	
E	<u>A</u>	T	C	N	A	S	A	N	C	T	A	E
C	E	A	T	C	N	A	N	C	T	A	E	C
L	C	E	A	T	C	N	C	T	A	E	C	L
E	L	C	E	A	T	C	T	A	E	C	L	E
S	E	L	C	E	A	T	A	E	C	L	E	S
I	S	<u>C</u>	L	C	E	<u>A</u>	E	C	L	E	S	I
A	I	S	E	L	C	E	C	L	E	S	I	A

Afb. 84a (herhaling): 'het Midden' van de esoterische versie

- De 1e afwijking is een E in plaats van een N, in het gebied van SANCTA. Tellen we in het hele letterveld rij voor rij van links naar rechts, te beginnen bij de bovenste, dan bevindt hij zich op de $5 \times 13 + 6 =$ *de 71e letterpositie.*
  - De 2e afwijking is een C in plaats van een E, in het gebied van ECLESIA. Draaien we het labyrint een kwart slag tegen de wijzers van de klok in en tellen we dan weer op de zelfde manier als hierboven aangegeven, dan ligt deze op de $10 \times 13 + 12 =$ *de 142e letterpositie.*
- Beide 'afwijkingen' houden zodoende een verwijzing in naar *het Goddelijk Kind.*

N.B.: De telling in 2 richtingen lijkt 'ver gezocht'. We wijzen er echter op dat ook de ordening in het labyrint gekenmerkt is door 2 loodrecht op elkaar staande richtingen. Niet alleen in 'de Weg', doch ook in de leesrichting van de woorden. Voorts staat de gevonden indicatie niet alleen. Zoals hierna zal blijken zijn er nog andere, verwijzende naar het zelfde *centrale thema*.

Wat de letters zelf betreft nog het volgende: het Latijn kent geen J, de I heeft deze functie al in zich. Daarmee wordt in de alfabetische volgorde, K de 10e in plaats van de 11e letter, enz. We kennen nu aan elke letter een letterwaarde toe, in overeenstemming met zijn positie in het alfabet; een dergelijke *gematria* was in de oudheid geenszins onbekend, zowel in het Hebreeuws, het Grieks, als ook in het Latijn.

We zien dan in de ordening die aan de letters van SANCTA ECLESIA ten grondslag ligt -
 - blijktens het bovenstaande een Horus-ordening -
 het getal 1270 tot uitdrukking komen, een verwijzing naar
de Schaal voor Inwoning van het Kind (127),
*in zijn relatie met het Allerhoogste (10).*²

1 St.-GA060: Berlin, 16-02-11; p. 360-361; St.-GA008: p. 85/86; St.-GA106: Leipzig, 08-09-08.

2 Zie hoofdstuk XII en de Voorbeelden-index voor nog andere 'omgevingen' van dit getal.

Letter	letter- waarde	Aantal in het labyrint	Totale waarde
S	18	13	234
A	1	28	28
N	13	7 i.p.v. 8	91 i.p.v. 104
C	3	37 i.p.v. 36	111 i.p.v. 108
T	19	16	304
E	5	40	200
L	11	20	220
I	9	8	72
Totaal:	79	169	1260 i.p.v. 1270

De tabel laat zien hoe het getal 1270 hier tot stand komt. Men zal opmerken, dat in werkelijkheid 1260 aanwezig is. We spreken echter in de zin van *ten grondslag liggen aan*; het is evident dat de zogenaamde 'afwijkingen' zich als zodanig juist tegen deze ordening aftekenen. Een en ander betreft de getalswaarde van het gehele letterlabyrint; in de gebieden van de 2 woorden afzonderlijk vonden we tot dusver geen bijzondere indicaties.

Afb. 85: *letterwaarde van SANCTA ECCLESIA*

Het getal 1260 is op uiteenlopende wijze te benaderen; het kan bijvoorbeeld al op 17 manieren als een product van 2 getallen geschreven worden. Zijn kwalitatief aspect, indien opgevat als 35×36 , resp. $35 \times (17+19)$, 30×42 , 28×45 resp. $Rd.7 \times Rd.9$, 18×70 , of als 90×14 enz., biedt dan ook zeer veel ingangen. Het is ons niet geheel duidelijk in hoeverre daaronder één of meer in een bijzondere relatie staan tot *de innerlijke zin van het labyrint*. Mogelijk valt hier, dat wil zeggen tegen de achtergrond van het centrale thema, dus in hoogste zin, te denken aan *de veelheid van levensaspecten en -mogelijkheden*. Overigens is de 'grondslag', waarin 1270 tot uitdrukking komt, in Algiers bewaard gebleven!

En wat betreft de zogenaamde 'vergissingen', de 2 onderstreepte contourletters in afb. 84a, p. 211: van de beschikbare 8 letters kan alleen de combinatie E-C een wijziging van 10 teweegbrengen in de 1270, de getalswaarde van het totaal. Het is merkwaardigerwijs tevens *de lettercombinatie waarbij in de 4 kwadranten 'de Weg', de Levensweg, met het 33e traject 'het Midden' bereikt*.

Samenvattend:

*De plaats van deze 'afwijkingen, zoals we zagen,
houdt een unieke aanduiding in van het Goddelijk Kind.
De aard van die afwijkingen wijst op
de 'Inmenging van het Allerhoogste' (10)
in de 'grondslag',
de Schaal voor Inwoning van het Kind.*

Voorts betreft het gebied van SANCTA een ordening van 61 posities.

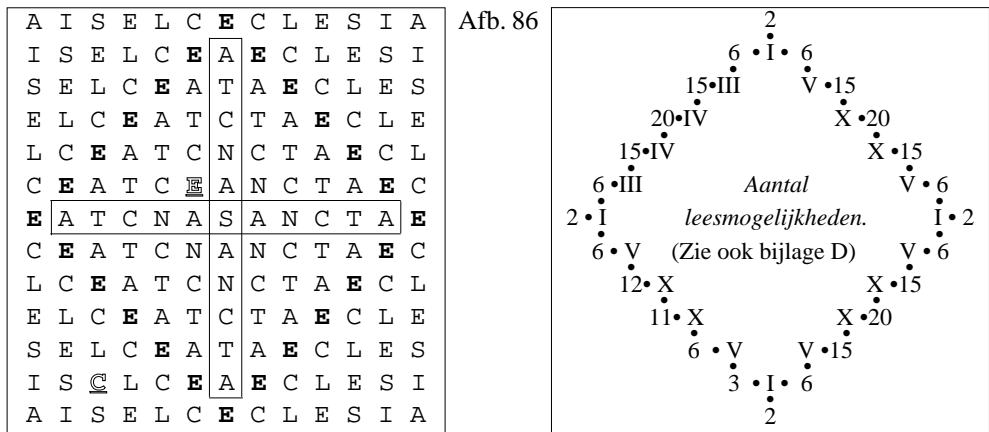
In zijn kwalitatief aspect heeft dat iets te maken met

Macht.

In hoofdstuk IV zagen we hoe in 61 tot uitdrukking kan komen het contact van het eindige met het Oneindige, van het aardse met het Hemelse, van het sterfelijke met het Onsterfelijke en van het menselijke met het Goddelijke alvorens binnen te treden in

het Heilige der Heiligen.

Het aantal 'leesmogelijkheden' van SANCTA ECLESIA in dit 'Midden', wordt uiteraard geheel bepaald door de besproken Horus-opbouw en de daarin aanwezige 'afwijkingen'. Als men vanuit de S in het middelpunt, steeds 1 kolom of 1 rij opschuift, blijken er vele mogelijkheden te zijn waarop binnen deze 61 posities het woord SANCTA gevormd kan worden. In

afb. 86 geven Romeinse cijfers aan hoeveel daarvan bij eenzelfde A eindigen. In de structuur die aan het geheel ten grondslag ligt zijn dat er I, V of X, in totaal 31 per kwadrant. Hiervan vinden we steeds 1 op de 4 armen van het kruis en 30 daartussen. In Wijnmalens denominatie:

*het Einde, de Oplossing, de Vernietiging, de Dood (31) en
het Behoud (30), in hun betrekking tot Gerechtigheid (4).*

De 'afwijking' in kwadrant III absorbeert tussen de armen van het kruis $16 = 4^2$ van deze mogelijkheden. Er blijven dan 108 over. Daarom kunnen we zeggen: de 'aanwezigheid' van SANCTA drukt zich mede uit in het getal $108 = 6 \times 18 = 3 \times (17 + 19)$. Dit komt tevens overeen met het aantal letterposities in het gebied van ECLESIA. In zijn kwalitatief aspect duidt het, onder andere via 18 als 2×9 , op

het Leven in de Paren van Tegenstellingen.

De 'afwijking' is ook anderszins merkwaardig: van de binnenste $1 + 4 + 8 = 13$ letterposities zijn 12 conform de verwachting, *een 13e valt uit de toon*. Op de plaats waar we 8 letters N verwachten, staan er namelijk maar 7, één van de 8 is een E. Zo komen op een wonderlijk eenvoudige manier 5 en 10, 7 en 8, 12 en 13, 13 en 31 naar voren, alsmede 61 en 127:¹

*dit alles in een 'omgeving' die onmiskenbaar het Goddelijk Kind
- het kwalitatief aspect van 71 -
als centraal thema heeft.*

De ordening van de letters in het gebied van SANCTA zet zich op dezelfde wijze voort, althans voor zover dat binnen de begrenzing van 'het Midden' mogelijk is. Het gevolg is dat 'de vormen' waarin SANCTA ECLESIA gelezen kan worden, ten opzichte van de eerste S altijd als beeld én spiegelbeeld aanwezig zijn. Zoals bekend is het totaal aantal letters 169. Dit brengt met zich mee dat de som van de letterposities in beeld en spiegelbeeld steeds

¹ De Voorbeelden-index geeft van deze getallen diverse 'omgevingen'.

gelijk is aan 2125, zie de toelichting in bijlage D. In zijn kwalitatief aspect houdt dit, als 17×5^3 , een verwijzing in naar:

hetgeen Geestelijk tot stand komt (5³) in relatie met Ontvankelijkheid (17).

In het letterveld valt op dat:

SANCTA <i>begint in het Middelpunt.</i>	ECLESIA <i>eindigt in de hoekpunten van de Omtrek.</i>
--	---

De getalswaarde van de 1+4 letters die zo het begin en het einde van alle SANCTA ECLESIA vormen is:

$1 \times 18 + 4 \times 1 = \dots\dots\dots 22 \dots\dots\dots$, als $(13 + 31)/2$
het Balanspunt van Begin (13) en Einde(31).

In afb. 86, p. 213, is niet alleen met Romeinse cijfers aangegeven hoe vaak het woord SANCTA op bepaalde plaatsen eindigt, doch tevens met Arabische hoe vaak ECLESIA op bepaalde plaatsen begint. In de structuur die aan het geheel ten grondslag ligt betreft dat laatste 2, 6, 15 of 20 mogelijkheden, totaal $256 = 2^8$. Dat wil zeggen in elk kwadrant 8^2 . De 'afwijking' in kwadrant IV absorbeert 24 van deze mogelijkheden.

HET TOTAAL AANTAL MALEN WAARIN WE DE 2 WOORDEN AFZONDERLIJK, IN VERSCHILLENDE POSITIES KUNNEN WAARNEMEN IS:

in de 'grondslag' van het geheel: $4 \times 31 + 4 \times 64$ $=$ 380 d.i. $2 \times 10 \times 19$, DE WEKKING (19), HET MANNELIJK PRINCIPE,	resp., als gevolg van de 2 'afwijkingen' op de posities 1×71 en 2×71 : $(4 \times 31 - 16) + (4 \times 64 - 24)$ $=$ 340 d.i. $2 \times 10 \times 17$
---	--

... IN DE SCHEPPING,

IN DE PAREN VAN TEGENSTELLINGEN EN IN RELATIE MET HET ALLERHOOGSTE.

Zodat:

*het indringende accent op de getallen 1×71 en 2×71 ,
binnen de structuur van het letterveld,
gaat gepaard met een even indringend accent op de getallen 17 en 19,
binnen het in die structuur klinkende Woord.*

En zoals we hieronder nog zullen nog zien:
de 'maat' van het labyrint van Orléansville als geheel, wordt getekend door
29 ... Schepping.

N.B.: dit alles, tezamen met de bijzondere plaats van 61 in het letterveld, zoals we zagen op p. 212, brengt in herinnering de Rotstempel van Aboe Simbel in hoofdstuk VII, p. 142/143, afb. 57. Ook daar troffen we het getal 61 aan, in een eigenaardige relatie met de scheppingsorganen, dat wil zeggen zowel met de stem, 'het Woord', als met het geslacht.

Het aantal malen dat men SANCTA ECLESIA als één geheel kan lezen is in elk kwadrant
- zie bijlage D - een uitdrukking van 21: *het Woord*.

Het verschijnt daarbij ook in relatie met de Paren van Tegenstellingen (2),
waardoor het tevens een verwijzing inhoudt naar
42: het Oordeel.

Blijkens hoofdstuk II ontmoeten we dit getal waar sprake is van de overgang naar een
andere wereld, die zich niet laat uitdrukken in de termen van deze. In dit verband is
opmerkelijk: *het labirint heeft geen eigenlijke ingang van buitenaf,*
evenmin als het letterveld.

Het is 'letterlijk' een innerlijke wereld.

In deze sfeer ligt ook het totaal aantal van 2814 'leesmogelijkheden'; zie bijlage D.

Als 42x67 ligt daarin de *Wording, Groei (67)* gerelateerd aan
het Oordeel vanuit '*een andere wereld*'.

Tot zover voorlopig het letterveld.

11.02.03: *De 4 kwadrantlabyrinten*

Deze 4 kwadranten verbergen in hun ogenschijnlijke eenvoud eveneens de aanduiding
van een ontzagwekkend Mysterie. Er is een wonderlijke veelheid en hoedanigheid van
'bijzonderheden', die in deze richting wijst. We zullen daarbij soms genoodzaakt zijn om
op een zelfde punt nog weer eens terug te komen, maar dan vanuit een andere gezichtshoek.
Op de volgende pagina komt met afb. 87 een en ander 'enigszins' in beeld:

elk kwadrant laat 33 *trajecten* van 'de Weg' zien. De laatste 3, de 31e, 32e en 33e, accentueren

het kruis . . . . . in . . . . . het vierkant.

Het letterveld

accentueert dezelfde figuren

op de enige plaatsen waar we in rechte lijnen aantreffen:

In de compositie van kruis en vierkant zoals die zich in het letterveld aan ons voordoet, is
de getalswaarde van deze 12 woorden, zie afb. 85 en 86:

$$166+392 = 558; \text{ als } 18 \times 31$$

de Oplossing, het Einde (31) met betrekking tot het Leven in de Paren van Tegenstellingen.

Als geheel tekent het Labyrint van Orléansville zich af in een vierkant.

De maat daarvan, bepaald door het aantal trajectbreedtes, is

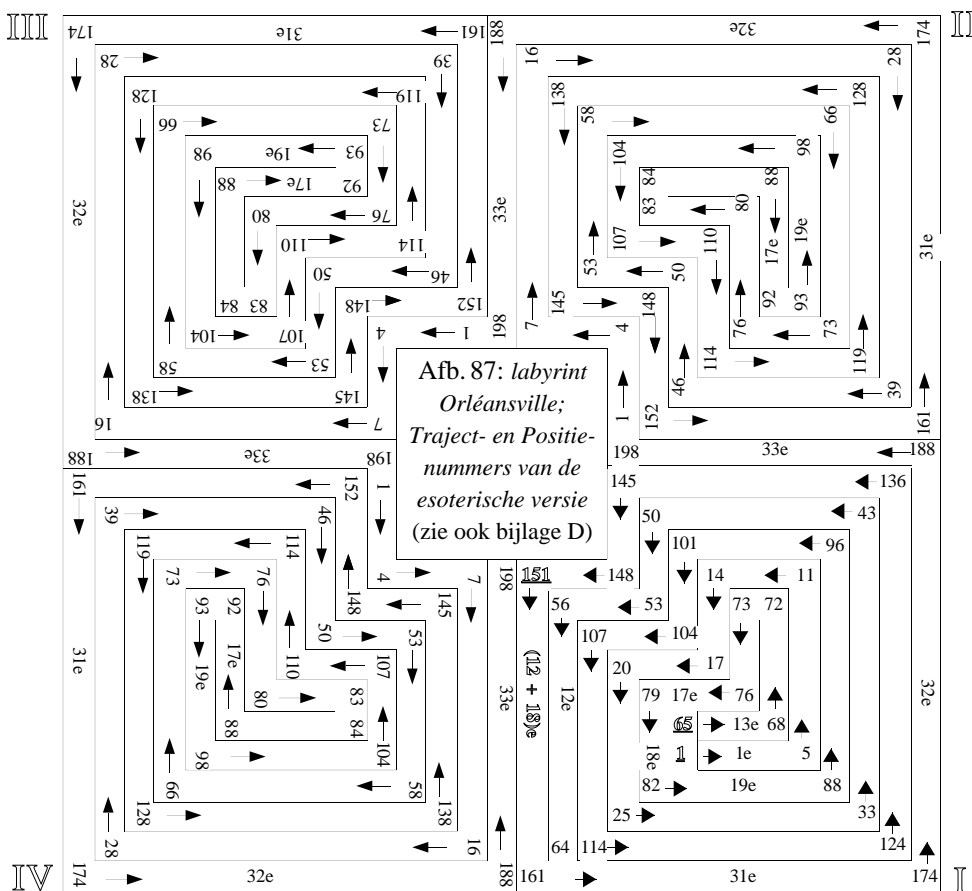
29: Schepping.

Met andere woorden:

in hoogste zin betreft de SANCTA ECLESIA de gehele Schepping.

In 'de Weg' ligt 'de Heiliging van de Materie' besloten.

N.B.: ook in de verschijningsvormen van ECLESIA treffen we 29 aan. Het zijn er 256-24 =
8x29, zoals uit p. 213/214 valt op te maken. Het kwalitatief aspect van 8 betreft *Spanningen*,
of beter gezegd *het Substraat van Spanningen*.

$$198 + 151 = 71 + 127 + 151$$

$$= 349 = \text{de } 71\text{e Ondeelbare}$$

Opvallend is ook - afgezien van een rotatie om het letterveld - het identieke karakter van de kwadranten II III en IV, in elk zien we in 'het Midden'

het overgangsgebied van een in zichzelf terugkerende spiraal,

namelijk:

- een rechtsomlopend binnenwaarts gericht gedeelte, waarvan het einde gevormd wordt door het 17e traject;
- een linksomlopend buitenwaarts gericht gedeelte, waarvan het begin gevormd wordt door het 19e traject;
- een overgangsgebied, gevormd door . . . . . het 18e traject.

'De Weg' van kwadrant I daarentegen bestaat uitsluitend uit 2 linksomlopende, buitenwaarts gerichte spiraalgedeelten. Ze vormen in zekere zin, voor zover ze samengaan een parallel, waarna de ene in de andere opgaat. Beide beginnen in het eigenaardige 'Midden' van dit kwadrant; we komen daar op terug. Ze bestaan uit 12, resp. 18 trajecten met dan nog 3.

Dit raakt een groot Mysterie:

- op zijn 12e jaar verbaasde Jezus de aanwezigen in de Tempel met zijn grote kennis; zelfs zijn ouders 'verstonden het woord niet dat hij tot hen sprak' (Luc. 2:42 en 50);
- vervolgens, 18 jr. later, de doop in de Jordaan: de eigenlijke 'geboorte' van het Christuswezen;
- daarna de laatste 3 jaren.

Tegen deze achtergrond vertoont kwadrant I een onmiskenbare parallel met wat in een aantal voordrachten van Rudolf Steiner is uitgesproken met betrekking tot de 2 Jezuskinderen: de Nathanische Jezus uit het Evangelie naar Lucas, dat 77 geslachten opsomt tot aan Adam en de Salomonische Jezus uit het Evangelie naar Mattheus dat 42 geslachten opsomt tot aan Abraham. Op zijn 12e jaar werd eerstgenoemde 'overschaduw'd door de Individualiteit binnen de andere, op zijn 30e kwam de belichaming ter beschikking van de Christus.¹ Met betrekking tot dit buitengewone onderwerp volgt hieronder een aantekening, aansluitend op wat onder 2.11 op p.32 naar voren kwam over Inwijding binnen de Therapeuten- en Esseeërgemeenten. Het kan echter wederom niet meer zijn dan een vluchtige indicatie:

- "Zoals men het aantal trappen, dat een mens als Esseeër moest doormaken om alles te leren kennen wat te maken had met overgeërfde eigenschappen in het stoffelijk en het etherisch lichaam, kon uitdrukken in het geheim van het getal 6x7, zo bestaat er ook een ander getalsgeheim, dat aangeeft hoe de mens tot de kosmische geheimen kan doordringen. Als de mens deze weg wil gaan, dan moet hij 11x7 trappen doormaken om aan het geestelijke toe te komen, dat wil zeggen de mens moet in zijn astraallichaam en ik 11x7 trappen doorwerken. Als het goddelijke omlaag wil komen en een menselijk ik geschikt maken, dan moet het ook 11x7 trappen neerdalen. Omdat het Evangelie naar Mattheus ons het geheim van die goddelijke kracht bij het neerdalen onthult, die het stoffelijk en het etherisch lichaam vormt, moet daarin het getal 42 overheersen. In het Evangelie naar Lucas moet het getal 11x7 verschijnen, omdat het het neerdalen beschrijft van de goddelijke macht die het astraallichaam en het ik moet vormen. Hieraan kunnen we zien uit welke geheime diepten deze dingen afkomstig zijn, hoe in het Mattheus- en het Lucas evangelie de geheimen uit de Inwijding aangegeven zijn, namelijk de rangorde der trappen bij het neerdalen van het goddelijk geestelijke in een menselijk wezen en het zich uitbreiden van de mens in de kosmos."²

Het getal 924 -zie bijlage D - waarin in het bijzonder de 'aanwezigheid' van SANCTA ECLESIA tot uitdrukking komt, toont met het bovenstaande als achtergrond een merkwaardige relatie; het is immers te zien als

$$\begin{array}{ccccccc}
 77 & \text{of} & 42 & \text{of} & 33 & & \\
 x & & x & & x & & \\
 12 & & 22 & & 28 & & \\
 & & \text{resp.} & & & & \\
 & & (13+31) & & & & \\
 & & 2 & & & &
 \end{array}$$

¹ St.-GA015: p. 70/71; zie m.b.t. de 2 Jezuskinderen St.-GA114: div. plaatsen; v St.-GA149: Leipzig, 30-12-13; Slavenburg-01: Hfst. 7, p. 201.

² St.-GA123: Bern, 05-09-10; p. 88/89.

11.02.04: *De 'weglengte' in het labyrint*

De aanleiding om de weglengte in het labyrint te 'berekenen' is misschien niet direct duidelijk, maar allengs zal blijken dat het toegang geeft tot een belangrijke groep 'bijzonderheden'. Als eenheid van lengte kiezen we *de wegbreedte*, een 'maat' die vanuit het labyrint zelf wordt aangeboden. Dan is het vierkant van het hele labyrint 29x29, van 'het Midden' 7x7. Dus is in elk kwadrant de lengte (oppervlakte) van 'de Weg': $(29^2 - 7^2)/4 = 198$. In afb. 88 is die 'Weg' gekenmerkt met Traject- en Positienummers. Daarmee zijn tal van 'bijzonderheden' op te graven, als evenzovele fragmenten van een wonderbaarlijk geheel.

Daarbij zijn zeer wezenlijke . . . . en zeer bijkomstige.

Tussen beide groepen is een vloeiende overgang, althans geen scherpe scheiding. Ze vertonen meestal geen 'logische' onderlinge ordening en maken evenmin aanspraak op volledigheid. Veeleer maken ze deel uit van een zich geleidelijk aftekenende 'Gestalt'. - Zie op de volgende pagina het overzicht ter oriëntatie, met hieronder een toelichting met aanvullende details.

- ad A -

Het 30e traject eindigt op positie 161. Daarmee treden we voor het eerst in de begrenzing van het vierkant. We zullen dit in overeenstemming met de afmeting het *Scheppingsvierkant* noemen. Het getal 161 is de som van de 1e 12 Ondeelbaren, in zijn kwalitatief aspect:

*de Cyclus van Worden en Vergaan, de Kosmogenetische Kringloop.*¹

Het 31e traject eindigt met 174; als 6x29 een aanduiding van *de Scheppingswet* (6, de Wet). Het markeert de hoekpunten van het Scheppingsvierkant van 29x29.

Het 32e traject brengt ons waar we op het punt staan het vierkant te verlaten voor 'het tekenen van het kruis'. Hier bevinden we ons bij 188; als 4x47 betreft dit, in Wijmalens denominatie:

het Innerlijk Leven (47), in zijn relatie met Gerechtigheid (4).

Het 33e traject, dat naar het volgende labyrint voert en dat ons tenslotte tot voor 'het Midden' brengt, eindigt altijd op positienummer 198, dat is 6x33. In zijn geheel is 'de Weg' dus getekend door 24x33. Het kwalitatieve aspect van 24 raakt *het Vol-maakte*. - N.B.:

- het feit doet zich voor dat deze 24x33, dus 792, tevens gelijk is aan $31^2 - 13^2$, met andere woorden *de Weg voert van de Werking van het Einde naar die van het Begin*. Het is de moeite waard om deze betrekking met 31 ook te beoordelen tegen de achtergrond van bepaalde gnostische opvattingen; zie onder 11.02.05, p. 232/233;

- de volgende 'stap' - *de hoedanigheid laten we in het midden* - zal in 'het Midden' voeren. Hij wordt getypeerd door $24 \times 33 + 1 = 793 = 13 \times 61$. Dit herinnert aan de structuur van 'het Midden', een matrix van 13^2 met de letters van SANCTA in 61 posities, evenals aan andere relaties van 61, zoals besproken in voorgaande hoofdstukken; zie ook de Voorbeelden-index.

- ad B -

Het einde van het 30e traject vraagt nog aandacht voor iets anders: daar ligt positie 161 precies naast 188, het 32e trajecteinde van het aldaar aanliggende labyrint. Beide getallen tezamen geven 349. Zoals zal blijken zijn er meer van die paren:

met $92+1 = 93$ getallenparen, 'tekent' het getal 349 vierkant en kruis van het Scheppingsvierkant. Door de bijzondere hoedanigheid van kwadrant I ontmoeten we het voor de 93e en laatste maal aan het einde van 'de Weg', staande voor de
SANCTA ECLESIA.

¹ Zie ook onder 5.11, p. 88 e.v.

Overzicht ter oriëntatie; verdere uitwerking en details op de aangegeven pagina's

A (p. 218)	I (p. 228)
Accent op de cardinale punten van het vierkant, door het einde van de trajecten 30 t/m 33.	De kwadranten II, III en IV, houden een aanwijzing in op de 'Geestelijke Werking' in het Levenslot, 'een Wekking' met betrekking tot hetgeen door een mens slechts kan worden aangeduid als 'het Licht'.
B (p. 218)	J (p. 228)
De 92+1 = 93 verschijningen van de 71e Ondeelbare in vierkant en kruis. Het getal 93 als karakteristiek van het Wendingspunt.	Het Oordeel (42) i/d posities binnen het 17e, 18e en 19e traject. De <i>Overmachtiging van Koning en Priester</i> en de 'Ontvankelijkheid voor hetgeen uitgaat van het Allerhoogste', met betrekking tot '33'.
C (p. 221)	K (p. 229)
Bijzondere aanduidingen vanuit verdelingen die met het onder B vermelde gepaard gaan.	De bijzondere plaats van het 18e traject met betrekking tot 'de Aanvang'. In diepe relatie met 'de Aanvang van de Weg' zijn, i/d Ontvankelijkheid (17) v/d Individualiteit (15), het Goddelijk Kind (71) en het Levenslot (113) met elkaar verbonden.
D (p. 222)	L (p. 229)
Het labyrint als een innerlijke wereld. Aanduiding, in kwadrant I met de 1e 12 en met de daaropvolgende 18 trajecten, van 'de Manifestatie van het Woord'.	Aan het einde van elk 33e traject staat positie nr. 198; d.i. 6x33. Het is als 127+71 tevens aanduiding van het centrale thema.
E (p. 223)	M (p. 229)
Het Mysterie van het Wendingspunt. Indicatie van het centrale thema in het 1e kwadrant.	Het geheel bevindt zich in het vlak van <i>'de Aardse Gang'</i> <i>in relatie met het Allerhoogste.</i> (De vloer van de 'Reparatus'-basiliek)
F (p. 224)	
De 'omhulling' van het 1e kwadrant door 54 posities van 6+1 = 7 trajecten, als aanduiding van 'wat door het Woord tot stand komt'. Id. in de kwadranten II, III en IV als aanduiding van 'het Woord met betrekking tot 131, de 33e Ondeelbare'. De relatie met het 1e kwadrant.	'De Ene' werkt vanuit de SANCTA ECLESIA, temidden van de 12 in de Schepping.
G (p. 224)	
In de Levensweg vinden we, in 7+1 posities, de aanwijzing op de nauwe samenhang van het Levenslot met de Aanraking door het Midden.	<i>De Levensgang door de Schepping,</i> <i>is in diepste wezen - de Inhoud van het Huis -</i> <i>een met het Levenslot verbonden</i> <i>Gang naar het Licht.</i>
H (p. 224)	-o-
In kwadrant I is 'de Aanraking door het Midden' van zodanige aard, dat in de Levensweg een aanduiding verschijnt van 'Horus 13, de Horus van de Dageraad, met betrekking tot de Tijd'. In de Egyptische beelding is Horus de Schepper van de toekomstige Aardemens, het Hoger Ik, dat diep verborgen aan alle menselijke krachten ten grondslag ligt. Zie ook p. 211.	N.B.:
<i>In de tweedeling van 'de Weg' ligt hier de aanduiding van 'Wekking', met betrekking tot 'de Schaal voor Inwoning van het Kind'.</i>	- hier in het bijzonder geldt: <i>het onderwerp is nagenoeg ontoegankelijk, indien men zich niet op enigerlei wijze gedisponeerd voelt;</i>
'De Weg' van de Ingewijde en de bijzondere betekenis van het 'Ken Uzelf'. De Jonkvrouw Sophia en wat haar tegemoet komt als 'het kosmische Ik'. Aanduidingen van de Werkzaamheid van de Christus op Aarde.	- bij verschillende getallen in Wijnmalens denominatie vonden we 'illustrenderende' voorbeelden, bij andere (nog) niet. Men beschouwe die, indien we ze toch reeds 'gebruiken', als een soort werkhypothese.
De bijzondere positie van 343 en de Inhoud van de Schepping in de jaïn-kosmologie.	-o-

Tegen deze achtergrond - zie toelichting hieronder - is het kwalitatief aspect van het getal 151 onthullend:

*de Verlossing . . .
van het dramatische van verlossing,
omdat Verlossing in zich houdt de Opheffing van Wel en Wee.¹*

En hoe merkwaardig is dan - uiteraard in de benadering van hun kwalitatief aspect - dat

$$\begin{array}{c} 349, \text{ de } 71\text{e Ondeelbare} \\ = \\ 151 + 71 + 127. \end{array}$$

Toelichting

De positienummers van het 31e en 32e traject, alsmede die van het einde van het 30e, totaal 112 stuks, vormen de begrenzing van het Scheppingsvierkant. Ze kunnen alle geordend worden in paren die het getal 349 vormen, totaal $4 \times 14 = 56$. De andere posities in traject 30, alsmede de laatste van traject 29 - dat is dus bij de armen van het kruis - geven zulke paren tezamen met die van traject 33: bij elke arm 9. Zie afb. 87 en op p. 221 afb. 88. Doch op de kruisarm tussen de kwadranten I en IV ontstaat, als gevolg van *de afwijkende Weg van kwadrant I*, nog een 10e. Met andere woorden, bij de kwadranten II, III en IV, vinden we

de 1, als het *b e g i n* van de nieuwe 'Weg'

naast 198, als het *e i n d e* van de vorige 'Weg'.

Bij kwadrant I vinden we 151, als *het sluitstuk van de 'voorbereiding'*

naast de laatste 198, *het e i n d e van de Weg*.

Deze twee samen geven *de laatste 349* in vierkant en kruis,
de 93e.

Tot zover deze toelichting.

Zoals vermeld is het kwalitatieve aspect van 93, als 3×31 , *de Manifestatie van het Einde, de Oplossing, de Vernietiging, de Dood*. Het is dit 'Einde van de Weg' dat voert tot *'het Midden'*, waarin *'het Begin van al het Nieuwe'* zich uitdrukt in de matrix van 13×13 , in SANCTA ECLESIA.

'Het Midden'
van elk der kwadranten II, III en IV, bevat *het dieptepunt, het Wendingspunt* van de in zichzelf terugkerende spiraal. Het ligt het 18e traject, geheel geconcentreerd in positie nr. 93. Dáár vindt plaats de *Wekking* voor de *Opgang* naar een Nieuw Begin. 'Vertaald':

*Ontvankelijkheid (17) op
de Levensweg door de Paren van Tegenstellingen (18),
voert tot een Wendingspunt, een Einde (3x31),
waar de Wekking (19) kan plaatsvinden voor
een verdere Gang naar 'het Midden', naar de
SANCTA ECLESIA,
waarvan de getalswaarde - 107 - gezien kan worden als
17 + 19 + 71.*

Het geheel wekt de indruk dat in de 'verborgen openbaarheid' van het labyrint van Orléansville, zowel de vóórchristelijke als de christelijke benadering tot uitdrukking komt van hetzelfde centrale thema:

*de Menswording
in zijn relatie tot het Goddelijk Kind.*

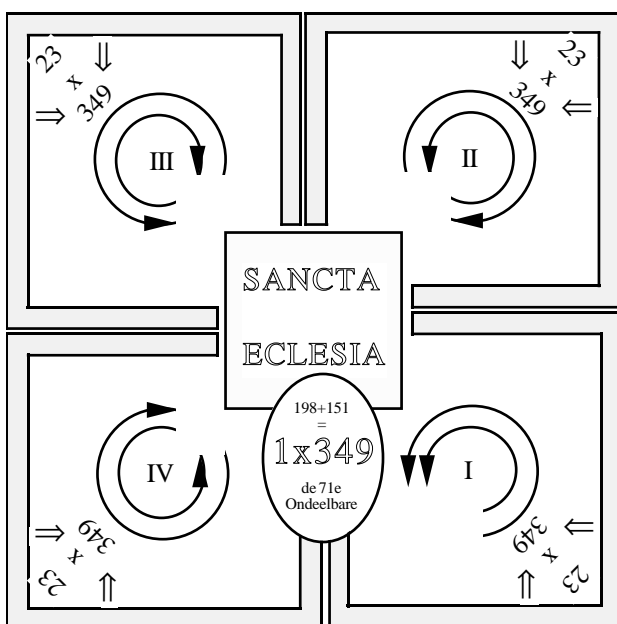
¹ In '63 spraken we tegenover Mej. M. Hofmans het vermoeden uit dat 151 in zijn kwalitatief aspect een relatie zou hebben met *Verlossing*; we ontvingen daarop deze formulering als 'Doorgeving'.

Anders uitgedrukt: het christelijk Opstandingsmysterie en de voorchristelijke Mysteryën treffen elkaar hier in het kwalitatieve aspect van het getal. In dit verband: Steiner wees er in één van zijn voordrachten op dat in de eerste eeuwen van het christendom de priesters nog werkelijke Ingewijden waren.¹

N.B.: ook onder 5.06, p. 86, viel de aandacht op die merkwaardige relatie binnen het getal 107. Voorts herinneren we aan p. 211/212, waar in *de getalswaarde van het Midden* een verwijzing naar *de Schaal voor Inwoning van het Kind* bleek te liggen.

- ad C -

De onderlinge verwevenheid van al deze bijzonderheden berust uiteraard op een in het getal tot uitdrukking komende wetmatigheid; als zodanig is dat een Goddelijke ordening te noemen.² Zolang nu een en ander in de beschouwing van het labyrint beperkt blijft tot bewerkingen met getallen, is het voor het verstand toegankelijk. De ontoereikendheid daarvan blijkt echter, waar die verwevenheid, in zijn kwalitatief aspect, tevens uitdrukking

is van iets dat voor de mens *het centrale thema van zijn 'Mensheid'* raakt. Het volgende vestigt daar nog weer eens extra de aandacht op:

SANCTA ECLESIA, zoals gezegd, betreft de ganse Schepping. Dat drukt zich uit in 'de Weg' zelf, in de Levensweg. *In die Gang van de Mens ligt zowel het kosmisch als het innerlijk aspect van zijn 'Mensheid'*. Met 24x33 posities beslaat 'de Weg' niet alleen het hele Scheppingsvierkant, doch doet daarbinnen uiteindelijk een kruis verschijnen, in overeenstemming met en aansluitend aan 'het Midden'. Zodra we in dit fundament de 93 getallenparen herkennen, zie afb. 88, ontstaat niet alleen geometrisch, maar ook in

Afb. 88:
349 in $4 \times 23 + 1 = 3 \times 31$ getallenparen

aantal en getalswaarde een merkwaardige verdeling van de labyrintposities, namelijk als:

24x33	=	6x31	+	6x101
totaal aantal posities	=	aantal van vierkant en kruis zoals getekend door 349	+	overige posities.

'Vertaald': *in relatie met de Wet (6) - de Goddelijke Wet - komt binnen de Levensweg van 24x33 tot uitdrukking dat Geestelijk Inzicht (101) noodzakelijkerwijs verbonden is, resp. gepaard gaat met het Einde, de Oplossing, de Vernietiging, de Dood (31).*

1 St.-GA094: Leipzig, 11-07-06; p. 77.

en p. 125. Volgens Thales, zie onder S-1 in bijlage

2 Deze aanduiding gebruiken we ook op p. 104

J, is goddelijk wat begin nog einde heeft.

Het totaal van de positienummers is uiteraard 4Rd.198, d.w.z. 4x de som van de getallen 1 t/m 198. Dat is 78804, resp. $12 \times 33 \times 199$. Op overeenkomstige wijze wordt dat verdeeld in:

$$\begin{array}{r} 32457 \\ = \\ 3 \times 31 \times 349, \end{array} \quad + \quad \begin{array}{r} 46347 \\ = \\ 21 \times 2207, \end{array}$$

de 71e Ondeelbare in zijn relatie met het Einde, de Oplossing (31);

de 330e Ondeelbare in zijn relatie met het Woord (21).¹

In deze 24×33 posities van de Levensweg brengt de laatste 71e Ondeelbare ons tot voor 'het Midden'. Het is de 93e, ... de Allerlaatste,

die in verbondenheid met de Schepping als geheel,
de verwantschap daarvan openbaart mét dit Midden.

In het labyrint komt dit tot uitdrukking als
de som van alle 792 positienummers in de 4 kwadrantlabyrinten:

78804 = de laatste 71e Ondeelbare, namelijk 349 als $198 + 151$,

↓ plus de som van de overige 790 posities in de 4 labyrinten. We herkennen hierin 3 karakteristieke getallen in het letterveld van SANCTA ECLESIA, namelijk
13: met betrekking tot de matrix;
85: „ „ „ de letterposities; zie bijlage D
71: „ „ „ de 'afwijkingen'.

$$12 \times 33 \times 199 = 349 + 13 \times 85 \times 71$$

N.B.:

- in Wijnmalens denominatie betreft 79: *de Soort, de Groep, de Aard, het Karakter; in zekere zin ook 'de Bovenpersoonlijkheid'*; hier met betrekking tot 'het Allerhoogste' (10);
- 199: de 47e Ondeelbare. Als $(2 \times 10^2 - 1)$ tevens 'Isis 10'; zie deel C. Een verder kwalitatief aspect is ons niet bekend.

- ad D -

Op p. 215 werd opgemerkt dat het niet aanwezig zijn van een opening van buitenaf, de aanwijzing kan inhouden dat het labyrint een andere, een innerlijke wereld betreft die niet te meten is met de maten van deze. En zoals we zagen wekt het geheel ook in ander opzicht de indruk - zie bijv. p. 216/217 - uitdrukking te zijn van *een groot Mysterie*.

In het bijzonder blijkt dit nog eens in het 1e kwadrant, indien we dat van positienummers willen voorzien, want wáár is het begin? We wijzen in dit verband vooral op het 'afwijkende' karakter van de 2 posities die we voorzien hebben van de aanduiding 1 en 65. *Maken die deel uit van het 18e traject? Ze staan er in elk geval constant mee in een open, zijwaartse verbinding. Alle andere zogenaamde 'afwijkingen' van dit kwadrant houden met deze 2 verband. Als zodanig doen ze denken aan de 2 'afwijkingen' binnen het letterveld. Tegen de achtergrond van al hetgeen reeds ter sprake is gekomen, beschouwen we deze als*

twee mystieke plaatsen,

'plaatsen' van waaruit een aanvang gemaakt kan worden met
*de Weg te gaan en voort te zetten.*²

('Mystiek' is hier bedoeld in de zin van *verborgen innerlijk leven*.)

1 Nogmaals: in de wiskunde is het getal 2 het 1e ondeelbare g e t a l. Het kwalitatief aspect van getallen is echter niet los te zien van de *Ondeelbare Eenheid*. Dié noemen we de 1e

Ondeelbare. Het 1e ondeelbare g e t a l is dan de 2e Ondeelbare. Enz.

2 Bijlage D verduidelijkt waarom we deze 'plaatsen' de positiens. 1 en 65 moeten geven.

Aan het einde van het 12e traject komt dit opnieuw aan de orde, ná 64. Het totaal van de positienummers op deze 12 trajecten, dat wil zeggen van 2 (!) t/m 64, is 2079, als 3x21x33:

de Manifestatie (3) van het Woord (21);

hier met betrekking tot 33.

Ook het 2e deel van 'de Weg' begint met zo'n bijzondere 'inzet' en wel met het 13e traject. Dit deel, bestaande uit '18 trajecten', geeft met zijn positienummers in totaal 10962. Let wel: inclusief de 1 en de 65 die, hoe vreemd ook, onlosmakelijk met 'het 18e traject' verbonden zijn.

Anders gezegd: deze 'startposities' zijn een integrerend deel van

het Leven in de Paren van Tegenstellingen.

Als 3x6x21x29 is 10962 op verschillende manieren te benaderen, *mits wel in verband met de 'omgeving'*. Evenals het 1e deel van 'de Weg', zou het een aanwijzing kunnen inhouden op de *Manifestatie van het Woord (3x21)*, thans met betrekking tot hetgeen al eerder werd aangemerkt als *de Scheppingswet (6x29)*. In verband met de bijzondere plaats van '18' in dit labyrint, kan er wellicht ook een accent liggen in de zin van:

het Scheppende Woord (21x29)

met betrekking tot

het Leven in de Paren van Tegenstellingen (18 als 2x9).

N.B.: nogmaals, alleen de 'omgeving' waarin het tot uitdrukking komt, kan 'gebruik' van het kwalitatieve aspect van het getal rechtvaardigen. En 'omgeving' is hier niet alleen het zogenaamde object waarop de aandacht zich kan richten, doch bovenal dát aspect van het innerlijk leven, dat van de beschouwer zelf bij deze beschouwing is betrokken. In diepste zin toch, nadert men een gebied, dat appelleert aan de hoogste kwaliteit van dat innerlijk leven: het in *heilig ontzag* - in dit laatste deel van de 20e eeuw voor velen een wat onwennig woord - ontwakend besef *van de relatie tussen Schepper en Schepsel, ongeacht in welk kleed zich dit verhullend heeft onthuld of nog zál onthullen, vóór-christelijk dan wel ná-christelijk.*

- ad E -

In kwadrant I wordt het Mysterie van het Wendingspunt aangeroerd door het 17e, 18e en 19e traject, doch hier zodanig dat er de aanduiding in ligt van wat genoemd is:

*het Wendingspunt in de Tijd.*¹

In deze drie trajecten vormen de positienummers die de twee mystieke plaatsen als het ware omhullen, paren rond de posities 80 en 81 van het 18e traject.

In die zin is de 'omhulling' uitdrukking van 161:

*de Cyclus van Worden en Vergaan,
de Kosmogenetische Kringloop.*

17e	79	78	77
18e	80	65	13e
	81	1	1e
19e	82	83	84

De 10 posities rondom het Wendingspunt

- de mystieke plaatsen 1 en 65, met 4 van deze paren -

*zijn tezamen 710, en als zodanig indicatie van het centrale thema van het hele labyrint:
het Goddelijk Kind in Zijn relatie met het Allerhoogste.*

Afb. 89

N.B.: de positiernrs. 77 = 7x11 en 84 = 2x42, resp. 2x6x7, vlak naast het b e g i n van de twee gedeelten van 12 resp. 18 trajecten, corresponderen merkwaardig met hetgeen op p. 217 ter sprake kwam met betrekking tot *de 2 Jezuskinderen.*

¹ 'Grundsteinspruch', r. 67; zie hoofdstuk XVII.

- ad F -

Ook op andere wijze dan reeds onder D naar voren kwam, vinden we in het labyrint aanduidingen van 'het Woord' en wel als volgt: elk kwadrant is in zichzelf 'begrensd' door 54 posities, afkomstig van 6 trajecten, plus van 1 traject nog de laatste positie; als 6x9: *de Levenswet*, resp.
als 3x18: *het zich in de Paren van Tegenstellingen manifesterende Leven*.

In kwadrant I betreft dit de laatste positie van traject 27 en dan 28 t/m 33 in hun geheel. Het totaal van de positienummers is hier 9261, dit is als 21³:
*wat door het Woord tot stand komt.*¹

De kwadranten II, III en IV worden echter begrensd door de laatste positie van traject 29 en dan het 1e, het 2e en 30e t/m 33e in hun geheel. Nu verschijnt 8253, d.i. als 3x21x131:
de Manifestatie van het Woord (3x21)
hier met betrekking tot
de 33e Ondeelbare (131),
in het getalsbeeld de 'samentrekking' van 13 en 31, van Begin en Einde.

In een eigenaardige wisselwerking, door Wijnmalen 'Inductie' genoemd² - tot uiting komende in de samenvoeging van de som en het produkt van 2 getallen - kunnen we 131 tevens zien als *de Inductie van 1 en 65*.
Ook in die zin staan de kwadranten II, III en IV als het ware in het teken van het 1e kwadrant.

- ad G -

*In de kwadrantlabyrinten komt tot uitdrukking dat
het Levenslot van de mens, op zijn Levensweg, t e n n a u w s t e
samenhangt met de 'Aanraking door het Midden'.*

Toelichting: alle 4 kwadrantlabyrinten hebben met 7+1 = 8 posities contact met 'het Midden'. Bij de kwadranten II, III en IV zijn dat de posities 1 t/m 7 en 198. Als totaal: 226 = 2x113.

In Wijnmalens denominatie:
*het Onvermijdelijke, het Verstandelijke, in hogere zin het Fatum (113),
in de Paren van Tegenstellingen (2).*

Men zou ook kunnen zeggen: wat de mens in nood zijn Noodlot noemt.
In het Duits heet dit heel treffend: *das Schicksal*.

N.B.: we herinneren aan hoofdstuk IX, p. 182, waar 71 verschijnt als 'Inductie' van 7 en 8. Zo voert de 'Inductie' van 1 en '7x8' tot 113. Voorts is 113 = 7²+8²; dat wil zeggen 'Horus 8'.

- ad H -

*Ook de Levensweg van het 1e kwadrantlabyrint heeft een
aanraking door 'het Midden', in 7+1 posities.*

Er is echter een groot verschil:
*de bewegingsrichting langs dit 7-tal is omgekeerd en
elk heeft een waarde die met 144, dus met 12²
boven die van de andere labyrinten uitgaat.*

Vóór dit 7-tal telt 'de Weg' dus reeds 144 posities, daarna volgen er dan nog 46 alvorens 'het

1 Een 3e macht brengt tot uitdrukking wat met betrekking tot het kwalitatief aspect van een getal tot stand komt; zie deel C.

2 Meer hierover in deel C.

Midden' genaderd wordt met positie 198 en dat is dan tevens de overgang naar het 2e labyrint. Het totaal van deze $144 + 46 = 190$ positie nummers is 18467, d.i. 59×313 of $59 \times (12^2 + 13^2)$:

*'Horus 13, de Horus van de Dageraad'
met betrekking tot de Tijd (59).
(Zie ook onder 11.02.02, p. 210/211)*

De verdeling in 2 delen van die 190 posities in het 1e kwadrant, duidt op iets ontzagwekkends:

*in een bijzondere hoedanigheid van de Levensweg,
tot uitdrukking komende in het 1e kwadrant,
heeft deze een zodanig contact met 'het Midden',
dat het 'innerlijk' de eigen begrenzing met vierkant en kruis
'in waarde overschrijdt' met wat kan worden aangeduid als
de Wekking (19)
met betrekking tot
de Schaal voor Inwoning van het Kind (127) .*

Toelichting

10440 = de som van de eerste 144 positie nummers.
Deze posities beslaan de gehele oppervlakte binnen de rand van dit kwadrantlabyrint. Hun totaalwaarde kan worden gezien als: $Rd.144, 8 \times 29 \times Rd.9, 10 \times (17+19) \times 29$, enz.

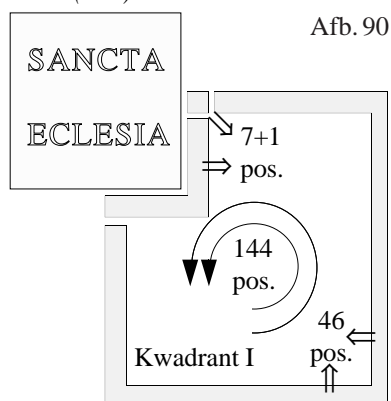
8027 = het totaal van de laatste 46. Deze posities vormen - aansluitend op de 7+1 bij 'het Midden' - de begrenzing van dit kwadrant met vierkant en kruis. Als 23×349 herkennen we hierin de eerder besproken paren die elk 349 vormen.

2413, dat is 19×127 , het verschil in waarde tussen de 144 binnen de rand - het innerlijk - en de 46 die deel uitmaken van de uiterlijke begrenzing, van vierkant en kruis.

Tegen deze achtergrond is het 1e kwadrantlabyrint tevens te zien als indicatie van
'de Weg' van de Ingewijde, die zal uitlopen in
'de Weg' van de Mensheid.

De laatste manifesteert zich - het komt 3-voudig tot uitdrukking - als een herhaalde beleving van Dood en hernieuwde Opgang ten Leven alvorens, bij 'het Einde' te kunnen komen tot het grote Mysterie van de SANCTA ECLESIA. De mogelijkheid hiertoe staat in onlosmakelijk verband met de bijzondere hoedanigheid van al hetgeen in het 1e kwadrant tot uitdrukking komt. - Ook hierbij een aantekening:

- "Het principe van de Inwijding is eigenlijk overal hetzelfde, hoewel de voorbereidende oefeningen steeds aangepast waren aan de betreffende cultuurperiode en er als zodanig dus verschillende methoden bestaan. Het grote verschil begint pas hierna, als het zover komt dat hetgeen aan innerlijke organen in het astraallichaam tot ontwikkeling is gebracht door de Catharsis, de Reiniging, dat dat zijn afdruk moet krijgen in het etherisch lichaam om tot Verlichting te kunnen komen. Dit houdt in dat de betrokkene in de wereld om hem heen niet alleen de stoffelijk zintuiglijke waarnemingen kan doen, doch tevens zijn geestelijke waarnemingsorganen kan gebruiken.

In de Mysteriën van de vóórchristelijke culturen, vond de laatstgenoemde overgang plaats in een lethargische staat gedurende 3^{1/2} dag. Door de geleidelijke veranderingen in de menselijk constitutie, werd dit steeds riskanter en tenslotte voor de huidige cultuurperiode zelfs onmogelijk.

Bij de christelijke Inwijding en later bij die van de Rozenkruisers, welke overigens in de christelijke zijn wortels heeft, worden in overeenstemming met de ontwikkeling van de mens andere methoden gebruikt. Zie ook onder 9.03 op p. 171. Bij de christelijke Weg gaat de voorbereiding gepaard met een intensieve meditatie op het Evangelie naar Johannes. Dit dient dan niet alleen verstandelijk gelezen, doch geheel innerlijk doorleefd te worden en gevoeld.

In de grond van de zaak wordt de mens door de Inwijding totaal anders vergeleken met wat hij daarvóór was. Dat berust op het feit dat hij op een veel reëlere wijze kennis verkrijgt dan op de abstracte, prozaïsche wijze waarop men gewoonlijk van kennis spreekt. Voor wie geestelijke kennis verkrijgt, is het proces dat hiertoe leidt iets geheel anders. Daarin wordt de oude spreuk verwerkelijkt, boven de tempel van Apollo te Delphi:

Gnoothi séauton:

'Ken Uzelf', resp. 'Leer Uzelf kennen'.

De misvatting dienaangaande is vaak, dat men alleen maar in zich zelf zou hoeven rond te neuzen, om dáár al het geestelijke te zoeken. De mens ziet dan echter alleen maar wat hij reeds had, niet iets nieuws, alleen maar wat kennis - in de thans gangbare zin - van het eigen lagere ik. Dat is echter nog maar een deel, het andere moet daar nog bij komen. Het begrip 'kennis' had in tijden, waarin men nog de opvatting was toegedaan dat geestelijke dingen een realiteit zijn, een veel diepere zin dan tegenwoordig. Een voorbeeld:

in de bijbel komt de uitdrukking voor: 'Abraham bekende zijn vrouw'. Het is een bijbelse aanduiding van de bevruchting. Het verband met ons onderwerp is echter in het Duits doorzichtiger: 'Abraham erkannte sein Weib'. Dat wijst er op dat 'Erkenntnis', - kennis, inzicht - een zaak is die met bevruchting te maken heeft. Het *Ken Uzelf* komt nu in de oorspronkelijke betekenis van: *Bevrucht Uw Zelf met hetgeen U uit de geestelijke wereld toestroomt*, resp. 'Bevrucht je zelf met de inhoud van de geestelijke wereld'. Daarvoor is echter tweemaal nodig, namelijk dat men zich voorbereidt door *de Catharsis en de Verlichting* en dat men vervolgens zijn innerlijk opent voor de geestelijke wereld.

In dit kennisproces is het innerlijk van de mens

te vergelijken met het vrouwelijke, en wat buiten is met het mannelijke.

Het innerlijk moet voor de opname van het Hoger Zelf ontvankelijk gemaakt worden. Is het dat, dan stroomt vanuit de geestelijke wereld het Hoger Zelf van de mens . . . . in de mens. (Het astraallichaam heeft zijn waarnemingsorganen in het etherisch lichaam afgedrukt, waardoor de mens om zich heen een geestelijke wereld waarneemt. Zijn innerlijk, zijn astraallichaam, ontvangt nu wat het etherisch lichaam hem vanuit de hele kosmos, uit het kosmische Ik te bieden heeft.)

Op het moment dat het astraallichaam onderworpen is aan de verlichting, heeft het niets in zich van de onreine indrukken der stoffelijke wereld, doch uitsluitend de waarnemingsorganen van de geestelijke wereld. In de christelijke esoteriek noemde men dit gereinigde, gelouterde astraallichaam: *de reine, kuise, wijze Jonkvrouw Sophia*. En haar komt tegemoet het kosmische Ik, het Wereld-Ik, dat de verlichting bewerkt; in de christelijke esoteriek

de Heilige Geest.

De mens in wie dit plaatsvindt wordt 'overstraald', zo men wil 'overschaduwd', door de Heilige Geest, door het kosmische Wereld-Ik. Als zó één daarna over de ontwikkeling spreekt met betrekking tot het menselijk wezen en de wereld, dan spreekt hij op zulke

momenten in geheel andere zin, namelijk niet zo dat het zijn mening is, die komt dan in het geheel niet in aanmerking. Zijn Ik is ondergegaan, dat wil zeggen voor zulke momenten onpersoonlijk geworden, dóór hem spreekt het kosmische Wereld-Ik.

*Het is echter de Christus geweest die het geestelijk deel van de aarde geënt heeft met de krachten, die de christelijke Inwijding mogelijk maakten."*¹

Tot zover deze aantekening.

Met het bovenstaande in gedachten, gaan we nog weer eens terug naar het 1e kwadrant van wat we eerder het Scheppingsvierkant genoemd hebben. Een 'Vierkant' is echter symbool van de Aarde en we hebben gezien - p. 216/217 - hoe de bijzondere hoedanigheid van het 1e kwadrant, eigenaardige 'parallelellen' te zien geeft met andere beeldingen, beeldingen echter die de Werkzaamheid betreffen van Christus op Aarde. En juist hierdoor, zoals we zagen, ontstond voor het hele Scheppingsvierkant de mogelijkheid om 'het Midden', de SANCTA ECLESIA te bereiken. Op p. 220 bleek dat deze mogelijkheid in het bijzonder tot stand komt door 'het Allerlaatste' wat in dit kwadrant aan 'afwijkingen' is te zien, waarbij echter viel op te merken dat al die 'afwijkingen' uiteindelijk weer verband hielden met

een fundamenteel gebeuren aan het begin van de Weg.

Ook stond dit 1e kwadrant in zijn 'omlijsting' - zie p 224 onder F - in het 'teken' van 21³:
wat door het Woord tot stand komt.

In het ontzagwekkende Evangelie naar Johannes, dat de mogelijkheid van de Inwijding meer dan alleen maar aanwijst, is geen geslachtsregister opgenomen van Jezus om daarmee aan te geven langs welke weg deze bijzondere belichaming in de mensheid tot stand gekomen is. Het geeft daarentegen een beelding van wat zich als het Eeuwige in de mens doet gelden:

'In den beginne was het Woord'.

Nu is in de bijzondere 'geardheid' van de Levensweg in het 1e kwadrant, bij de 54 randposities niet alleen het kwalitatieve aspect aan de orde van 9261 in zijn hoedanigheid van 21³, doch ook in die van 27 x 343. Het zijn de laatste 54 posities - 145 t/m 198 die de rand vormen van dit kwadrant en die de overige 12² omsluiten. Ze bestaan 'letterlijk' uit 27 paren van positienummers die samen 343 geven; de eerste met '171+172' in het 3^{1e} traject, de laatste met '145+198'. Deze 27x343 is echter zowel

<p>3x9x7³ . . . . . als . . . . . 3x9x(Rd.17 + Rd.19), <i>wat als Wijsheid tot stand komt (7³);</i></p>	<p><i>de samenvoeging van al wat uitgaat van de Ontvankelijkheid (17) en het Wekkend Vermogen (19), resp. van het Vrouwelijk en het Mannelijk Principe in de Schepping;</i></p>
--	---

alles met betrekking tot hetgeen zich manifesteert als het Leven (3x9). Dit nu 'raakt' het bovenstaande in het

Ken Uzelf;

de Jonkvrouw Sophia . . . de Tegemoetkoming.

In de 144 posities binnen 'de rand', verschijnt in de kwadranten II, III en IV *de vorm (17+19)* in een opvallend ander verband dan in kwadrant I het geval is. namelijk:

<p><i>binnen kwadrant I</i> in 10440; d.i. als 10x(17+19)x29 <i>in verband met het Allerhoogste (10)</i> <i>en Schepping (29);</i></p>	<p><i>binnen de kwadranten II, III en IV</i> in 11448; d.i. als 6x(17+19)x53 <i>in verband met de Wet (6) en</i> <i>het Uiterlijk, de Uiterlijke Beleving (53).</i></p>
--	---

N.B.:

1 St.-GA103: Hamburg, 31-05-08.

- men zal opmerken dat in de rand van de kwadranten II, III en IV deze paren eveneens aanwezig zijn, doch met 20 per kwadrant, dus niet randvullend; '152+191' is de laatste. In totaal telt het Scheppingsvierkant er dan $27 + 3 \times 20 = 3 \times 29$, een verwijzing naar *wat zich als Schepping manifesteert. De begrenzing van dit vierkant, met zijn $112 = 2 \times 7 \times 8$ posities, maakt in zijn geheel deel uit van deze 87 paren.* Zonder ook maar enige historische relatie te willen suggereren, brengen we in herinnering dat we in *de jaïn-kosmologie het getal 343 eveneens in een dergelijk verband aantreffen*, namelijk als aanduiding van *de Inhoud van de Schepping*; zie onder 3.14, bovenaan p. 70; binnen die begrenzing door de 56 paren van het Scheppingsvierkant liggen de resterende 2×31 posities, verdeeld over 2×10 in kwadrant I en 2×21 in de kwadranten II, III en IV tezamen, dus elk met 2×7 . De getallen 7, 10 en 21 zagen we al meer in dit hoofdstuk;
- de zo bijzondere 'afwijkingen' in het letterveld betreffen, zoals bekend de letters E en C. En het zijn ook *juist deze eerste 2 letters van ECLESIA*, waar de Levensweg in elk labyrint - niet alleen in kwadrant I - met zijn laatste positie, dus met 198 op uitkomt.

- ad I -

In de kwadranten II, III en IV valt op dat van *de 7+1 posities die de Aanraking door het Midden* uitbeelden, de 1e 7 aan het begin van 'de Weg' staan, de 8e daarentegen aan het einde; tussendoor draagt deze de signatuur van 190 posities

- *de Hoogste (10) Wekking (19)* -

en voert daarbij door dat eigenaardige Wendingspunt, alvorens opnieuw te kunnen naderen tot de SANCTA ECLESIA. In het totaal van die 190, namelijk 19×475 , d.i. $5^2 \times 19 \times 41$, ligt een aanduiding van:

Geestelijke Werking (5²) en Wekking (19)

met betrekking tot

het Licht (41).

(N.B.: we zullen 41- doch ook 113, zoals naar voren kwam op p.224, onder G - nog op een verborgen, zeer fundamentele plaats in het labyrint aantreffen.)

- ad J -

Het Scheppingsvierkant telt in de trajecten van het Wendingspunt, het 17e, 18e en 19e, in totaal 42 posities: *het Oordeel.*

We herinneren aan hoofdstuk II, waarin we zagen dat we 42 in zijn kwalitatief aspect steeds daar ontmoeten waar sprake is van de overgang naar een andere wereld, welke zich niet laat uitdrukken in de termen van deze. Het zijn de 12 posities 77 t/m 88 in kwadrant I en de 10 posities 89 t/m 98 in elk van de kwadranten II, III en IV. Zo zijn er 22 verschillende positienummers betrokken bij de Wendingspunten; als $(13+31)/2$ aanduiding van:

het Balanspunt van Begin en Einde.

Beschouwen we de merkwaardige posities 1 en 65 - horen ze wel bij traject 1, 18 of 19? - als *wérkende vanuit het 18e traject*, dan worden de 3 trajecten van het Wendingspunt in kwadrant I gekarakteriseerd door $990+1+65$, d. i. 2Rd.32. Als 32×33 :

33, met betrekking tot *de Overmachtiging van Koning en Priester (32)*.¹

In de 3 andere kwadranten worden deze 3 trajecten gekarakteriseerd door 935; als $17 \times 55 = 17 \times \text{Rd.}10$ aanduiding van:

de Ontvankelijkheid (17),

met betrekking tot

hetgeen uitgaat van het Allerhoogste (55).

Wat betreft 55, vooruitlopende op deel C:

¹ Min of meer analoog noot 1, p. 220.

$1^2+2^2+3^2+4^2+5^2 = 55 = 1+2+3+4+5+6+7+8+9+10.$
 In woorden: *Potentiaal 5, 'de Radiaal 10,*
nog niet aan het Licht getreden 'hetgeen uitgaat, uitstraalt
Kracht van het Geestelijk Ego'. van het Allerhoogste'.

In het Scheppingsvierkant als geheel, is in deze trajecten het totaal van de positie nummers 3861; als 9x13x33 aanduiding van: 33, met betrekking tot *het Leven en het Begin van al het Nieuwe.*

- ad K -

Opmerkelijk is hoe in kwadrant I tot uitdrukking komt dat juist *het Leven in de Paren van Tegenstellingen*, het 18e traject, de mogelijkheid biedt van 'de Aanvang'. In dit verband:

in de Ontvankelijkheid (17) van de Individualiteit (15) zijn
- in diepe relatie met 'de Aanvang van de Weg' -
het Goddelijk Kind (71) en het Levenslot (113) met elkaar verbonden.

Toelichting:

in het Scheppingsvierkant is van de 33 trajecten de 17e steeds de middelste, ongeacht vanaf welke kant men telt. Nemen we de 4 labyrinten tezamen, dan beslaan *deze 4x17 trajecten*

aan de ene kant 355 posities, d.i. 5x71, 'vanaf het begin',	De 4 trajecten '17'	aan de andere kant 452 posities, d.i. 4x113, vanaf het eind'.
--	---------------------	--

Daarin zijn de trajecten '17', met hun 15 posities, het gemeenschappelijke deel. Het totaal van de positie nummers is 1320, het 10-voud van het aantal trajecten in het Scheppingsvierkant, te zien als 10x11x12, 24x55, 10x(4x33) enz. Het is echter tevens:

$2 \times 10 \times (1 + 65)$ en dit weerspiegelt:
'de Aanvang van de Weg', met betrekking tot het Allerhoogste,
in de Paren van Tegenstellingen.

- ad L -

Het einde van elk 33e traject komt met positie 198 uit bij 'het Midden'. Dat is niet alleen te zien als 6x33 of als 11x18 enz., doch het houdt als 127+71 tevens een indicatie in van het centrale thema. En zoals reeds opgemerkt - p.228 - bevinden we ons op zo'n punt van de Weg steeds bij de E en de C van ECLESIA, de 2 letters die we ook aantreffen als de 2 zo betekenisvolle 'afwijkingen' in het letterveld.

- ad M -

Het geheel van dit wonderbaarlijke labyrint lag als een vierkant in de vloer van een kleine basiliek, *de Reparatusbasiliek*, vlak bij de ingang. Het lag als zodanig letterlijk *in het vlak van de Aardse Gang, in relatie met het Allerhoogste*. En in verborgen aanwijzingen, hoe men die ook vanuit hun geometrisch kleed en hun 'tijdeloze getallentaal' onder woorden tracht te brengen, spreekt het zich uit over *de Hemelse Afkomst én de Bestemming van het menselijk wezen*. Ook de naam, *Reparatus*, geeft een indicatie van *Herstel, van Opstanding*.

Tot besluit in dit verband nog iets, dat zowel vanuit het letterveld als vanuit de trajecten van de kwadrantlabyrinten, op het geheel een zeer merkwaardig 'Licht' werpt. In het letterveld bevinden zich in het totaal van 169 letters 8 verschillende; zie de tabel op p. 212. Hun getalswaarde zowel als hun aantal, zelfs de combinatie van beide, bleken - hoe onbegrijpelijk dat ook moge zijn - in allerlei opzichten *de innerlijke zin van het labyrint* tot uitdrukking te brengen. Letten we nu eens op 'het kwadraat' van hun aantallen, Wijnmalen zou gezegd hebben op 'de Werking'. Dan komt bij de in 'de grondslag' aanwezige aantallen het volgende 'in zicht':

$$13^2+28^2+8^2+36^2+16^2+40^2+20^2+8^2 = 4633, \text{ d.i.} \\ 1 \times 41 \times 113.$$

Het is een verwijzing naar
het Levenslot (113), in zijn relatie met 'het Licht' (41).

Nu kent ieder traject een begin en een einde. Op de tussenin liggende positienummers is men in dat traject nog onderweg. Beschouwt men de trajecten echter als evenzoveel 'Huizen' waar men doorheen trekt, dan behoren de tussenliggende posities tot *de Inhoud van het Huis*; de andere 2 betreffen als het ware *de Ingang en de Uitgang*. In afb. 88 is overigens te zien dat op 7 plaatsen beide samenvallen; dáár passeert men bij wijze van spreken alleen een Poort. Sonderingen naar *de Inhoud van de Huizen* afzonderlijk, gaven ons tot dusverre weinig te zien. Maar die *van het Scheppingsvierkant als geheel*, met zijn *125 Huizen en 7 Poorten*, des te meer; zie bijlage D. De totale Inhoud is namelijk 55596, dat is:

$$12 \times 41 \times 113.$$

'Vertaald':

in de Schepping werkt de Ene.
vanuit de SANCTA ECLESIA, temidden van de 12.¹
De Levensgang door de Schepping, - de Inhoud van het Huis -
is in zijn diepste wezen
een met het Levenslot verbonden Gang naar het Licht, door de
12 . . . . als de Maat van de Beperking
van de Oneindige Kracht 11
opdat deze zal kunnen komen tot
13 . . . . het Begin van al het Nieuwe.

N.B.:

elk van de 7 Poorten heeft iets te maken met 'een ommekeer',
3x in de ene richting, als Wendingspunt in de kwadranten II, III en IV;
4x in de andere richting.

Het zijn de posities 93 en 84 in de kwadranten II, III en IV en positie 73 in kwadrant I.
Hun totale positiewaarde is merkwaardigerwijs 604, d.i. 4x151;
zie in dit verband p. 220, bij noot 1.

11.02.05: *Iets over de mogelijke achtergrond*

De periode waarin het labyrint tot stand kwam - het begin van de 4e eeuw - is tevens de tijd waarin het esoterisch christendom overstemd ging worden door machtsstructuren die meer heil zagen in zijn exoterische kant. Men kan er zich zelfs over verbazen dat dit mozaïek toen nog tot stand heeft kunnen komen. Dat het destijds een relatie heeft gehad met één van

1 Zie in dit verband ook de aantekening over de Hiërofant en zijn 12 helpers in hoofdstuk II, p. 24.

de vele gnostische stromingen, resp. met de manicheeërs, ligt voor de hand; het is echter niet duidelijk hoe dat precies in elkaar zat.

N.B.: van Dante's Divina Commedia - 10 eeuwen later - waarvan bewezen is dat er verbindingslijnen lopen naar de manicheeërs, zal in een van de volgende hoofdstukken blijken dat ook hierin het getal 71 de structuur van het geheel 'bepaalt', met daarbij nog de getallen 61, 161 en andere. Ook daar is dit alles 'verborgen openbaar'. -

Dat het mozaïek meer dan 16 eeuwen lang bewaard gebleven is houdt ongetwijfeld verband met het verborgen karakter van zijn aanwijzingen. Die moeten 'uitgegraven' worden. Doch dit uitgraven - of opgraven zoals we het op p.218 noemden - houdt meer in dan het alleen maar oplossen van een geometrisch en/of aritmetisch puzzeltje. Het vooronderstelt enige bekendheid met wat blijkbaar gedurende tientallen eeuwen, in verschillende culturen, zijn heilige uitdrukking vond in daarvoor in aanmerking komende 'omgevingen'. Overigens zonder dat er ook maar een woord van in de openbaarheid kwam, al was het 'zichtbaar' verborgen. En wat met dié sleutel in het labyrint kan worden 'ont-dekt', blijkt gerelateerd aan het kosmisch én het innerlijk aspect van ons Mens-zijn, aan de Herkomst én de Bestemming van het menselijk wezen.

Onvermijdelijk zal de bewoording waarin we een en ander naar voren hebben gebracht, beperkingen met zich mee brengen. Men zie het als een poging om althans een indicatie te geven. Voorts is het bepaald niet uitgesloten dat in het labyrint nog andere 'bijzonderheden' gevonden kunnen worden. Wel betwijfelen we of die nog tot wezenlijk nieuwe aspecten zouden kunnen voeren; ze zouden echter een bijdrage kunnen vormen tot verdere belevingsmogelijkheden. Met hetgeen thans aan de orde kwam, is echter het bijzondere karakter van het labyrint reeds onmiskenbaar. Zelfs al zullen sommige van de voorbeelden voor de één te speculatief zijn en voor een ander misschien niet ver genoeg gaan. Wat betreft de sfeer waarin het geheel zijn wortels heeft, noemden we zojuist de gnostici en de manicheeërs. Daarover ter toelichting en vanuit verschillende bron een paar (omvangrijke) aantekeningen:

- "Aan het begin van onze jaartelling is in de wereld iets verschenen dat zeer, zéér ver van het menselijk begripen lag verwijderd. Anderzijds blijkt - voor het bovenzinnelijk kenvermogen - dat het dit begripen toch heeft veroorzaakt, er de grondslag van is:

'Pas in een hogere geestelijke wereld gaat de ster op, een symbolisch bedoelde uitdrukking, waarvan een kracht uitstraalt die zich ook doet gelden in de denkwereld van de Grieks-Romeinse oudheid. Een denkwereld waaruit een inhoud te voorschijn kwam die ons nu nog voedt.'

Pas in de 4e na-Atlantische cultuurperiode is er de mogelijkheid van een belichaming voor het Christuswezen, doch de mogelijkheid om Hem te begripen zou voordien veel groter geweest zijn. Nu was die juist het kleinst. In de pogingen die telkens weer zijn ondernomen om het wezen van de Christus Jezus te begripen ontstond een eindeloos theologisch geharrewar. Tenslotte ontstond in de Middeleeuwen de scherpe scheiding tussen weten en geloven, d.w.z. dat men het volledig opgaf om van dit wezen ook maar iets te kennen, om maar niet te spreken van de moderne tijd, die machteloos is ten aanzien van deze verschijning. Wat radicaal uitgedrukt: wie vanuit een geesteswetenschappelijk standpunt naar de theologisch-geestelijke ontwikkeling kijkt die aanknoopt bij het verschijnen van Christus, krijgt de indruk dat men zich in deze ontwikkeling tot taak gesteld heeft er toe bij te dragen, dat men op weg naar begrip voor het Christuswezen zoveel mogelijk hinderpalen ontmoet. In dat verband ook het volgende:

de belangrijkste wijsheiddragende stroming in de periode aan het begin van onze jaartelling betrof de gnostici. De gnosis kende overigens de meest verschillende vormen. Zij hadden het gevoel dat men in oneindig ver achter ons liggende werelden de oorzaak moest zoeken van wat zich in de uiterlijke wereld toentertijd heeft afgespeeld. De eerste oorzaken van de wereld zijn te vinden bij wezens die in eerste instantie niet te bereiken zijn met begrippen, die met niets te bereiken zijn van alles waarmee men tegenwoordig de wereld tracht te begrijpen: in de goddelijke Oervader ligt datgene wat de 'Wereldgrond' genoemd kan worden. En naast Hem, als het ware van Hem uitgaande, ligt pas datgene wat de ziel al worstelend kan bereiken, als zij, volkomen afziende van alle materialistische voorstellingen, al is het maar in geringe mate, haar eigen diepste grond zoekt: zwijgen, het Oneindige Zwijgen, waarin tijd en ruimte nog niet aanwezig zijn. De gnosticus keek op naar het paar, gevormd door de Oervader van de wereld en dit Zwijgen en dan liet hij, als het ware uit het huwelijk tussen beide, andere - men kan het evengoed werelden als wezens noemen - voortkomen. En daaruit weer andere en nog weer andere, door 30 niveaus heen.

*En op het 31e niveau staat dan eigenlijk pas wat aanwezig is
in ons hedendaagse waarnemingsvermogen.*

Want 30 van dergelijke wezens - die men evengoed werelden als wezens kan noemen; de uitdrukking die men er gewoonlijk voor gebruikt is *Aeon* - gaan aan deze wereld vooraf.

*Niet alleen 'de wereld om ons heen' behoort tot het 31e niveau,
doch ook wat men als fysiek mens met zijn gedachten
aandraagt als verklaring voor deze wereld.*

Dat de wereld om ons heen zo afgesloten is van deze 30 Aeonen, vond zijn verklaring bij de onderste nog zuiver geestelijke Aeon; althans een verklaring binnen deze gnostische ideeënwereld, welke nu eenmaal niet die van de 20e eeuw kan zijn. In deze onderste Aeon is namelijk aanwezig de goddelijke Sophia, de goddelijk wijsheid. Op een dag, een werelddag, werd het haar duidelijk dat als zij het vrije uitzicht in de geestelijke wereld der Aeonen wilde behouden - door 29 niveaus van de geestelijke wereld heen naar de hoogste Aeon - dat zij dan iets uit zichzelf moest verwijderen, namelijk wat in haar was als begeerte. Wat sindsdien niet meer in de goddelijke Sophia aanwezig is, dat dwaalt nu rond in de ruimtelijke wereld en doordringt alles wat daarin ontstaat. En als het ware aan de andere kant, als het evenbeeld van de goddelijke Sophia, maar dan het evenbeeld dat de buitenwereld ingeworpen is, leeft hetgeen met geweld alles is ingeprent: *Achamod*, de begeerte. Als je in je eigen wereld rondkijkt zonder je te verheffen naar de geestelijke werelden, kijk je binnen in de wereld van *Achamod*. *Daarom kan zich in deze wereld aanvankelijk niets voordoen dat tot een uitzicht in de wereld van de Aeonen leidt.*

Zeer, zeer ver in het verleden, verwekt uit het zuivere geest-zijn der Aeonen, stelde de gnosis zich voor wat zij de Zoon van de Vadergod noemde en ook de zuivere, Heilige Geest. Zodat wij in deze twee als het ware een andere generatiestroom, een andere stroom van de ontwikkeling hebben dan die welke leidde naar de goddelijke Sophia.

Door het feit dat de menselijke ziel tezamen met *Achamod* verplaatst is naar de materiële wereld, leeft nu in haar - volgens de opvatting van de gnosis - het verlangen naar de geestelijke wereld, leeft in haar vóór alles het verlangen naar de goddelijke Sophia. Het gevoel gescheiden te zijn van de goddelijke wereld der Aeonen, niet in het goddelijk-geestelijke te zijn, dát wordt naar de opvatting der gnostici ervaren als de materiële wereld. Als

afstammeling van deze wereld, maar toch ook verbonden met Achamod, ziet de gnosis dat wat men de wereldebouwmeester, de demioergos (demiurg) noemt.

In de wereld der Aeonen verschijnen, zuiver goddelijk-geestelijk, als het ware in de verte, de Godszoon en de Heilige Geest, *doch alleen aan degene die zich in de zin van de gnosis verheft boven alles waarin Achamod, de in de ruimte rondolende begeerte, lijfelijk aanwezig is.*

Vanwaar dat 'verlangen'? Achamod is uit de goddelijke Sophia verbannen, maar daarvóór kwam tot haar, als een kort overstraald worden, een licht van de Godszoon, dat meteen weer verdween. Dááaraan leeft de herinnering voort in de mensenziel, hoezeer die ook verstrikt moge zijn in de materiële wereld.

De vele voorstellingen die gnostici zich van het verschijnen van Christus in Jezus van Nazareth hebben gevormd, wijzen op *de ontoereikendheid van hun begrippen en ideeën*, ondanks de diepgang die daarin, evenals in het Griekse denken aanwezig is. Er waren er zelfs die op grond van allerlei moeilijkheden die ze in hun voorstellingen ondervonden, het verschijnen van Christus op aarde in een lichaam van vlees en bloed volledig loochenden. Ze hadden geen duidelijke voorstelling van het geheim van het lichaam van Jezus van Nazareth, de samenhang tussen de Christus en de beide Jezuskinderen overzagen ze niet volledig."¹ - N.B.:

- ook in dit verhaal verschijnen 31 en 30 in de zin van *het Einde resp. het Behoud*;
- men zou de essentie van het labyrint van Orléansville ook kunnen aanduiden met de uitdrukking *van Duisternis tot Licht.*

• *"De gnostische stromingen, in hun bijna onafzienbare hoeveelheid, hebben één ding met elkaar gemeen: een bepaalde religieuze gevoeligheid, een beroep op innerlijke ervaring en op een wakker te roepen vonk van goddelijk leven in de mens; een verwijzen naar een openbare licht dat ons bewustzijn moet verruimen en vrij maken. Zogoed als we in de gnostische geschriften stukken platonisme en christendom terugvinden, zogoed is omgekeerd in christendom en platonisme heel wat gnostiek aanwezig. De brieven van Paulus wemelen van uitdrukkingen en beelden die aan een gnostische religieuze gevoeligheid beantwoorden. De eenvoudigste verklaring daarvoor is dat de auteur van de brieven uitdrukkingen koos die voor zijn gehoor een vertrouwde klank hadden en die tot voertuig konden dienen voor de boodschap die hij wilde overbrengen. In het vierde evangelie gaat de gnostische inspiratie veel dieper. De symboliek van het licht, dat zich in de duisternissen manifesteert, is er toegepast op de persoon van de Verlosser en het verkondigde heil is er afhankelijk van de innerlijke openheid van de mens voor dit Licht der Wereld."*²

• "Men is ' bezig te ontdekken ' dat er in Azië - d.w.z. Irak, Perzië, India, Tibet, China - gedurende meer dan 1000 jaar een grote christelijke gnostische kerk heeft bestaan, gesticht door de joodse christen Mani (216-277). Verder is het niets nieuws dat het katholicisme een reactie op de Gnosis is. In iedere kerkgeschiedenis staat te lezen dat 'de' Kerk, vooral Rome, in de strijd tegen deze ketterij drie dijken heeft opgeworpen . . .

- de waker : het monarchistische episcopaat, waarbij één bisschop alle macht bezit;
- de slaper : de geloofsbelijdenis, waarin punten zijn vastgelegd die men moet geloven;
- de dromer : de canon van heilige boeken, die door de kerk als geïnspireerd en geldig worden erkend, terwijl andere heilige boeken apocrief worden verklaard."³

1 St.-GA149: Leipzig, 28/29-12-13.

3 Pagels : voorwoord Quispel, p. IV/V.

2 Quispel: voordracht Sinnige, p. 104.

- "Reeds bij de kerkleer­aar Hippolytus, gest. ca. 235 n.C., in zijn werk 'Contra Haereses', is sprake van een gnostische psalm waarin de wereld gelijkgesteld werd met een labyrint, waar de menselijke ziel in ronddwaalt tot haar verlossing."¹

- "De gnostici stonden dicht bij de Griekse wijsgerige traditie (trouwens ook bij de hindoeïstische en boeddhistische tradities) die de menselijke geest ziet als iets dat 'in' een lichaam verblijf houdt, alsof de ware persoon zo iets is als een wezen zonder lichaam, dat het lichaam gebruikt als een instrument maar er niet identiek mee is. De gnostische leer maakte er aanspraak op elke ingewijde een directe toegang te bieden tot God, een toegang die de priester en de bisschoppen zelf misschien niet kenden.

Volgelingen van de gnostische leraar en dichter Valentinus (ca. 140 n.C.) beweerden dat wat door de bisschoppen en priesters in het openbaar werd geleerd, slechts de elementaire leerstellingen waren. Zelf maakten zij er aanspraak op dat zij meer hadden te bieden: de geheime mysteriën, de leringen van een hogere orde.

De gnostische christenen weigerden er mee in te stemmen dat de gemeenschap van gelovigen als geheel, zonder verdere kwalificatie 'de kerk' vormde. Zij wilden een onderscheid maken tussen de grote massa der gelovigen en degenen die werkelijke gnosis bezaten, dus tussen wat zij imitatie noemden - of de valse nabootsing - en de ware kerk.

Veel gnostische leringen omtrent de spirituele discipline bleven uit principe ongeschreven. De gnostische leermeesters bewaarden hun geheime onderwijzingen om deze alleen mondeling door te geven, aan kandidaten die zij daarvoor geschikt achtten.

De gnosticus volgt in wezen de weg van een eenling. Zijn eenzaamheid ontstaat door de nadruk die hij legt op het hoogste belang van de onmiddellijke ervaring. Niemand kan een ander vertellen welke weg hij moet volgen, wat hij moet doen, hoe hij dient te handelen. De gnosticus zou niet in geloof kunnen ervaren wat anderen zeggen, tenzij als een voorlopige maatregel, totdat hij zijn weg gevonden heeft.

Alleen op basis van rechtstreekse ervaring kan men de gedichten, beschrijvingen van visioenen, mythen en hymnen scheppen die de gnostici aanvoerden als het bewijs dat men werkelijk tot g n o s i s was gekomen."²

11.02.06: *Een geometrisch-aritmetisch wonderwerk*

De poort tot de innerlijke wereld van het labyrint van Orléansville, is een geometrisch-aritmetisch wonderwerk. Alle pogingen ten spijt om door formulering en visuele presentatie deze toegang zo helder mogelijk te belichten, zal het voorgaande desniettemin de indruk kunnen wekken van een barrière van getallen. Dat houdt verband met de aard van het onderwerp en met onze eigen begrenzingen in deze. In hoeverre ook de begrenzingen van de lezer in het geding zijn valt uiteraard door een buitenstaander niet te beoordelen. Wel weten we uit eigen ervaring hoezeer de toegankelijkheid van een onderwerp als dit, mede getekend kan zijn door de 'stemming' van eigen innerlijk en dán zijn het de zelf meegenomen barrières waar we tegenaan lopen. Diep ontzag voor hetgeen zich daarachter verschuilt, is wellicht de vrucht van die momenten, waarin tipjes werden opgeheven van de sluier die gespreid ligt over de gangbare alledaagsheid.

Tot zover voorlopig het Labyrint van Orléansville. In het volgende hoofdstuk, over het getal 127, komen we er onder 12.03 er nog even op terug.

1 Kern: p. 295, noot 2.

2 Pagels: p. 21, 22, 33, 93, 122.

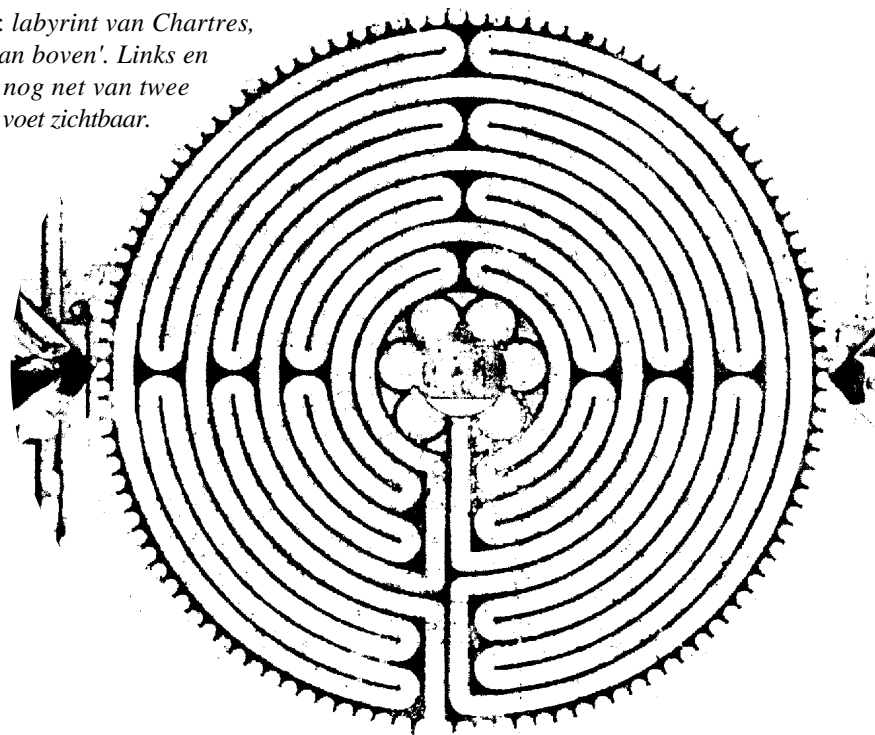

11.03: *Het labyrint van Chartres*

11.03.01: *Inleiding*

In het voorgaande zagen we hoe in het midden van het labyrint van Orléansville in plaats van een Minotaurus een letterveld is opgenomen, waarin op vele manieren SANCTA ECLESIA, heilige 'Kerk' gelezen kan worden. Over de betekenis van deze woorden heerste een diepgaand verschil van mening tussen gnostici en 'de Kerk'. De laatste als het (machts)instituut dat de uitdrukking op zichzelf van toepassing achtte en dat zich presenteert als de behoeder van de centrale waarheid, ook met dit labyrint. Een en ander gaf ons aanleiding om onderscheid te maken wat betreft de esoterische en de exoterische versie daarvan.

Afb. 91*: *labyrint van Chartres, gezien 'van boven'. Links en rechts is nog net van twee pijlers de voet zichtbaar.*

Acht eeuwen later ontstond het labyrint in de vloer van de kathedraal van Chartres, afb. 91-92. De grondvorm is hier een cirkel, nu niet met 7 maar met 11 ommegangen; zie ook p. 199/200. De (exoterische) betekenis van dit getal werd vermeld op p. 203. Het is het 1e kerklabyrint dat een zodanige afmeting heeft dat het 'begaanbaar' is. Dit 'type van Chartres', dat reeds sinds de 10e eeuw in handschriften te vinden is, kan niet verklaard worden als zomaar een modificatie van de antieke mozaïeklabyrinten, waar het exemplaar in Orléansville van afgeleid is. Daar is namelijk geen kruis over de labyrintwindingen gelegd dat bovendien gepaard gaat met een onderlinge verstrengeling van de 4 delen: we vinden er slechts 4 duidelijk begrensde afzonderlijke sectoren (stadsdelen), die na elkaar doorlopen moeten worden.¹

¹ Kern: p. 210.

Afb. 92*

Ook in Chartres was in het christendom een bijzondere onderstroom werkzaam, die bovendien zijn wonderbaarlijk zegel in de vormen van dit bouwwerk heeft afgedrukt. De kathedraal heeft een uiterst merkwaardige achtergrond, al zullen vermoedelijk bepaalde aspecten daarvan niet zozeer door de kerk van Rome belicht worden. Er is hier dan ook wederom aanleiding om te spreken van een exoterische en een esoterische benadering, zoals moge blijken uit de hieronder opgenomen aantekeningen. Bovendien zien we dan hoezeer in deze 'omgeving' het kwalitatief aspect van de getalstructuur tot uitdrukking komt, niet alleen van die van het labirint, doch ook van de plattegrond van de kathedraal zelf.

11.03.02: *Een ontmoeting*

- "Omstreeks 950 n.C. vond in Zuid Frankrijk een ontmoeting plaats tussen de jonge, zeer intelligente Gerbert d'Aurillac en een

gefortuneerd Spaans edelman, wiens naam verloren is gegaan. Gerbert besloot in het gevolg van de Spanjaard mee te gaan. Hij studeerde geruime tijd, vooral in Toledo de leer van de Griekse filosofen zoals die aan de islamitische universiteiten in het zuiden van Spanje werd gedoceerd. Na zijn terugkeer in Frankrijk maakte hij zijn priesteropleiding af en bracht het door zijn fabelachtige kennis na een aantal jaren tot bisschop van Reims. Daar stichtte hij een religieus-filosofische school; als leerlingen kreeg hij onder andere Otto, de latere keizer van Duitsland, Robert Capet, de latere koning van Frankrijk, en *Fulbert (960-1028)* die later 20 jaar lang *bisschop van Chartres* zou zijn. Daarnaast schreef Gerbert een groot aantal boeken, waarin hij zijn in Spanje verworven kennis van de Griekse wijsbegeerte en de daarmee verbonden wiskundige achtergronden uiteenzette. Daarmee werd de grondslag gelegd voor de ontwikkeling van een denkpatroon, dat eeuwen lang onder de benaming *neo-platonisme* West-Europa beheerste. In 998 werd hij Paus in Rome onder de naam Sylvester II.

Fulbert zette in Chartres Gerberts denkbeelden voort in de door hem gestichte religieus-filosofische *School van Chartres*. Vooral rondom 1200 werd in die school geprobeerd een synthese tot stand te brengen tussen het christendom en het neo-platonisme. Aan het eind van de 12e eeuw werd zelfs een voorstel gedaan Plato's *Timaios*, dat als de kern van diens leer werd beschouwd als boek in de Bijbel op te nemen."¹

¹ Gout-01: p. 5, naast fig. 1.

11.03.03: *De bouw van de kathedraal*

• "Chartres is zeer oud, veel ouder dan het lijkt. De huidige kathedraal staat er al 700 jaar praktisch in dezelfde vorm en werd in een onbegrijpelijk korte tijd van nauwelijks meer dan 30 jaar gebouwd; de laatste rijke bloei van een onzichtbare stam. De eerste bouwactiviteit is in elk geval niet later dan 350 n.C. geweest. Oorlog en brand vernielden steeds wat was opgebouwd en steeds werd weer opnieuw gebouwd. Na de brand van 1020 ontstond de voorganger van de huidige kathedraal, onder leiding van Fulbertus en zijn architect Berengar en met een voor onze tijd onvoorstelbare geestdrift en inzet van de bevolking. Het bouwen van de kathedraal was voor de betrokkenen als een cultische handeling, die hun hele leven in een hogere zin opnam. Fulbert begon met de bouw van de crypt, die hij aanzienlijk vergrootte. Van de 13 kapellen werd de grootste gewijd aan Notre Dame sous Terre. Na de brand van 1194 ontstond de kathedraal zoals we die nu kennen en die opnieuw boven alle voorgaande uitgroeide. De architect is niet bekend. Overigens is de westgevel nog grotendeels hetgeen reeds aan de westzijde van de Fulbertus kathedraal was opgericht.

*Het geheel kan worden beschouwd als de in vormen en kleuren
gemetamorfoseerde wijsheid van de School van Chartres.*

Het grootste deel is ontstaan toen de bloeitijd van de academie al voorbij was: in 1203 of '04 stierf Alanus ab Insulis, de laatste en grootste leraar van Chartres, in zijn tijd de beroemdste geleerde van het westen. Kort na 1250 werd het werk plotseling afgebroken. De wijding vond, zeer ongebruikelijk, pas 10 jaar later plaats. Er hadden 9 torens zullen zijn; zou elk gewijd zijn aan één der 9 engelhiërarchieën welke Dionysius Areopagita beschrijft? Het bleef echter bij de twee bestaande, bij de andere is hoogstens een aanzet aanwezig. Toch is hieromtrent onzekerheid, het is namelijk mogelijk dat ze wel degelijk zo gepland zijn, hetgeen zou inhouden dat de uiteindelijke bedoeling van de bouw niet in het tijdelijke gelegen is."¹

11.03.04: *Keltische achtergrond*

• "Dat de kathedraal op de plek van een oud, voorchristelijk heiligdom werd gebouwd, heeft hij met veel andere kerken gemeen. *Het unieke van Chartres is, dat dit christelijke heiligdom de traditie van het voorchristelijke oppakt en als een levend iets in zichzelf bewaart.*

Al het 'bijzondere' in Chartres wijst eigenlijk in deze richting. Men beleefde er nog een kosmisch georiënteerd zonne-christendom. Zo was de kathedraal niet alleen aan Maria gewijd, doch ook aan Johannes de Doper: de as is evenals bij zijn voorgangers gericht op het punt waar op St. Jansdag (24 Juni) de zon opkomt. Dit in overeenstemming met het heiligdom van Stonehenge en andere Keltisch-Druïdische plaatsen. Voor de Kelten was het zomer-zonnewendefeest het centrale feest van het jaar. Voorts is er de door de eeuwen heen streng in acht genomen gewoonte dat niemand in de kerk begraven mag worden, waarover later meer. De heidense tempels en natuurheiligdommen bevonden zich op plaatsen waar bijzondere kosmische en tellurische werkingen waren. Deze oorden bezaten dikwijls een natuurlijke bron. Volgens de overlevering hadden de Druïden - de leidende priesterkaste van de Keltische stammen - vele eeuwen vóór de komst van de Romeinen een goddelijke openbaring. Het betrof *de Virgo paritura, de Jonkvrouwe die zal baren, namelijk het Kind dat de heilbrenger der mensheid zal zijn.*

Een andere overlevering spreekt over een grot in de heuvel, de latere crypt van de kathedraal, waar een beeld van haar zou zijn opgesteld. Als een van de grootste heiligdommen, doel van ontelbare pelgrimstochten, geldt ook nu nog in de crypt het overigens vernieuwde

1 Richter: p. 11, 23, 144; Veltman-02: p. 37, 47, 53.

houten beeld van de Jonkvrouw met Kind - 'Notre Dame sous Terre' - dat zich aanvankelijk bij een bron bevond. N.B.:

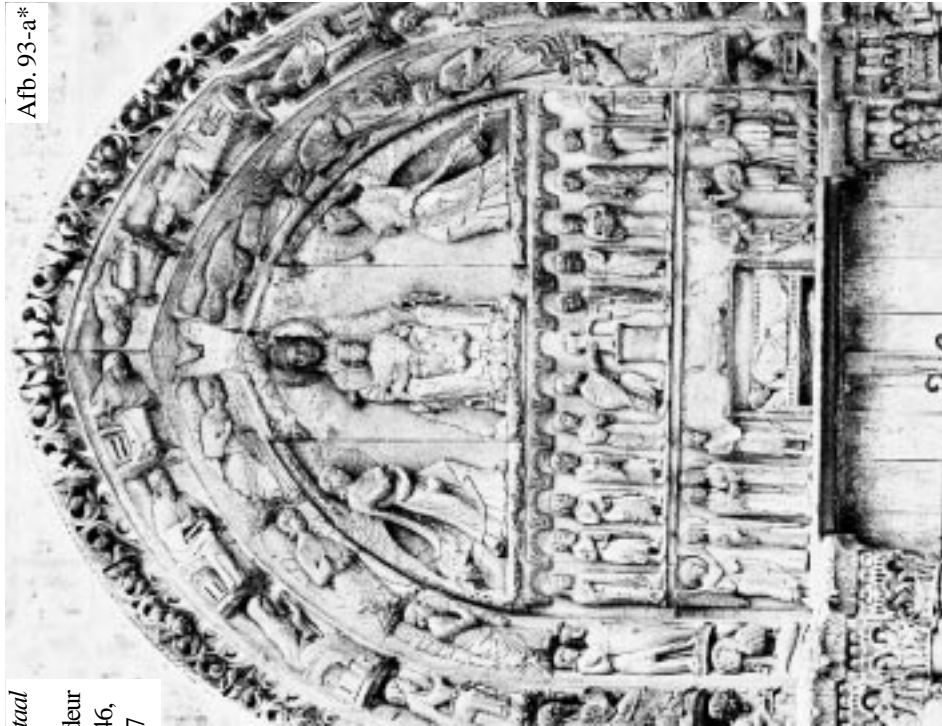
- wetenschap en kerk beschouwen deze legende van de Galliërs met grote scepsis;
- toch zijn in de noordarm van de crypt de resten van een ca. 30 meter diepe, van oorsprong Gallische vierkante put opgegraven;
- door Justinus - ca. 150 n.C. - wordt vermeld dat op meerdere plaatsen, bij bronnen het beeld van een Jonkvrouw gevonden is die men Korè noemde;
- de verwachting van de heilbrenger, die uit een jonkvrouw geboren zal worden, leefde niet alleen bij de joden, doch bij meer cultuurvolken van de oudheid. Slechts bij de eerst genoemden werd hierover openlijk gesproken door de profeten. Elders bleef deze verwachting in de beslotenheid van de tempelmysteriën (Isis met de Horusknaap; Persephone met het Iakchoskind). Ook in de Ierse legende van Sint-Bride van Iona komt tot uitdrukking, dat de Keltische ingewijden een directe verbinding hadden met het Christusmysterie dat zich op aarde in Palestina voltrok. In de Mysteriewerking van Carnutum - de oude naam voor Chartres - moet zich, op overeenkomstige wijze als in Ierland het geval is geweest, doch geheel zelfstandig, een vermenging voltrokken hebben van oeroude Mysteriewijsheid met de impulsen vanuit het christendom. Maar niet door fysiek-aardse boodschappers werden de berichten naar het Keltische westen gebracht, doch via de helderziende vermogens van de priesters;
- Ammianus Marcellinus - ca. 380 n.C. - noemt hen mannen die met hun geestkracht ver boven alles uitstaken. Hij zei dat ze zich bezig hielden met de meest verborgen en hoogste geheimenissen. Maar dat is niet anders dan de aanduiding van een Mysteriecultuur. Men kende het schrift maar had er tegelijk minachting voor. Van hun leringen mocht niets op die wijze vastgelegd worden;
- ook de Parsival en de Arthursagen zijn uit deze wereld voortgekomen.

Er zijn op z'n minst een paar aanwijzingen die doen vermoeden dat in Chartres het centrale heiligdom van de Druïden stond. Het Keltisch element is hier nooit helemaal verloren gegaan. Het leeft voort in de overlevering met betrekking tot de voorchristelijke Jonkvrouwverering en de vreedzame overgang van de druïdische religie naar het christendom. Zelfs de herinnering aan de heilige eik van de Druïden bleef levend, gezien het feit dat het beroemde beeld van de Jonkvrouw in de crypt - 'Notre Dame sous Terre' - een kroon droeg waarvan de spitsen, volgens een gravure uit de 17e eeuw, getooid waren met eikebladeren. De uiterlijke ondergang van het keltendom houdt een metamorfose in van hun taak. Rudolf Steiner wijst er op dat de volksziel van de Kelten - niet op te vatten als een abstractum maar als een concreet geestelijk wezen dat behoort tot de categorie van de aartsengelen - de geestelijke leiding krijgt van dié stroming welke aan te duiden is als *het esoterisch christendom.*"¹

11.03.05: *De Jonkvrouw met het Kind*

- "Volgens de overlevering zou het beeld boven de rechterzijdeur van het westportaal een getrouwe kopie zijn van het beeld in de crypt; afb.93. Daarvoor draagt het echter te zeer het stempel van de 12e eeuw. Maar naar de zin genomen is het dezelfde. De mythische Jonkvrouw, die in de verborgen mysterieplaats nog werd geschouwd, is hier voor het oog zichtbaar geworden: *daarmee is in Chartres voor het eerst de Jonkvrouw-moeder met het Kind op de tympan van een kerkdeur verschenen.*

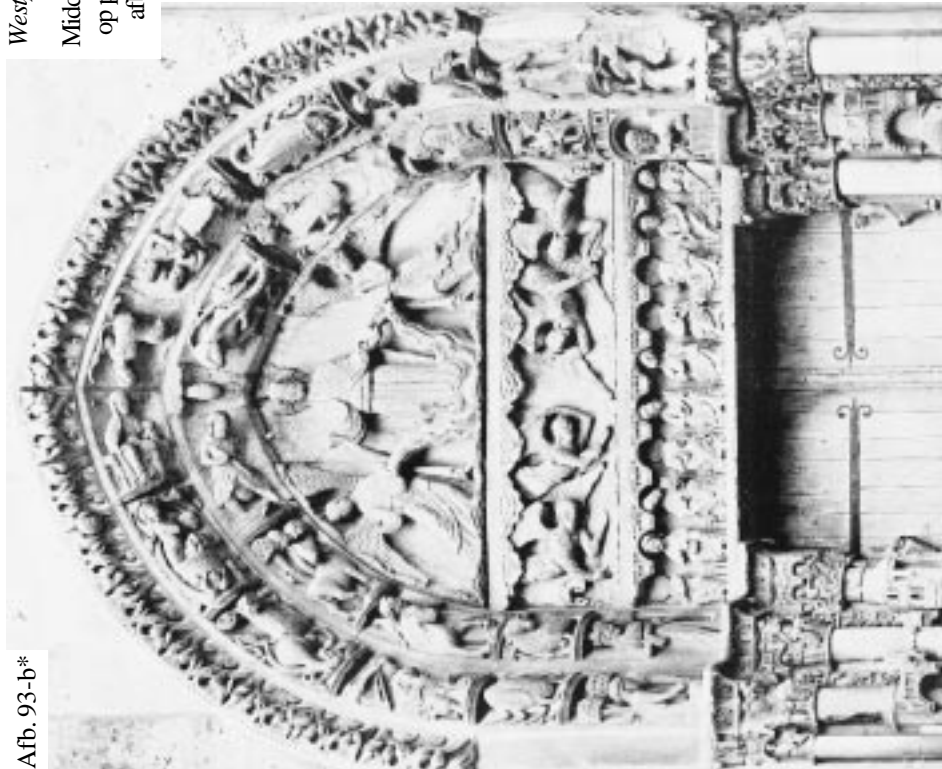
1 Veltman-02: p. 8, 12, 15, 19, 23, 54; Richter: p. 12, 20, 26.

Afb. 93-a*

Westportaal
Middendeur
op p. 246,
afb. 97

Zuidelijke deur: Geboorte (zie ook p. 241, afb. 94).

Afb. 93-b*

Noordelijke deur: Hemelvaart.

Van hieruit verspreidde zich, via een kopie aan het westportaal van de Notre Dame van Parijs, de Mariaverschijning aan de kerkportalen. Het zou echter een misvatting zijn om de latere Mariacultus - welke vervlakte en tot sentimentaliteit en dweperij leidde - zonder meer gelijk te stellen met de verering die de oorspronkelijke gestalte ten deel is gevallen.

Destijds voelde men in het gebeuren van de Kerstnacht, waarin
de Maagd die zal baren werd tot *de Maagd die gebaard heeft*,

nog de werkzaamheid van heel andere krachten dan wij thans. En daarmee ook in de gestalte zelf. Het idyllische, het gemoedelijke en anekdotische, speelde nog helemaal geen rol. In een merkwaardig geboortetafereel - zie afb. 93-b en afb. 94 - ligt Maria in een rechthoekige ruimte, een soort open altaar. Het Kind ligt hier bovenop. In het oerchristendom was het altaar het beeld van het graf - in de catacomben meestal een werkelijke sarcofaag - hier is de gebóorte met het altaar verbonden. - In het middelste beeld wordt het Kind als het ware 'gepresenteerd' op een altaar. Het geheel maakt eerder de indruk van een Mysteriehandeling dan van een familiegebeurtenis. Het gaat om heel andere dingen dan de geboorte van een mensenkind, er komt iets in naar voren dat boven het persoonlijke uitgaat. Dat blijkt ook uit de figuren in de buitenste boog, die het geheel omgeeft, de voorstelling van de 7 vrije kunsten¹ met hun menselijke representanten, want wat is hún relatie met dit gebeuren?

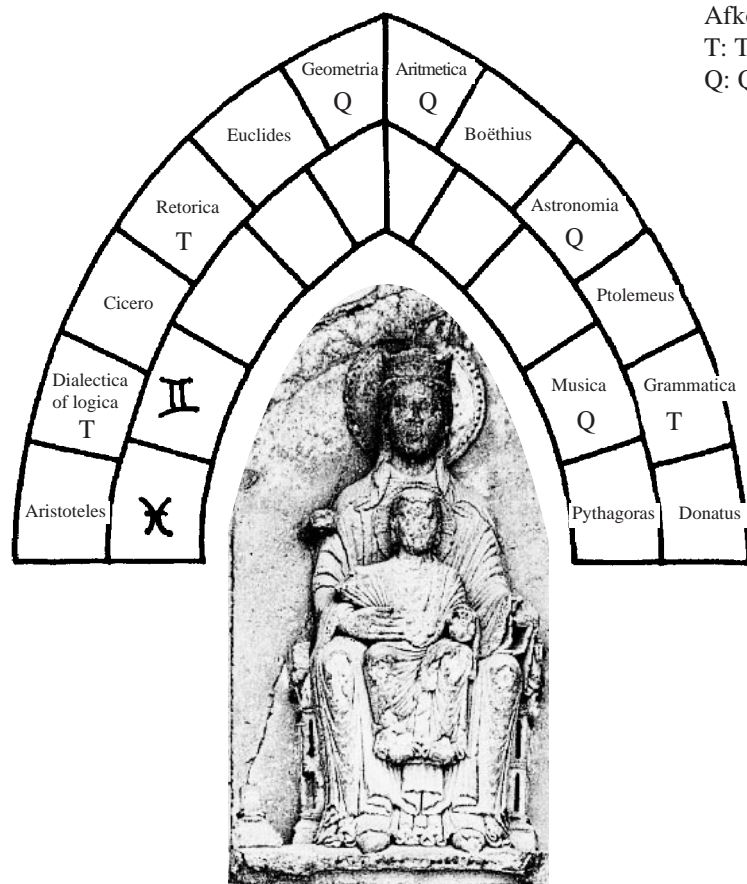
Het komt bij de beoefening van de vrije kunsten niet aan op het verzamelen van kennis, maar op het oefenen van zielevermogens, op innerlijke ervaringen, op een metamorfose van de ziel. Die wordt daardoor in staat gesteld tot een begrijpen, een verstaan van de wereld, niet slechts als toeschouwer maar vanuit een wezenlijk deelhebben aan een zuivere goddelijke ideeënwereld. Doch niet alleen dat. De ziel groeit boven het persoonlijke uit, op weg naar een hoedanigheid van Kosmische Wijsheid waarin het Goddelijke Ik gestalte kan krijgen, . . . geboren kan worden.

Wat hier in steen verschenen is, was levende, hoogste wijsheid van eeuwen. De Jonkvrouw met het Kind is nog niet de Maria uit het Evangelie. Dat wil zeggen ze is dat ook, maar ze duidt evenzeer op de Jonkvrouw Natura of op haar verheven Moeder Noys, waarover zo dadelijk meer. Zij is omgeven door de 7 vrije kunsten, de 7-voudige zieleweg met betrekking tot de geestelijke geboorte van ons ware wezen. *De grote individualiteiten in Chartres wisten dat het Christusmysterie niet in strijd was met de oude wijsheid, doch in tegendeel de vervulling daarvan was.*

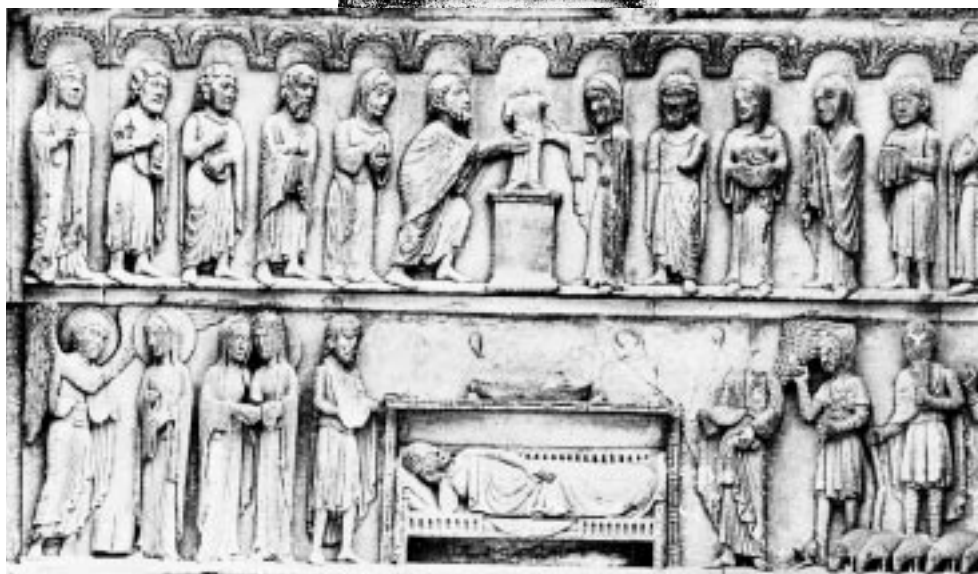
De studie van de vrije kunsten was de brug die de menselijke ziel van het gewone bewustzijn uit naar de oever van een andere werkelijkheid voerde. Zij waren niet het doel maar het middel, het voertuig dat tot de diepere geheimen leidde. Het beeld dat ze in het westportaal omspannen, heeft nog niets van veel latere Madonna-schilderingen, toen de Kosmische Jonkvrouw de aardse Lieve Vrouwe werd en de Kosmische Wijsheid verstarde tot kille kennis.

Wat betreft Noys en Natura nog het volgende. Bernardus Silvestris, één van de grote leraren van Chartres, beschrijft in zijn werk 'De universitate mundi, megacosmos et microcosmos', de natuurlijke schepping als een traspgevijs, hiërarchisch geordend wereldbestel. Van de onderste chaotische toestand, *Silva* (het woeste woud), reikt dat tot in de hoogste hemelregionen, de platonische ideeënwereld. Deze duidt hij aan met de naam van een wezen: *Noys*. Het is de jonkvrouwelijke intelligentiekracht, het scheppende wereldgedachtenwezen, dat evenals Pallas Athene uit het voorhoofd van Zeus, is voortgekomen uit de ondoorgrondelijke oergrond van het Zijn: *Tugatón*. D.i. 'to agathon', het Goede, God of het

¹ Zie onder 7.05, p. 155/156.

Afkortingen:
T: Trivium
Q: Quadrivium

Afb. 94*: bijzonderheden van de zuidelijke deur van het Westportaal; zie ook afb. 93-a, p. 239

Ene, zoals de neo-platonicus Plotinus het noemde. Om van de goddelijke wereldgedachten te komen tot de schepping van de aarde, treedt *Natura* op, de dochter van Noys. Ontdaan over de lelijkheid van Silva, smeekt zij haar Moeder haar te helpen de 'megacosmus' te ordenen. Om het mensenwezen, de 'microcosmus' te vormen, heeft zij de hulp nodig van andere geestelijke machten: *Urania* en *Physis*. *Urania* is de sterrenkoningin, die de hemelse ziel (entelechie) aan de mens schenkt. *Physis* vormt tezamen met *Natura* het menselijk lichaam. - Wat de ingewijden van Eleusis kenden onder de naam Persephone, werd in de hellenistische filosofie 'Natura' genoemd. - Veltman merkt hierover nog op:

"Het is merkwaardig om midden in de katholieke middeleeuwen diep vrome en door hun tijdgenoten hoogvereerde bisschoppen en monniken aan te treffen die in hun christelijk wereldbeeld een 'heidense' godin *Natura* een centrale plaats geven. Men kent aan de poëtisch-filosofische geschriften van Bernardus Silvestris en Alanus ab Insulis dan ook liever geen andere betekenis toe dan schone allegorische verzinsels die met de dogma's van de kerk niets hebben uit te staan."¹

De kennis die de leraren van Chartres hadden van de Griekse en Romeinse mythologie, doet denken aan een renaissance avant la lettre, doch zonder de humanistische, reeds intellectueel geworden geleerdheid van de latere renaissance-tijd. Men sprak in een overvloedige rijkdom van beelden, in onze ogen vaak abstract en allegorisch, omdat we ons niet meer kunnen verplaatsen in de gemoedsgesteldheid van mensen die geestelijke wezens beleefden waar wij slechts abstracte waarheden ontdekken. Wij zien de natuurwetten waarin men het samenspel van de natuurkrachten kan vatten als het concrete; 'de natuur', is voor ons een abstractum. Voor de leraren van Chartres was dit andersom. *Natura*, de regentes van de etherische vormkrachten in mens en kosmos, werd gezien in de werking van de 4 elementen. Het was voor hen een concreet geestelijk wezen dat men in zijn meditatieve leven kon ontmoeten; voor hén waren natuurwetten abstracties. Hun bewustzijn reikte nog in sferen die boven de menselijke (dogmatiserende) ratio uitgaan.

Bovengenoemd werk van Bernardus Silvestris beschrijft als het ware de oorsprong van aarde, kosmos en mens uit de jonkvrouwelijke schoot van de schepping. Het andere grote werk uit de School van Chartres is de 'Anticlaudianus' van de reeds eerder genoemde Alanus ab Insulis; het slaat het apocalyptische thema aan van de strijd met het Boze. Weer is het *Natura* die als middelaarster optreedt: zij vraagt aan de hoogste hemelwezens hulp om de nieuwe mens te laten ontstaan, waarbij de 7 vrije kunsten een belangrijke rol spelen.

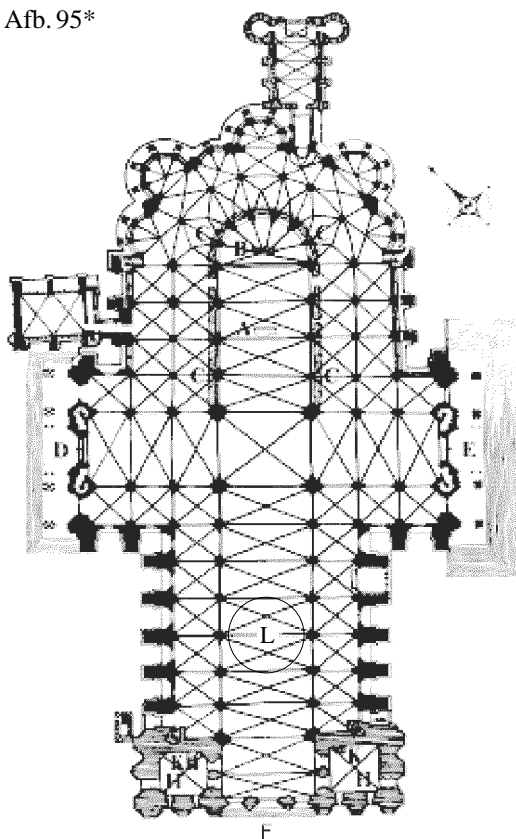
Zo kwam in Chartres in de 11e en 12e eeuw een buitengewone vorm van esoterisch christendom tot bloei. In de kloosteracademie werden platonisch-christelijke leringen onderwezen (Fulbert werd door zijn leerlingen 'maître Socrate' genoemd). Het was meer dan 200 jaar de beroemdste hogeschool van het avondland. In de 12e eeuw ging er een invloed van uit die zich van Engeland tot Sicilië en misschien zelfs tot in de wereld van de moslims uitstreckte. Uit de nagelaten geschriften van de grote leraren blijkt dat hier met een ondogmatische vrijheid werd gedacht. *Het was een wedergeboorte van de School van Plato*. In de bloeitijd van de Griekse filosofie, maar ook nog in de latere hellenistische wijsheids-centra, leefde in gedachtenvorm nog voort wat in de oude mysteriën als directe geestelijke openbaringen door de helderziende priesters geschouwd was. Het was het, zij het ook prachtige herfsttij van een ondergaande tijd, een levende herinnering aan een mysterieweten dat spoedig daarna plaats moest maken voor intellectuele, abstracte kennis."²

1 Veltman-02: p. 37.

2 Veltman-02: p. 20, 35, 40, 80, 83; Richter: p. 22.

Afb. 95*

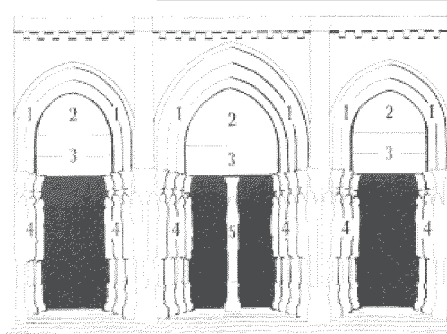

Plattegrond en toelichting op enkele termen

- A: Hoofdaltaar tot 1520
- B: „ „ thans
- C: Koorafsluiting
- D: Noordportaal
- E: Zuidportaal
- F: West- of Koningsportaal
- H: Kapellen onder de torens
- K: Trappen naar de crypt
- L: Labyrint

- 1: Verstekbogen
- 2: Tympaan
- 3: Latei of bovendorpel
- 4: Verstekwanden
- 5: Middenpost

Afb. 96*

11.03.06:

De taal van de portalen

(Summier overzicht van enkele bijzonderheden waar Richter en Veltman op wijzen)

- "De gotiek is niet in Chartres geboren - een scherpe overgang is er trouwens niet - maar die kwam daar wel voor het eerst tot volledige uitdrukking, in de eerste gotische kathedraal. En dank zij het werk van een Emile Mâle, in de vorige eeuw, kunnen nu de ontelbare gestalten worden geduid die bij de middeleeuwse kerken zijn uitgebeeld, vooral in de portalen. Met behulp daarvan kan worden aangetoond dat in Chartres, aan het west-, noord- en zuidportaal eenzelfde grote gedachte ten grondslag ligt, waarvan elk een bepaald aspect tot uitdrukking brengt. De overkoepelende idee betreft een element van wijsheid dat enerzijds verbinding heeft met een esoterisch christendom en anderzijds verband houdt met het feit dat Chartres is voortgekomen uit een oeroude voorchristelijke Mysterieplaats. Overigens is ook van Augustinus bekend dat naar zijn mening geesten als Plato - die wortelen in de oude Mysterietraditie - evenzeer reeds christen waren.

Het innerlijke streven van alle Mysteriewijsheid is echter geweest om de mens te begrijpen als een scheppend geestelijk wezen.

Dit stemt merkwaardig overeen met wat de bovengenoemde Alanus ab Insulis schrijft, juist in de tijd dat al met de kathedraal was begonnen:

"Soms overschrijdt de mens de drempel van het menszijn, als hij opstijgt tot aanschouwing van de hemelse wezens. Zo'n 'buiten zichzelf treden' wordt extase of metamorfose

genoemd omdat de mens daarbij de stand of de vorm van de eigen geest resp. van het individueel-geestelijke overschrijdt. Daarom wordt dit uittreden ook apotheose genoemd, wat zoveel betekent als vergoddelijking. Dit treedt op als de mens, om de goddelijke wezens te kunnen schouwen, in vervoering gebracht wordt. En dit geschiedt door middel van die zielekracht die 'intellectualitas' heet en waardoor wij het goddelijke begrijpen. Door haar wordt de mens god."¹

De bron waaruit de voor ons naamloze scheppers van deze kathedraal hebben geput, was een weten omtrent de goddelijke oorsprong en het goddelijke doel van de geschapen wereld. De bouw van een godshuis moest daarom plaats vinden naar de wetten die de Schepper zelf in de wereldordering heeft gelegd. Hier zijn de portalen meer dan alleen maar ingang. Hun hoedanigheid wekt bij nader inzien de indruk dat het binnengaan het karakter heeft van een Mysterieweg te gaan.

Het westportaal, of 'koningsportaal', geeft in het middelste tympaan een uitbeelding van de Christus, omringd door de apocalyptische dieren; afb. 97-c, p. 246. Het linker tympaan betreft een voorstelling van de hemelvaart en het rechter van de geboorte; afb. 93 en 94, resp. p. 239 en 241. Men ziet daar het omgekeerde van wat men zou verwachten: de geboortescène staat niet boven de linker deur, maar boven de rechter en de hemelvaart staat juist links. Men beleeft buiten staande, van binnen te lezen. Anders uitgedrukt: men beleeft zichzelf tegenkomend. Ook op andere wijze blijkt dit uit de ordening van de diverse gestalten; pas indien ze, buiten staande, van binnenuit gelezen worden, blijkt hoezeer ze op de juiste plaats staan. Dit is een parallel met oerbelevingen van elke Mysterieweg.

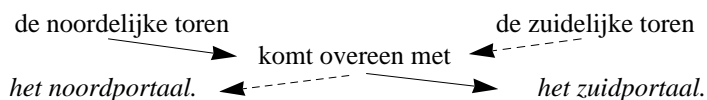
Aan deze westelijke ingang bevinden zich
twee torens:

de noordelijke heeft als windwijzer
een Zon en is gewijd aan *Michaël*,
de sterke engel van de Apocalyps,
de strijder voor Christus,
die de toekomst draagt;

de zuidelijke heeft als windwijzer
een *Maan* en is gewijd aan *Gabriël*,
de Aankondiger.

In de middeleeuwen werden die beschouwd als een 'Intelligentie', als een geestelijk wezen van resp. Zon en Maan. De torens werden zelfs gezien als hun behuizing. Deze en dergelijke relaties komen overeen met een grondtrek van alle oude culturen, in het bijzonder de Keltisch-Druïdische: een heiligdom op aarde werd namelijk niet alleen maar als een menselijke aangelegenheid beschouwd, doch het werd aangelegd en beleefd als een brandpunt van kosmische krachten en constellaties.

Ook hier weer een merkwaardige 'omkering':

¹ Richter: p. 7, 8.

Het noordportaal wordt beheerst door beelden uit *het verleden*. De representant daarvan is *de Maan*, die als geestelijke kracht werkt in voortplanting en erfelijkheid. Het is het portaal van *het Oude Testament*, dat als zodanig het verleden weergeeft als voorbereiding van de komst van Christus. Het is een uitbeelding van het leven zoals dat zich als geschiedenis vanuit 'de schoot van het verleden' openbaart, van Eva tot Maria. In die zin valt het onder *het Mysterie-aspect van het Vrouwelijke, de Grote Moeder* en betreft de geboorte, de aanvang der Wereld.

De centrale figuur is Anna,
de Moeder van Maria.

Het zuidportaal wordt beheerst door beelden van *de toekomst*. De representant daarvan is *de Zon*; deze staat in verband met het Christuswezen, doch ook met iets van het individuele Ik. Het is het portaal van het Nieuwe Testament.

In die zin valt het onder *het Mysterie-aspect van het Mannelijke, het Geestwezen, dat uit de zieleschoot geboren wordt*. N i e t onder dat van de dood, zoals men wellicht zou verwachten. Het betreft 'het Laatste Oordeel', de toekomst der Wereld.

De centrale figuur is
de Christus.

(Zie afb. 97, p. 246)

De polariteit van noord- en zuidportaal komt ook tot uiting in de wijze waarop de er voor gebouwde hallen worden ondersteund:

gebundelde ronde zuilen waarvoor
grote gestalten staan.

In deze sfeer, waar uit de wording van de wereld de mens ontstaat, overheerst de bol (de cirkel);

grote vierkante pijlers waarin,
als het ware nog 'onder de oppervlakte',
talrijke kleine figuren aanwezig zijn.
Aanwijzing op het apocalyptische thema van het als *kristallen kubus* weergegeven *nieuwe Jeruzalem*.

Gaat men van het noord- naar het zuidportaal, dan betreedt men een andere wereld. Het ene tekent de weg van de mensheid als de weg van de incarnatie. Het is de weg van de Christus vanaf het oerbegin, door duizenden jaren heen tot aan de geboorte van het Goddelijk Kind. De verdere weg gaat door het kruis dat door de kathedraal zelf wordt uitgebeeld, naar het zuidportaal, dat tot uitdrukking brengt hetgeen dan tot stand gekomen is, resp. tot stand zal komen.

Binnen de kathedraal is de weg van het westen naar het oosten en weer terug naar de wereld in het westen, de parallel van een Mysterieweg.

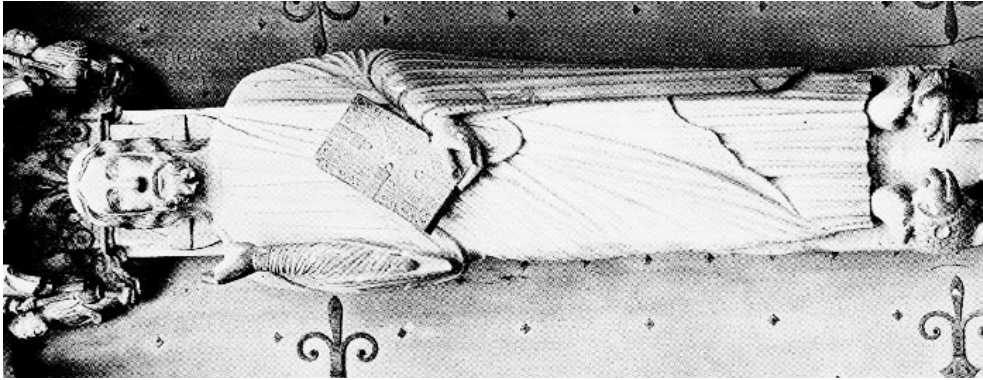
De beelden van de naar binnen oplichtende glas-in-lood ramen zijn daarmee in overeenstemming. Men treedt binnen via het 'Koninklijk Portaal' en doorgaande naar het oosten ziet men in het venster boven het altaar de Jonkvrouw met het Kind, d.i. de mensenziel waarin de Goddelijke Zoon geboren is; wendt men zich dan om, om weer in de wereld terug te keren, dan lichten in het westen de beelden op van het aardeleven van Christus. Wie zich echter op deze Mysterieweg begeeft, op de Weg van de geboorte van het eigen hogere wezen, die stoot in 'de viering' op de andere stroom die van noord naar zuid trekkend, deze weg 'kruist', dat wil zeggen er een kruis mee vormt. Met andere woorden:

*de mens kan de weg van zijn individuele ontwikkeling,
de west-oost richting naar het altaar en weer terug,
niet gaan zonder zich om de mensheid te bekommeren,*

waarvan de weg zich in de noord-zuid richting van de dwarsbeuken aftekent.

*In het kruispunt zijn beide wegen onlosmakelijk met elkaar verbonden."*¹ N.B.:

1 Richter: p. 17, 49, 55, 104, 127; Veltman-02: p. 8, 9, 59, 60, 91.

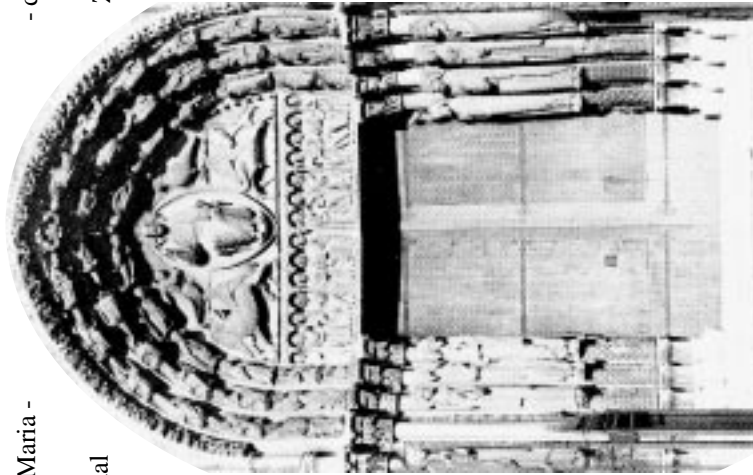

- de Christus -

Zuid-portaal
Afb. 97-b*

*"De Middens" van de portalen
(De middenposten)
Zie p. 245*

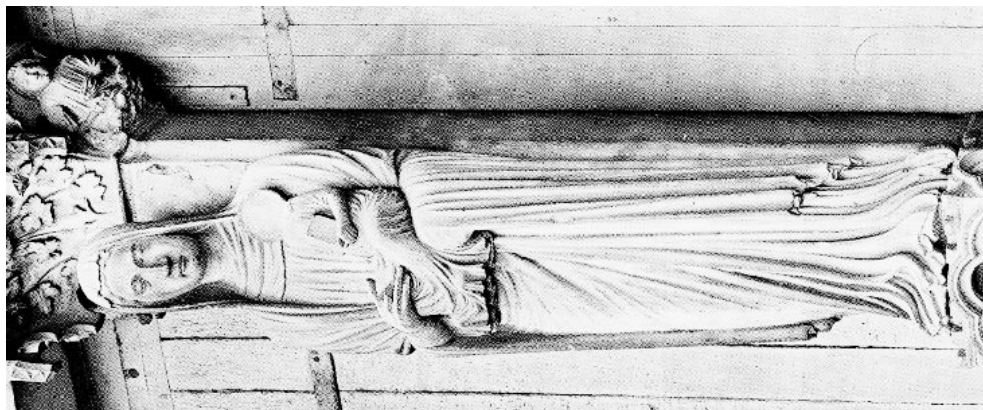
West-portaal
Afb. 97-c*

- Anna met Maria -

Noord-portaal
Afb. 97-a*

- de Weg van de Mens -

- het verschijnsel van het 'binnenste' dat 'buiten', en het 'buitenste' dat 'binnen' wordt - zoals eerder opgemerkt een parallel met oerbelevingen van elke Mysteriesweg - ontmoeten we ook in het middenschip, dat afwisselend wordt ondersteund door ronde zuilen en achthoekige pijlers. Steeds zijn echter de pijlers omgeven door 4 zuilen en de zuilen door 4 pijlers: gaat men er langs, op de weg van west naar oost en omgekeerd, dan wordt steeds het 'buitenste' van binnen opgenomen en het 'binnenste' uit zich in een nieuwe belichaming;
- het is op deze weg dat *het labyrint* in de vloer is opgenomen; het beslaat de 3e en 4e travee van de 7 die tot aan 'de viering' voeren.

11.03.07: *De bijzondere relatie van Chartres tot het Mysterie van de Dood*

- "In tegenstelling tot andere kathedralen zijn hier geen graven. Ook ontbreekt onder de portaalbeelden de Kruisiging: de dood op Golgotha wordt niet getoond. Het noordportaal brengt tot uitdrukking dat uit de 'Moederschoot van het Worden' de Zoon geboren wordt, het zuidportaal geeft een uitbeelding van het apocalyptisch aspect van het centrale Mysterie:

de metamorfose van de Wereld en de relatie daarvan met Christus.

Maar de gestalte van de Vader blijft verhuld, evenals die van de Dood.

Het Mysterie van de Dood is het Mysterie van de Vadergod, die in het verborgene blijft.

Ook de kapiteeltjes van de verstekwanden in het westportaal, met hun talrijke voorstellingen, wijzen in deze richting. Ze vormen een reeks, maar 'de Kruisiging' ontbreekt. Waar men die zou verwachten, verschijnt echter de (eerdere) 'Intocht in Jeruzalem' als ver-hulling én ont-hulling in één. N.B.:

- Veltman vermeldt het bestaan van in totaal 38 kapiteeltjes, d.i. 2x19. Ook hún leesvolgorde is van binnen naar buiten, dat wil zeggen uitgaande van de middenpoort eerst naar links tot aan de noordertoren en vervolgens vanuit het midden naar rechts tot aan de zuidertoren. Opmerkelijk is dan dat in deze telling de 13e *de Aankondiging*

en de 31e *de Intocht in Jeruzalem* voorstelt.

We beschikken helaas niet over afbeeldingen waarop zowel de rangschikking van het geheel als ook de iconografie van de afzonderlijke beelden goed te volgen is;

- in de glas-in-lood ramen verschijnt de kruisiging wél. Echter in een nauwelijks met het blote oog waarneembaar en onopvallend onderdeel van een lange reeks beelden."¹

- "De crypt is in Chartres niet zoals gewoonlijk een kapelvormige ruimte, in het midden waarvan zich een of ander graf bevindt. Het is geen ruimte waarin men verblijft, het is *een Weg*. De toegang loopt via een trap onder de noordelijke toren van het westportaal, de crypt passeert het noordelijke zijschip, gaat onder de kooromgang door, passeert het zuidelijke zijschip en komt dan weer uit onder de zuidelijke toren van het westportaal (zie afb. 95 p. 243 en ook p. 237, onder 11.03.03).

In de middeleeuwen werden in de noordelijke vleugel van deze crypt, die naar de Jonkvrouw bij de bron voerde, zieken opgenomen die daar dan 9 nachten moesten blijven. Een overlevering zegt dat de Druïden iets kenden dat vergelijkbaar was met de tempelslaap in een Asklepiosheilgdom."²

- "Er is geen bevredigende officiële verklaring voor de bijzonderheid, dat in deze kathedraal niemand begraven mocht worden. Op grond van andere overwegingen dringt zich echter de

1 Veltman-02: p. 76, 104; Richter: p. 104/105.

2 Richter: p. 18.

gedachte op dat hier oorspronkelijk, dus in de vóórchristelijke tijd, Mystериën met betrekking tot *de incarnatie* en het voorgeboortelijk leven aan de orde zijn geweest, waardoor de tegengestelde pool van het bestaan uitgesloten moest worden. In dit verband meldt Richter het volgende curieuze feit. De Mystериën van de dood, *de excarnatie*, waren in Chartres van oudsher aan een andere plaats verbonden, een half uur gaans van de kathedraal. Het betreft een klein klooster in een dal. De bijbehorende kerk is niet bijzonder interessant, maar heeft een crypt waarvan de oudste delen tot minstens de 8e eeuw teruggaan. Hier bevinden zich

de sarcofagen met de vroegere bisschoppen van Chartres.

Rond deze kapel zijn overblijfselen van een voorchristelijke begraafplaats gevonden: het is met andere woorden een oeroude heilige plaats, ditmaal gewijd aan de gestorvenen.

Tot in deze tijd bestaat een gewoonte die deze plaats van de graven in het dal, verbindt met de aan de Jonkvrouw met het Kind gewijde kathedraal:

iedere nieuwe bisschop van Chartres moet de nacht,

voorafgaande aan de plechtige intocht in zijn stad en kathedraal, hier doorbrengen.

Was het o o r s p r o n k e l i j k zo dat hij zich moest verstaan met zijn voorgangers? Of moest hij iets zodanig van de dood ervaren, dat hij hetgeen zich in de kathedraal deed gelden, niet alleen kon aanvoelen, maar ook kon verdragen?

Juist uit de betrokkenheid van dit alles met de kathedraal, blijkt dat men zich hier bewust was van een geestelijke werkelijkheid en van het geworteld zijn van de mens in die werkelijkheid, de wereld waar hij vandaan komt en waarheen hij gaat. Uit deze en dergelijke 'bijzonderheden' rondom Chartres, kan men enig vermoeden krijgen van de wereld waarin het is geworteld en van waaruit het is voortgekomen; ook van de wonderbaarlijke glans die deze wereld moet hebben gehad: *mensen die met hun geestkracht boven alles uitstaken en die zich bezig hielden met de meest verborgen en hoogste geheimenissen.*¹ En zo kan ook het vermoeden opkomen van een bewustzijn, waarin het geheimenis van de Jonkvrouw niet als een dogma, maar als een Mysterie van de mensheid kan worden ervaren, een bewustzijn waarin de wereld van vóór de geboorte als een van Goddelijke Wijsheid doordrongen wereld wordt ervaren."²

Tenslotte nog iets waar Veltman de aandacht op vestigt:

- "De eerste grote Avondmaalsstrijd ontstond in Chartres, door toedoen van een leerling van bisschop Fulbertus: Berengar van Tours (gest. 1088). Een uiterst scherpzinnig denker, die op grond van strikt logische argumenten de waarheid ontkent van de christelijke eucharistie. Hij werd fel bestreden, maar zijn verstandelijke overwegingen zijn voor het moderne bewustzijn uitermate steekhoudend. Hier kondigt zich een diep ingrijpende, tragische ontwikkeling aan: de moedigste denkers, mensen waar men toch het grootste respect voor kan hebben, zijn de slopers van alle mysteriewijsheid. Want de transsubstantiatie is óf een geloofsaangelegenheid, waarbij het intellect moet zwijgen, óf een Mysterie-inhoud, alleen toegankelijk voor esoterische kennis. Het is veelbetekenend, dat bij de aanvang van de School van Chartres, waar deze esoterische kennis nog een laatste en hoogste bloei in het christelijke Europa zou krijgen, meteen ook al de tegenpool zichtbaar wordt: de intellectuele ontluistering van het diepste mysterie. Het veruiterlijkte weten kon de spiritualiteit van het misoffer niet meer doorgronden. Men ging het stoffelijk opvatten en hier ligt de kiem van wat later het wetenschappelijk materialisme zal worden."³

1 Zoals Ammianus Marcellinus zei van de Keltische ingewijden; zie p. 238.

2 Richter: p. 18/20.

3 Veltman-02: p. 144.

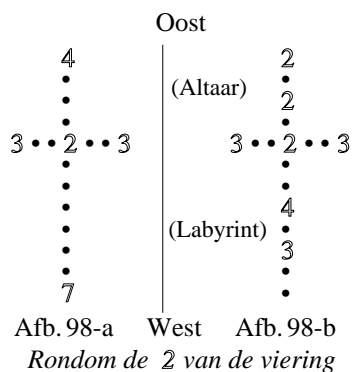
11.03.08: *De plaats van het labyrint, in samenhang met de kathedraal*

De plattegrond in afb. 95 toont het aantal traveeën dat rondom de viering het kruis van de kathedraal vormt. We tellen: 3 in elk zijschip; 7 in het middenschip en 4 in het koor, ... totaal 17. Voorts: *De maat van de viering* komt overeen met 2 traveeën van het middenschip; als zodanig geeft het een beeld van 2 in 1. Het kruis als geheel wordt dan gevormd door 18 delen, doch in zijn oppervlakte wordt het getekend door 19. Zodat in overeenstemming met wat in het noord- en het zuidportaal tot uitdrukking kwam, in de kruisvorm van de kathedraal van Chartres de getalsaanduiding besloten ligt van, we herhalen:

<i>de Ontvankelijkheid,</i>	<i>de Impuls, de Wekking,</i>
<i>het Vrouwelijk Principe</i>	<i>het Mannelijk Principe</i>
<i>in de Schepping</i>	<i>in de Schepping</i>
17	19
en	
18	
<i>het Leven in de</i>	
<i>Paren van Tegenstellingen.</i>	

N.B.: de plattegrond van afb. 95 laat zien dat *de viering* geen vierkant is, maar een rechthoek. De aan de kathedraal verbonden onderzoeker Jean Villette, heeft er als eerste op gewezen dat binnen een cirkel de snijpunten van een ingeschreven gelijkzijdige driehoek en een ingeschreven vierkant, bepalend zijn voor de maatverhouding van die rechthoek.¹ *Aan de onderlinge positie van de 4 hoofdpijlers liggen dus een 3(-hoek) en een 4 (-kant) ten grondslag.*

De wijze waarop de zojuist genoemde aantallen in de kruisvorm geordend liggen, doet ook

andere getallen tot uitdrukking komen; afb. 98-a geeft de verdeling van de 17 traveeën rondom *de 2 van de viering*. In de richting noord-zuid en west-oost verschijnen dan op het kruis de getallen:

$$323 \text{ resp. } 724, \text{ tezamen } 1047 = 3 \times 349, \text{ d.i. } 3 \times (127+71+151).$$

Voor wat betreft het getal 349, *de 71e Ondeelbare*, verwijzen we naar hetgeen bij het labyrint van Orléansville ter sprake kwam onder 11.02.04, p. 218 ad B. Tegen deze achtergrond kan men zich afvragen, hoe toch wel de betekenis onder

woorden gebracht zou kunnen worden van het feit, dat op dit 'letterlijk' cruciale punt opnieuw deze getallen verschijnen, 8 eeuwen na het tot stand komen van de Reparatus-basiliek en meer dan 27 eeuwen na de Schijf van Phaistos, waarvan we in hoofdstuk XVI zullen zien dat ook daar 349 en 71 als in een brandpunt staan. We willen hier geenszins een rechtstreeks historisch verband suggereren. Met de aantekeningen die we maakten uit het werk van Richter en Veltman - dus niet zomaar vanuit onszelf 'hineininterpretiert' -

1 Gout-02, p. 23, vermeldt als bron: 'Le Plan de la cathédrale de Chartres. Hasard ou stricte géométrie?' door Jean Villette.

blijkt echter de kathedraal van Chartres in een context te staan waarin het kwalitatief aspect van deze getallen onmiskenbaar wordt 'aangeraakt', resp. tot uitdrukking komt. Zo houdt in de noord-zuid richting het getal 323 als 17×19 een verwijzing in naar

de Goddelijke Liefde, de Geborgenheid.

En in de west-oost richting is 724 te zien als 4×181 , resp. $4 \times (9^2 + 10^2)$, dus als 4Horus10. Zoals eerder gezegd: in de Egyptische beelding is Horus de Schepper van de toekomstige aardemens; het Hoger Ik, dat diep verborgen aan alle menselijke krachten ten grondslag ligt. - Er is echter op deze lijn nog iets anders:

- *het hoogaltaar* verdeelde met zijn oorspronkelijke positie, dat wil zeggen vóór 1520, de 4 oostelijke traveeën in 2 oostelijke en 2 westelijke; zie afb. 95, p. 243;
- *het labirint*, dat níét van plaats veranderde, verdeelt met zijn middelpunt de 7 westelijke traveeën in 3 westelijke en 4 oostelijke.

Zo ontstond het beeld van afb. 98b. Daarmee verschijnt op de lijn west-oost een aanduiding van *het Goddelijk Kind*, namelijk als $34222 = 2 \times 71 \times 241$. Het getal 241 is als $(2 \times 11^2 - 1) =$ Isis 11. Het maakt evenals de Horusgetallen deel uit van een bepaalde reeks in het door Wijnmalen zo genoemde *Godentableau*.¹ Het is de 54e Ondeelbare. Vooralsnog is dit alles wat we er van weten. Bovenstaande toelichting bij *Horus* kent echter, zie p. 211, nog een vervolg, namelijk:

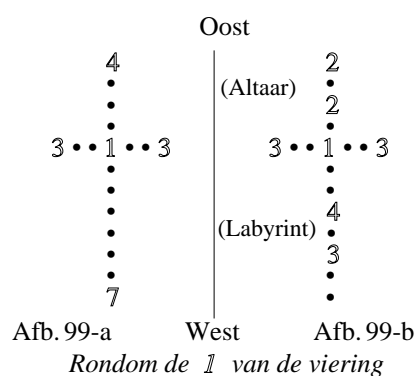
'Het is de Mens met de nimmer aflatende drang naar geestelijk Licht,
daartoe voortdurend door de verborgen Isiskrachten aangespoord;
de aardse Zoon van de in de geestelijke werelden verborgen gebleven Osiris.
De onzichtbare Mens van het streven naar het Hoger Zelf.'

Het zijn juist de oorspronkelijke plaatsing van het hoogaltaar én de ligging van het labirint, die deze aanduidingen in de plattegrond van de kathedraal, op de langsas, 'teweegbrengen'!

Het kruis als geheel draagt nu de getallen $323 + 34222 = 34545$,
als $15 \times 47 \times 49$ aanwijzing op een relatie tussen
15: *de Individualiteit* en 47: *het Innerlijk, resp de Innerlijke Beleving*,
met 49: *de Wijsheidswérking (7²)*.

Het brengt tevens iets tot uitdrukking wat in deel C nog enigszins aan de orde komt, namelijk de 'Inductie', in dit geval *de Zelfinductie van 47, het Innerlijk,*
met betrekking tot 15, de Individualiteit.

(immers: $15 \times 47 \times 49 = 15 \times (47 + 47 + 47 \times 47)$). - - - - - Tot zover de 'viering' als '2'.

De hoedanigheid van de viering laat echter ook toe om daar in plaats van een 2 een 1 te lezen; afb. 99-a geeft dan de verdeling van de 17 traveeën rondom *de 1 van de viering*. Op het kruis verschijnen nu in de richting noord-zuid en west-oost de getallen:

313 resp. 714, tezamen 1027.

Als 13×79 aanduiding van:

de Soort, de Groep, de Aard, het Karakter (79).

In zekere zin ook 'de Bovenpersoonlijkheid'.

Hier met betrekking tot

het Begin van al het Nieuwe (13).

Het getal 313 geeft in zijn verschijningsbeeld de

¹ Meer hierover in deel C.

samentrekking van 31 en 13. Als 12^2+13^2 betreft dit Horus 13: *de Horus van de Dageraad*.

Het getal 714, op de lijn west-oost, geeft als $2 \times 21 \times 17$ een aanduiding van *de Ontvankelijkheid (17) met betrekking tot het Woord (21), in de Paren van Tegenstellingen*.

Rekening houdende met de plaats van altaar en labyrint ontstaat afb. 99-b.

Op de lijn west-oost zien we nu $34122 = 2 \times 3 \times 11^2 \times 47$.

Als $22 \times 33 \times 47$ brengt het een relatie tot uitdrukking tussen

33

- in deze context een aanwijzing inhoudende op de Christus - *het Innerlijk leven (47) en het Balanspunt van Begin en Einde (22 als $(13+31)/2$)*.

Het kruis als geheel draagt nu de getallen $313+34122 = 34435$, in deze 'omgeving' een curieus getal: als $5 \times 71 \times 97$ geeft het namelijk vanuit zijn kwalitatief aspect uitdrukking aan een betrekking tussen

het Goddelijk Kind (71);

het Geestelijk Ego (5);

de Persoonlijkheid (97).

N.B.: Persoonlijkheid in de zin van: *'de Omkleeding van het Unieke;*

*het Unieke is en blijft Gods Geheim.'*¹

Zo ligt op het kruis van de kathedraal van Chartres, al met al een eigenaardige concentratie van getallen. Niet dat de betekenis daarvan zomaar even verstandelijk zou kunnen worden uitgepeld. Het is immers in hun kwalitatief aspect dat ze uitdrukking geven aan iets dat deel uitmaakt van wat men kan aanvoelen als de innerlijke zin van het geheel. Het stemt overeen, resp. sluit aan op wat we ook tot uitdrukking zagen komen in *de taal van de portalen*.

Met de verplaatsing van het hoogaltaar in 1520, verdwijnen veel van deze aanduidingen.

Wat in afb. 98-a naar voren kwam bleef uiteraard onaangetast want er kwam geen verandering

in het aantal traveeën. Afb. 100 brengt de nieuwe situatie in beeld. Afb. 100-a geeft in de richting west-oost 3414; als 6×569 - de 105e Ondeelbare - biedt dit ons geen 'herkenningspunt in de zin van het geheel'. Evenmin als het totaal: $313+3414 = 3727$, de 521e Ondeelbare. Afb. 100-b geeft wél een aansluiting, maar de zin van de altaarverplaatsing wordt er niet door verhelderd: op de lijn west-oost 'lezen' we daar 3424, d.i. als 32×107 tevens, zoals bekend: $32 \times (17+19+71)$.²

Het kwalitatief aspect van 32

- ook vermeld op p. 228 - is te verwoorden als:

de Overmachtiging van Koning en Priester.

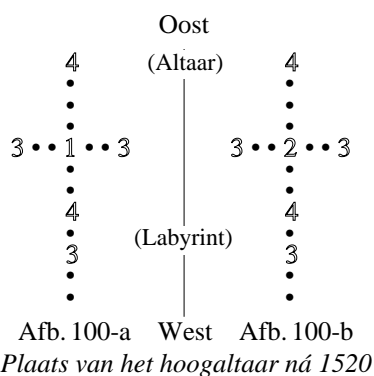
Het is bijkans een profetie over eeuwen. Op het kruis als geheel staan nu de getallen 323 en 3424, tezamen $3747 = 3 \times 1249$. Als $3 \times (2 \times 25^2 - 1)$ is dit ook 3Isis25. Een merkwaardig geheel. Toch is de altaarverplaatsing ons hiermee (nog) niet duidelijk.

N.B.: Richter is van mening dat het verplaatsen van het altaar in 1520 ongetwijfeld uitdrukking was, én gevolg, van een belangrijke verandering in het bewustzijn van de mensen.³

1 Conform 'Doorgeving' Mej. M.Hofmans, omstreeks '63.

3 Richter: p. 148.

2 In 107 ligt ook de getalswaarde van SANCTA ECCLESIA; zie p. 220.

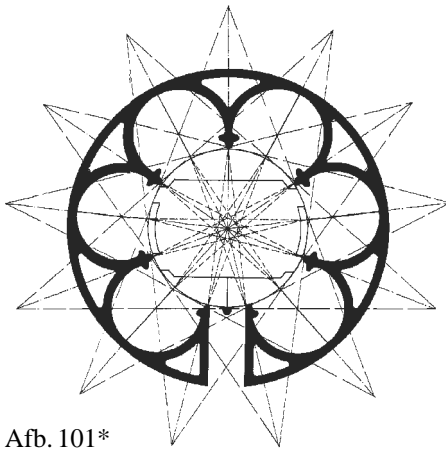

11.03.09:

Het labyrint

Het labyrint ligt met zijn Centrum op de scheiding van de 3e en 4e travee en beslaat deze bijna in hun geheel: zie in afb. 91 de voet van de 2 pijlers, die in het bovenaanzicht nog net te zien zijn. Het is hierdoor tevens het eerste kerklabyrint dat 'begaanbaar' was. Richter wijst op het karakter van een pelgrimsweg dat het labyrint had voor degene die deze weg wenste te 'gaan': op de knieën en onder het uitspreken van bepaalde gebeden.¹ Het heette *de reis naar Jeruzalem*; zie overigens op p. 204 de opmerking van Kern dienaangaande. We kunnen ons thans zo iets nauwelijks meer voorstellen. Trouwens, het begrip voor de diepere betekenis van dergelijke labyrinten was al aan het einde van de 17e eeuw zover weggezaakt, dat ze maar gesloopt werden: kinderen maakten er een speelplaats van en dat stoorde de dienst. Daaruit blijkt overigens weer eens hoezeer in de loop der eeuwen het innerlijk leven van de mensen en de begripsmogelijkheden, grote veranderingen ondergaan.

Veltman spreekt van *de streng mathematisch gevormde labyrintfiguur als een zegel voor de gehele kathedraal*. Het moest met de ledematen en niet met het hoofd gegaan worden: een weg van reiniging en voorbereiding tot de verheffing van de ziel.²

Afb. 101*

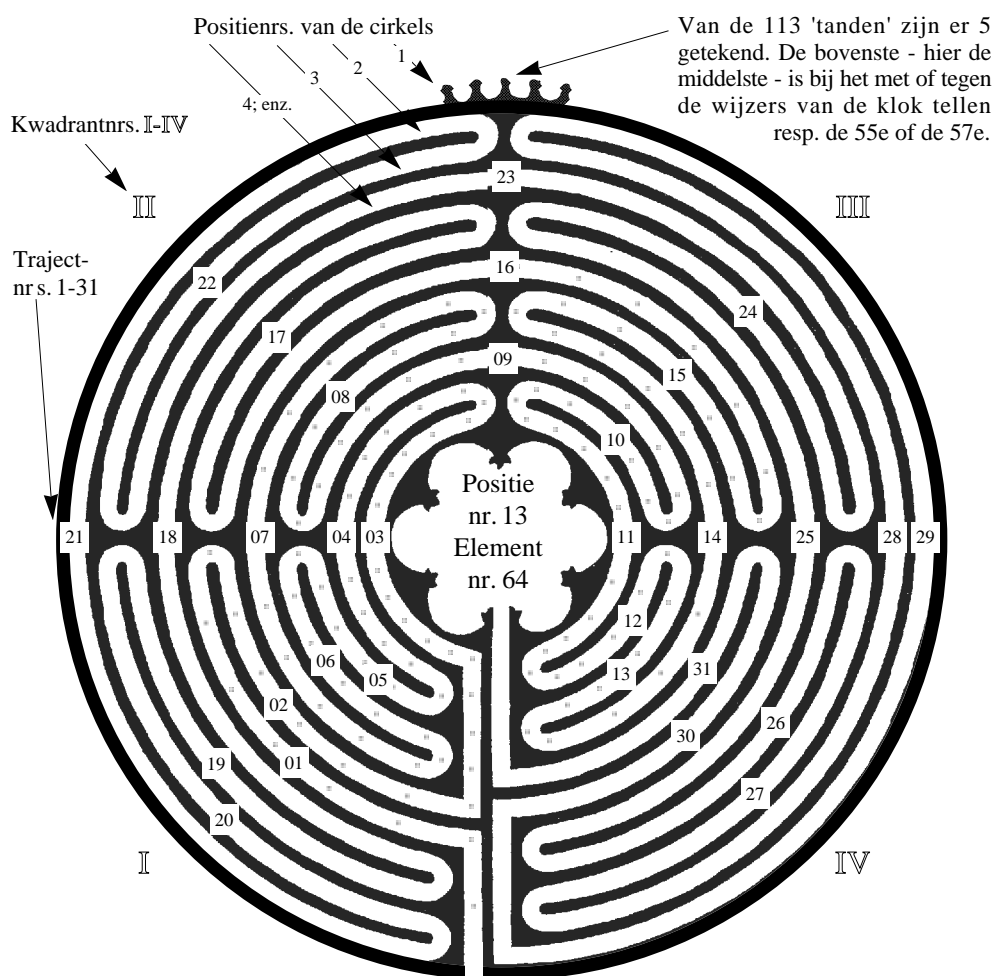
daarover in een artikel: 'Volgens een geschrift uit de 17e eeuw was op de plaat een afbeelding van Theseus en de Minotaurus. In het midden van de 18e eeuw waren de figuren overigens al zo ver afgesleten dat ze niet meer te herkennen waren. Waarschijnlijk is de plaat in 1792 gebruikt voor het gieten van kanonnen. - Hier geen splitsing van wegen, zoals bij Theseus het geval had kunnen zijn, ware het niet dat hem de draad van Ariadne overhandigd was. Het afleggen van deze weg is die van het leven, vanaf de geboorte - aan de omtrek - tot aan de dood, in het midden. De 'verchristelijking' van het labyrint zou hebben plaats gevonden om aan te geven dat de dood de binnenkomst moet zijn in het Hemelse Jeruzalem en dat de Kerk in het bezit is van de draad van Ariadne welk ons in staat stelt dit te bereiken. (Sic!) Te vergelijken met de sleutel van het Paradijs die in het bezit is van de H. Petrus.'³

Voor de verdere analyse van het labyrint gebruiken we een paar hulpmiddelen. De 11 cirkels geven we een *positienummer*: 02 t/m 12. Zie afb. 102. De buitenrand krijgt dan nr. 01, het midden nr. 13. De overgangen van zo'n cirkel naar een naastliggende, in totaal 28, markeren de armen van een kruis. Dat opent de mogelijkheid tot het toekennen van

1 Richter: p. 153 (noot bij p. 30).

2 Veltman-02: p. 122.

3 Villette p. 10.

Afb. 102: labyrintschema; de Weg, heen en terug, telt 127 'elementen':
2x31 cirkelbogen, 2x 28 'bochten', 2x 4 rechte stukken en 1 Centrum

een kwadrantnummer: I t/m IV, links onder te beginnen en dan rondgaande met de wijzers van de klok. Met behulp van deze 2 nummers is de plaats van alle 31 boogtrajecten eenvoudig te definiëren. Dan blijkt, zie eventueel de tabel van bijlage F:

de eerste 15 boogtrajecten zijn, ten opzichte van de 16e, het spiegelbeeld van de laatste 15 (in afb. 102 zijn deze eerste 15 boogtrajecten met puntjes geaccentueerd).

N.B.: in zijn kwalitatief aspect betreft 15, als 3x5, *de Individualiteit*. In 16 ligt als 4² een aanduiding van *de Werking der Gerechtigheid (4)*, mits we deze uitdrukking vrijwaren van wat in het menselijke kromzicht van alledag, naargelang de stemming daaronder wordt verstaan.

In de spiegeling wordt links tot rechts en rechts tot links. Binnen wordt buiten en buiten wordt binnen. Daarmee is 'de Weg' tevens aanduiding van *de Metanoia*, de Bekering; een innerlijk gebeuren, dat echter in niets te vergelijken valt met wat in het exoterisch christendom daar-

onder geleidelijk werd verstaan. De 28 'bochten' (Rd.7) passen in hetzelfde beeld; ieder traject is begrensd door 'Wendingspunten' en juist deze accentueren de armen van het kruis. In de verdeling verschijnt daarbij 7 als 3+4, zoals ook de $3+4 = 7$ Vrije Kunsten: de 7-voudige zieleweg met betrekking tot de geboorte van ons ware wezen. Zie ook p. 240. We kwamen zulke 'omkeringen' eerder tegen in de torens, de portalen en ook bij de pijlers: zie p. 244 e.v.

Zowel het begin als het einde van 'de Weg' wordt gekenmerkt door een recht gedeelte, dat het positienr. met 5 doet toenemen. We zien dat gebeuren op de westelijke arm van het labyrintkruis, de kant van 'de Wereld'. 'Vijf' betreft de Individualiteit, het Geestelijk Ego.

N.B.: in 10, als *Vijf en Vijf in Eén*, ligt als kwalitatief aspect ook een verwijzing naar hetgeen in woorden wordt aangeduid als: *de Mystieke Eénwording*.

Alle 31 trajecten liggen tussen deze 2 elementen, de nrs. 1 en 63 besloten. Voor de 2 andere rechte gedeelten, elementnr. 5 en 59, geldt in feite iets overeenkomstigs. Hiertussen liggen echter 27 trajectgedeelten. De overige 4, de trajecten 1, 2, 30 en 31, vormen als het ware een schaal. Hoewel een en ander vermoedens oproept, is ons de samenhang met het geheel niet duidelijk; misschien kan iets ervan als volgt onder woorden gebracht worden:

voor het *Geestelijk Ego* (5) ligt er een 'rechtstreekse doorverbinding met het Midden', maar in het stoffelijk zintuiglijke vlak wordt die 'omcirkeld en doorkruist' door 'trajecten' van *Leven* (27, als 3×9) en *Dood* (31).

De verbinding wordt hier gevormd door de *Gerechtigheid* (4).

In de merkwaardige vertanding aan de omtrek, voor zover we weten uniek voor Chartres, verschijnt 113:

*het Verstandelijke, het Onvermijdelijke,
in hogere zin het Fatum.*

De ingang neemt de plaats in van een 114e, hetgeen hier, als 6×19 , op de hoedanigheid wijst van

de Wekking (19), *in relatie met de Wet* (6),
die op het *Levenslot* (113) doet ingaan als
de Weg, de Levensweg

welke naar het *Toekomstbeeld der Mensheid* voert

(in de apocalyptische beelding is dit het Hemelse Jeruzalem, een - doorzichtige - Kubus, dat wil zeggen verband houdende met een getransformeerde Aarde).

De Weg is getekend door $13+18 = 31$ trajecten, dat wil zeggen:

13, het Begin van al het Nieuwe;
18, het Leven in de Paren van Tegenstellingen (2×9);
31, het Einde. de Oplossing, de Vernietiging, de Dood.

Ook in 'het Midden' zijn Begin (13) en Einde (31) onlosmakelijk met elkaar verbonden:

het is het Wendingspunt waar, ná het 31e traject,
de Ene wordt aangetroffen temidden van de Twaalf
(zie afb. 101: relatie van het Midden met de 13-puntige ster).

Het getal 13, in zijn bijzondere relatie met 'het Midden' - 13-puntige ster en 13e positie - is daar ook nog op andere wijze te herkennen. Uit afb. 101 blijkt namelijk dat in de constructie van het centrum 6 cirkels gegroepeerd zijn rondom een 7e. In de vloer zijn dit 6 paren van halfcirkelvormige platen om een rond middengedeelte. De scheidingslijnen in de paren, liggen elk op een van de 13 stralen van de ster en zijn als zodanig ook in de tekening te zien. De 6 rondom een 7e zijn dus tevens 12 rondom een 13e. Wellicht ligt hier een aanwijzing dat ook het aantal stenen, dat (oorspronkelijk) voor de verwerking van het labyrint is gebruikt, gediend heeft als uitdrukkingmogelijkheid voor getallen. We beschikken

dienaangaande echter niet over voldoende gegevens. Bovendien zou op een aantal plaatsen de vraag rijzen of alles zich nog wel in de originele toestand bevindt.

N.B.: in het centrum van het labyrint is dus (onder andere) een relatie tussen de getallen 6 en 7, in het labyrint zelf tussen de getallen 7 en 11. Aanwijzing op de $6 \times 7 = 42$ geslachten uit Matth.1:1-17 en de $7 \times 11 = 77$ geslachten uit Luc.3:23-38. Zie p. 217.

*Een merkwaardige relatie van de 2 torens (Zon en Maan)
met de getallen 13 en 31*

komt naar voren in de volgende aantekening:

- "De spiegelbeeldbetrekking tussen Johannes de Doper en Christus-Jezus komt zelfs in getallen tot uitdrukking. De Doper had 30 leerlingen, Christus 12 discipelen. De 30 is een maangetal (?), de 12 betreft de dierenriem met 'de zon in het midden'.

*Het getalsbeeld van 31 (de Doper) spiegelt dat van 13 (de Christus)."*¹

Tenslotte tellen we de 'elementen' waaruit 'de Weg' is samengesteld; zie afb. 102, p.253.

*In de zin van het labyrint blijkt dan de Levensweg,
binnen de begrenzing van het Levenslot,
uitdrukking te zijn van:*

de Schaal voor Inwoning van het Kind (127)

(zie de Voorbeelden-index voor nog andere 'omgevingen'
waar dit getal op treffende wijze tot uitdrukking komt).

Thans enkele opmerkingen:

op p. 203 werd iets gezegd over de betekenis van het getal 8 in de christelijke symboliek - nieuw begin, opstanding - en zijn aanwezigheid bij vele doopvonten. Ook verschillende kerklabirinten, bijv. het exemplaar in de kathedraal van Amiens dat overigens in zijn verdere structuur niet van Chartres verschilt, vertonen deze achthoekige vorm. Volgens Kern zou hierdoor *de grondtoon van de labyrintvoorstelling als uitbeelding van een initiatieproces* - dat wil zeggen spirituele dood en spirituele wedergeboorte - nog worden versterkt en overdekt door de specifiek christelijke uitdrukking van dezelfde gedachte in de doopsymboliek: het sterven van de zondige mens en het geboren worden van een nieuwe mens.² Dit alles uiteraard gezien vanuit kerkelijke bril.

N.B.: bij Wijnmalen zagen we dat het getal 8 in zijn kwalitatief aspect naar voren komt als aanduiding van *Spanningen, meer nog het Substraat van Spanningen*. De beide belichtingen hoeven hier niet met elkaar in strijd te zijn. De duidingen van het labyrint, uit welke hoek ze ook komen, zijn immers evenzoveel aanwijzingen op een polair spanningsveld: de samenvallende ingang en uitgang, leven en dood, resp. incarnatie en excarnatie, aarde en zon, resp. kosmos, man en vrouw en wellicht ook nog andere.-

Hoewel in Chartres het labyrint een ronde vorm heeft, is het opvallend dat daar aan 'het Midden' tóch het 'elementnr. 64' is toe te kennen, met andere woorden 8². En in radiale richting kreeg dit positienr. 13. Voorts bleek ook aan zijn constructie het getal 13 ten grondslag te liggen. Het zijn aanwijzingen die elkaar versterken.

Kern ziet 'de verchristelijking van het labyrint' nog niet zozeer in deze 8, doch meer in de pregnante wijze waarop in het type Chartres de kruisvorm aanwezig is, alsmede in het

1 Eppinger: p. 19 en op p. 123 noot 16 (bij p. 84).

2 Kern: p. 209.

feit dat het getal 11 verschijnt als het aantal cirkels rond het Centrum. Wat betreft de 'kerkelijke' interpretatie van dit getal - zie p.203 - houden we er toch rekening mee dat we hier te maken hebben met typische toevoegingen vanuit een exoterisch christendom. Wat bijvoorbeeld te denken van het volgende:

- in Scandinavië is het christendom pas in de 10e-14e eeuw doorgedrongen. Desniettemin vertonen verschillende, ook door Kern als 'heidens' beschouwde Trojaburchten, 11 ommegangen, waarbij het uitgangspunt een kruis is, zoals trouwens bij elk Kretenzisch type;
- op p.201 kwam een bepaald gebruik in N.W. India ter sprake met betrekking tot geboortemagie. Uit een desbetreffend rituaalboek (van deze tijd) blijkt dat daarvoor niet alleen een 7-gangig, maar ook wel een 11-gangig labyrint van het Kretenzische type gebruikt wordt.¹ Zie afb. 82, p. 201. Een interessant geval: naast de 11 zijn ook de 8 en het kruis duidelijk herkenbaar, terwijl het hier om tantristische, niet om christelijke gebruiken gaat. De wijze waarop in type Chartres het kruis verschijnt, is echter heel anders;
- op p.200 werd even gewezen op de typische overeenstemming in structuur en afmeting van Engelse gazonlabyrinten met kerklabyrinten in Noord-Frankrijk. Kern wijst in dit verband op de mogelijkheid van een gemeenschappelijke heidense bron, namelijk de Noormannen. Hij ziet dit als een verklaring waarom de toenemende verchristelijking van het labyrint juist in deze tijd viel: een reactie van de kerk die argeloos (sic) gebruik gemaakt had van het heidense Kretenzische labyrint, maar die dan het stempel van het kruis op deze figuur moest drukken om het binnenstromende heidense gedachtengoed - onder andere de rituele dansen op en om het labyrint, vandaar de afmeting - de baas te kunnen blijven;²
- de getallen die, mede als gevolg van de destijds aan altaar en labyrint toegekende plaats, in het kruis van de kathedraal tot uitdrukking komen - ook in het labyrint zelf - wekken allermint de indruk dat hier van een 'verchristelijking' sprake zou zijn. Dat hoefde ook niet. Het is namelijk 'een taal' die zowel de voorchristelijke als ook de christelijke benadering tot uitdrukking bracht (brengt) van het Mysterie in de Mens. Doch er werd kennelijk niet in het openbaar over gesproken. Evenmin verscheen er iets van op schrift.

En zo komen we ook in Chartres - verborgen openbaar, op een letterlijk cruciale plaats - opnieuw de getallen tegen die ons over een periode van een paar duizend jaar al enige malen tegemoet gekomen zijn, steeds in daartoe strekkende 'bijzondere omgevingen':

13, 17, 19, 31, 71, 113, 127, 323, 349 . . . .

Waarschijnlijk had in die tijd al een groot deel van de clerus geen of nagenoeg geen notie meer van het esoterische christendom. In die sfeer en tegen die achtergrond is de argumentatie van Kern zeer verhelderend. Maar niet tegen de achtergrond van een esoterisch christendom, hoewel we door dit te stellen geenszins afbreuk willen doen, ook niet kunnen doen, aan het door Kern verzamelde feitenmateriaal. De behoefte, zo men wil de noodzaak, om zich af te zetten tegen het 'heidens' cultuurgood, ligt echter meer in de sfeer van het exoterische christendom. - Het verschil tussen deze beide stromingen komt ook tot uitdrukking in hetgeen destijds door J.W. Kaiser werd verwoord:

- "*Kruiswerking* is de brede weg, de algemene hang naar welvaart, macht en welbehagen, waarin altijd het weerloos hogere verraden en gedood wordt door het weerbaar lagere. *Kruisgang* is het 'Smalle Pad', de Enge Poort ten Leven. Het is het Heengaan uit individuele en collectieve levensfnuiking, in apartheid. Neergaan als een niet-zijn in

1 Kern: p. 430 e.v.

2 Kern: p. 217.

de ondoorgrondelijkheid van Zijn. Het is het Opgaan uit de toverkring van wel-gewild en niet-gewild h e r h a l e n, door volbrenging van wat slechts eenmaal is te DOEN.

Evangelie is wat werkelijk geschiedt van eeuwigheid tot eeuwigheid, voor ons 'vertaald' tot een gebeuren in de tijd. Het is niet slechts historie, maar de gestalte die het wezen van de dingen aanneemt in duizenderlei vormen, als het zich in werkelijkheden openbaart."¹

Tot slot een bijzondere aanwijzing op de betekenis van het kruis in de cirkel:

- "Het Kruis kan in de eenvoud worden gezien als Lotsoplegging, maar kan in zijn Volheid worden ervaren als het fundament van iedere Kosmische Openbaring. De Cirkel, niet de 0, kan in zijn simpelheid worden gezien als een plat vlak in omheining, maar is in zijn volheid de afgrenzing van het Kosmische Geheel. Wanneer u het Kruis in de Cirkel plaatst, krijgt u een verbondenheid, waarin eindigheid, zwevend in Oneindigheid, de simpele fundering is van de uiting van Gods Wil."²

11.03.10:

De rand van het labyrint van Chartres

We komen nog even terug op de merkwaardige 'vertanding' aan de omtrek. Deze vormgeving is vermoedelijk uniek voor Chartres. Kern vermeld wel het aantal van 113 'tanden', doch gaat verder niet in op een mogelijke betekenis.³ Overigens is wat betreft het 'aantal', voorzichtigheid geboden bij *tekeningen* van dit labyrint. Een overeenkomstig verschijnsel doet zich soms voor bij afbeeldingen van latere replica's uit de Attische kunst: men neemt dan op voorhand aan dat de meander slechts een decoratieve functie heeft.⁴

We hebben uiteraard ook bij het getal 113 de door Wijnmalen gegeven denominatie als *werkhypothese* gebruikt. En niet alleen in het labyrint van Chartres van de 12e/13e eeuw n.C., doch ook in de Odyssee, dus in de 8e eeuw v.C., verschijnt het op een wijze waar deze werkhypothese merkwaardig op aansluit: aan het einde van zijn lange reis, als hij na 20 jaren weer thuiskomt in Ithaka, dient Odysseus zich na alle belevenissen en lotgevallen opnieuw kenbaar te maken aan Laërtes, zijn vader (Bk. XXIV, vs. 342). Het enige middel daartoe is om in herinnering te brengen wat alleen zij kunnen weten:

'Hier hebt ge dan allereerst het litteken van de wond, die eens een wild zwijn mij toebrecht, toen gij mij naar mijn grootvader had gezonden om door hem beloofde geschenken te halen. Dan zal ik u ook nog vertellen welke bomen gij mij in de boomgaard gaf, toen ik als klein jongetje met u hier wandelde en gij op al mijn vragen antwoord gaf:

13 perebomen kreeg ik van u en
10 appelbomen en
40 vijgebomen en ook nog
50 rijen wijnstokken.⁵

Totaal: 113

Hier wordt het verleden de 'bevestiging' van het heden. Het verhaal van 'de 113' omspannt als het ware het leven van Odysseus zoals zich dat heeft ontvouwd in de jaren van de Ilias en de Odyssee. Blijkbaar moet Odysseus, als hij zijn beproevingen heeft doorstaan weer aanknopen bij zijn vroegere leven, waarbij het wezenlijke is dat hij een heel ander mens geworden is. Men zal echter deze 113 in de aanvang tevergeefs zoeken, het speelt 'een ongeweten rol',

1 Kaiser-02: p. 6 van het voorwoord.

2 'Doorgeving' Mej. M. Hofmans; d.d. 06-01-'62.

3 Kern: p. 226.

4 Zie onder 1.09, p. 17/18 en onder 4.01, p. 72.

5 Damsté-02: p. 182.

totdat het zich aan het eind van de reis in zijn functie openbaart. - Elders werd de typering gegeven: 'In de Ilias wordt de mensheid afgesneden van de geestelijke wereld.

In de Odyssee ontwaakt de mensheid tot een nieuw bewustzijn.

Nog korter gezegd: *Zelfstandig worden en ontwaken.*'¹

Zo betreft 113 hier *het Onvermijdelijke*, toen 'in de omloop der tijden het jaar gekomen was, waarin de Goden besloten hadden dat Odysseus zou terugkeren naar zijn huis op Ithaka'. En binnen deze 113 is dan *in hogere zin het Fatum*, het lot dat de mens in nood zijn Noodlot noemt en dat elders genoemd wordt: *das Schicksal*. - Als 7^2+8^2 maakt 113 deel uit van de eerder genoemde Horusreeks (Horus 8). Het is de 31e Ondeelbare.

Met betrekking tot het getal 31 nog een aantekening:

- "Volgens wijdverspreide mythen van overeenkomstige aard, kennelijk een archetype betreffende, verdrijven de overledenen in het hiernamaals letterlijk de tijd met een getallenspel. In verschillende Egyptische grafkamers ziet men de dode afgebeeld, terwijl hij met zijn vrouw of met een andere partner een halma-achtig bordspel speelt. Dat diende niet alleen als tijdverdrijf, doch ook als magisch hulpmiddel bij de reis van de dode door de andere wereld. De afzonderlijke velden stelden 'huizen' voor van goden en van heilige symbolen - bijv. de Ded-zuil - (het 'veld der archetypen' van het collectief onbewuste). Overwinning betekende tevens overwinning op de boosaardige 'Mehen-slang' van de onderwereld. Daarom gaf men de doden de aanwijzingen voor het spel mee in het graf. Naast het vierkante bord, was er een 'Slangenspel' met een rond bord, waarin de 'Mehen-slang' linksomdraaiend naar het Centrum bewoog. De stenen voor het spel hadden de vorm van honden, leeuwen en kogels. Het zou gespeeld zijn tussen Horus en Seth. Dergelijke spelen zijn gevonden als behorende tot de 5e dynastie, dus ca. 2500 v.C. *Merkwaardigerwijs bestaat de slang in dit voorbeeld uit 31 delen.* - Voorstellingen van allerlei bordspelen uit dezelfde tijd, zijn ook gevonden bij overledenen in Ur. China kent dergelijke vondsten uit de tijd van de Han-dynastie (206 v.C.-220 n.C.) met daaronder het uit India stammende schaakspel."²

N.B.: in hoofdstuk XVI ontmoeten we 31 eveneens in relatie met een spiraal, ditmaal op Kreta, 16e/17e eeuw v.C.

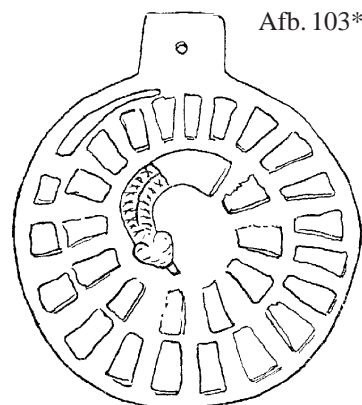
11.03.11: *De getallen 13, 31 en 113 in de regelmatige lichamen*

Een korte samenvatting van wat ook in voorgaande hoofdstukken al enigszins werd aangeroerd. In afb. 5, p. 14, uitgaande van de dodecaëder, zagen we hoe ogenschijnlijk een heel stelsel van 22 regelmatige lichamen geordend ligt op een bundel van 31 diagonalen. Die zien we!

In werkelijkheid zijn er 71, de wonderlijke verwijzing naar *het Goddelijk Kind*.

1 Mees: p. 143.

2 Franz-02: p. 260

Afb. 103*

Slangenspelbord uit kalksteen
(Ashmolean Museum, Oxford)

Zó gezien is de dodecaëdrische ruimte *een ruimtelijk analogon* van een groot Mysterie:

in de bijzondere hoedanigheid van het lichaam dat Plato nog in relatie wist te staan met 'het Heelal', de dodecaëder, zien we vanuit onze stoffelijk zintuiglijke benadering de Vernietiging, de Dood (31), waar de werkelijkheid is van het Goddelijk Kind (71).

In de wetmatigheid van de driedimensionale ruimte geldt ook het volgende, zie afb. 10, p. 34:

elk van de 10 kubusparen, uit de 5 kubussen binnen de dodecaëder, verdeelt zichzelf in 13 delen: 6x2 rondom de 13e, en omvat in totaal 213 'bouwstenen', d.i. 3x71.

Voorts verdelen *de 30 vlakken van de 5 kubussen* de dodecaëdrische ruimte in 453 bouwstenen, d.i. 3x151.

Centraal het ruitendertigvlak, de andere liggen er als diametraal gespiegelde paren omheen, totaal 226 paren, d.i. 2x113.

(Bewijsvoering en verdere uitwerking opgenomen in deel B)

11.03.12:

Een kleine nabeschouwing

Wie voor het eerst te horen krijgt dat op de essentie van het labyrint van Chartres, slechts kan worden ingegaan door in te treden in wat het kwalitatief aspect van 113 heet te zijn, vraagt in het gunstigste geval om een nadere verklaring. Zeker indien daaraan zou zijn toegevoegd dat Odysseus dat toch maar intensief heeft gedaan; nou ja, niet in Chartres, 'aber doch!'

Mogelijk deelt de overrompelde toehoorder dan zijn lot met degenen die voor het eerst hoort dat de essentie van het labyrint van Orléansville, het oudst bekende kerklabyrint, onlosmakelijk verbonden is met het kwalitatief aspect van . . . . .

17, 19, 71, maar ook van 13, van 29, 31, 113, 127, 151, 349, 61 . . .

Kortom, het is in eerste instantie absurd. Dat geldt voor iedereen die naar eigen mening begiftigd is met een helder verstand, maar natuurlijk zeker voor mathematici, voor kunst-historici, voor archeologen en bovenal wellicht voor theologen, hoewel die heel wat gewend zijn.

Het is een volstrekt hopeloze zaak om in dit onderwerp te willen doordringen, indien men op voorhand van mening is dit u i t s l u i t e n d te moeten volbrengen met zijn verstand. En het wordt nóg hopelozter, indien men meent dit verstand te kunnen thuislaten.

Ieder 'getallenvoorbeeld', dat in deze studie aan de orde is gekomen of nog zal komen is, *afzonderlijk genomen*, van geen enkele betekenis, althans niet in de hier bedoelde zin. De betekenis gaat pas oplichten, bij aanwezigheid van meerdere, liefst uiteenlopende voorbeelden, doch die met een gemeenschappelijke noemer in hun context het kwalitatief aspect van het betreffende getal tot uitdrukking brengen.

De vraag waarom dat dan juist dát getal is, blijft garant voor *een verstandelijke snik*; het zij zo! De troost kan liggen in het ontstaan resp. *de aanvaarding* van een brug, een doorverbinding, hoe absurd het ook weer moge klinken, tussen het begrijpelijke en het onbegrijpelijke.

*Laten we hopen dat voor bovengenoemde toehoorder,
waarin we ons wellicht in meer of mindere mate kunnen herkennen,
het 'oponthoud' aan de grenzen van zijn begrip,
te zijner tijd tóch zinvol zal blijken te zijn.*

11.03.13:	<i>Inhoudsoverzicht hoofdstuk XI</i>	
		pag.
	11.01 : <i>Inleiding</i>	195
	11.01.01: <i>Historie</i>	195
	11.01.02: <i>Mogelijke betekenis van het labyrint</i>	200
	11.01.03: <i>De Kretenzische mythe</i>	205
	11.02 : <i>Het labyrint van Orléansville</i>	207
	11.02.01: <i>De twee versies</i>	207
	11.02.02: <i>Het letterveld</i>	210
	11.02.03: <i>De 4 kwadrantlabyrinten</i>	215
	11.02.04: <i>De 'weglengte' in het labyrint</i>	218
	11.02.05: <i>Iets over de mogelijke achtergrond</i>	230
	11.02.06: <i>Een geometrisch-aritmetisch wonderwerk</i>	234
	11.03 : <i>Het labyrint van Chartres</i>	235
	11.03.01: <i>Inleiding</i>	235
	11.03.02: <i>Een ontmoeting</i>	236
	11.03.03: <i>De bouw van de kathedraal</i>	237
	11.03.04: <i>Keltische achtergrond</i>	237
	11.03.05: <i>De Jonkvrouw met het Kind</i>	238
	11.03.06: <i>De taal van de portalen</i>	243
	11.03.07: <i>De bijzondere relatie van Chartres tot het Mysterie van de Dood</i>	247
	11.03.08: <i>De plaats van het labyrint in samenhang met de kathedraal</i>	249
	11.03.09: <i>Het labyrint</i>	252
	11.03.10: <i>De rand van het labyrint</i>	257
	11.03.11: <i>De getallen 13, 31 en 113 in de regelmatige lichamen</i>	258
	11.03.12: <i>Een kleine nabeschuwing</i>	259